№. 76. ПЯТНИЦА, 28 СЕНТЯБРЯ. 1862. PIĄTEK, 28 WRZEŚNIA. № 76.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ

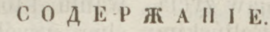
KURYER WILEŃSKI

ГАЗЕТА
ОФФИЦІАЛЬНАЯ, ПОЛИТИЧЕСКАЯ И ЛИТЕРАТУРНАЯ.
ВЫХОДИТЪ ПО ВТОРНИКАМЪ И ПЯТНИЦАМЪ.

Цѣна на мѣстѣ: За годъ 10 р. За полъ-года 5 р. За четверть года 3, р. За 1 мѣсяцъ 1 р.
Съ пересылкою за годъ 12 р. За полъ-года 6. р, За четверть года 3 р. 50 к.
За объявленія: За строку изъ 40 буквъ платится 17 коп. сер.

GAZETA
URZĘDOWA, POLITYCZNA I LITERACKA.
WYCHODZI WE WTORKI I PIĄTKI.

Cena na miejscu: Roczna rs. 10, Półroczna rs. 5, Kwartałowa rs. 3, Miesięczna rs. 1,
Z przesyłką: Roczna rs. 12, półroczna rs. 6, kwartałowa rs. 3 kop. 50.
Za wiersz ze 40 liter ogłoszenia płaci się 17 kop. sr.

СОДЕРЖАНІЕ.

TREŚĆ.

Часть оффиціальная.

Ст.-Петербургъ, *27 сентября.*

Циркуляръ г. управляющаго министерствомъ финансовъ, казеннымъ палатамъ и гг. губернскимъ управляющимъ питейно-акцизными сборами привиллегированныхъ губерній, отъ 19 сентября за N. 117, о записываніи ярлыковъ на провозъ вина.

Одна изъ казенныхъ палатъ, имѣя въ виду, что съ предстоящаго періода винокуренія вводятся новыя формы отчетности по винокуреннымъ заводамъ, испрашиваетъ разрѣшенія: какимъ порядкомъ должны быть записываемы ярлыки на провозъ вина, записывавшіеся до сихъ поръ въ приходо-расходной книгѣ, установленной положеніемъ объ акцизѣ съ хлѣбнаго вина, 23-го ноября 1849 года.

Въ разрѣшеніе сего, поставляю въ извѣстность, для надлежащаго руководства, казенныя палаты и гг. управляющихъ питейно-акцизными сборами привиллегированныхъ губерній, что вышеозначенные ярлыки, остающіеся въ силѣ, по Высочайше утвержденному мнѣнію государственнаго совѣта 17 августа сего года, до 1 іюля 1863 г., со введеніемъ въ предстоящемъ періодѣ винокуренія новыхъ формъ отчетности по винокуреннымъ заводамъ, вмѣсто помянутой выше приходо-расходной книги, должны быть записываемы по вновь установленной при заводахъ подвальной книгѣ (форма N. 2) во 2-й графѣ, на страницѣ расхода, послѣ означенія кому и куда отпущено вино.

О прописаніи на оборотѣ сигнатурки копіи съ рецепта.— Медицинскій совѣтъ, примѣняясь къ 262 ст. т. XIII св. зак. учр. врач., призналъ нужнымъ вмѣнить нынѣ же содержателямъ аптекъ въ обязанность, отпускать изъ аптекъ своихъ лекарства по рецептамъ врачей, неиначе, какъ съ прописаніемъ на оборотѣ сигнатурки копіи съ рецепта, за исключеніемъ тѣхъ случаевъ, когда самимъ врачемъ будетъ заявлено желаніе,

Dział urzędowy.

St-Petersburg, *27 września.*

Okólnik p. Zarządzającego ministerjum skarbu do izb skarbowych i pp. zarządzających poborami akcyzy od trunków w gubernjach przywilejowanych z 19 września N. 117 o zapisywaniu jerlików na przewożenie okowity.

Jedna z izb skarbowych, mając na względzie, że w następującym okresie gorzelnictwa wprowadzają się nowe formy sprawozdania w zakładach gorzelnianych, prosi rozwiązania, jaką koleją mają być zapisywane jerliki na przewoz okowity, które dotychczas zapisywane były w księdze przychodu i rozchodu przepisanéj Ustawą z 23 listopada 1849 r. o akcyzie od okowity ze zboża.

W skutek tego podaję do wiadomości, dla należytéj informacji, izbom skarbowym oraz pp. Zarządzającym poborami akcyzy od trunków w gubernjach przywilejowanych, że wyż wzmiankowane jerliki, zostające w swéj mocy przez Najwyżéj zatwierdzoną decyzję rady państwa 17 sierpnia b. r. aż do 1 lipca 1863 r. przy wprowadzeniu nowych form sprawozdań w zakładach gorzelnianych, zamiast wzmiankowanéj księgi przychodu i rozchodu, mają być zapisywane do nowo postanowionéj przy zakładach księgi magazynowéj (forma N 2) w drugiéj rubryce na stronicy rozchodu, wraz po zapisaniu komu i dokąd wydana została okowita.

O wypisywaniu na odwrócie sygnaturki kopji z recepty. Rada lekarska stosownie do 262 art. t. XIII zb. pr. ust. med. znajduje potrzebę obecnie zobowiązać posiadaczy aptek, do wydawania z onych, medykamentów za receptami lekarzy, nieinaczéj jak po przepisaniu na odwrócie sygnaturki kopji recepty, z wyjątkiem tych tylko wypadków, kiedy przez samego lekarza będzie wyrażone ży-

ДѢЛО О КЛИКУШАХЪ.

Однодворцы букрѣевскаго хутора Герасимъ, Алексѣй, Андрей, Иларіонъ, Филимонъ, Иванъ, Василій и староста хутора Василій Букрѣевы, 12-го апрѣля 1861 года подали въ павлоградскій земскій судъ объявленіе о томъ, что у нихъ, въ хуторѣ, на людяхъ съ недавняго времени, появилась болѣзнь, отъ которой заболѣвающіе падаютъ безъ чувствъ на землю, и одни изъ нихъ хохочутъ, другіе плачутъ, нѣкоторые лаютъ по-собачьи и кукаютъ по-птичьи, и въ припадкѣ болѣзни разсказываютъ, какъ они испорчены и кто еще чрезъ нѣсколько сутокъ будетъ опять пораженъ такою же болѣзнію. Нѣкоторыя изъ предсказаній скоро сбывались. Пораженныхъ такою болѣзнію семь душъ. Такая необыкновенная болѣзнь, наведшая страхъ и ужасъ на весь хуторъ, и все болѣе и болѣе развивающаяся, требуетъ скораго и немедленнаго обслѣдованія со стороны начальства и скорѣйшаго пособія со стороны медицинской. Потому всѣ жители хутора, вмѣстѣ съ выбраннымъ изъ среды ихъ старшиною, доводятъ до свѣдѣнія земскаго суда о такомъ неслыханномъ несчастіи, просятъ земскій судъ сдѣлать распоряженіе объ открытіи причинъ болѣзни и тѣмъ успокоить ихъ, ибо они подозрѣваютъ въ порчѣ людей, проживающую въ ихъ хуторѣ женщину Ѳедосью Букрѣеву. Это объявленіе вмѣсто неграмотныхъ однодворцевъ, подписалъ духовный ихъ отецъ священникъ Венедиктъ Донцевъ. При слѣдствіи и на допросахъ Иванъ Букрѣевъ показалъ, что, съ филиппова поста 1860 г., началъ онъ чувствовать въ груди и около сердца какое-то давленіе и боль; это продолжалось до средины великаго поста 1861 г.; съ поста же онъ началъ впадать въ безпамятство и кричать по-птичьи и лаять по-собачьи; во время припадковъ выражался, какъ послѣ ему люди разсказывали: „я— Сазонъ утопленникъ, и хочу погулять въ тебѣ, а кто меня всадилъ въ тебя, не скажу, не скажу“, изъ чего понимать должно, что говорила въ немъ нечистая сила, сгубившая душу утопленника Сазона; самъ же онъ ничего этого не помнитъ. Въ настоящее время, въ іюнѣ 1861 г., чувствуетъ въ себѣ только слабую боль, но припадковъ не имѣетъ и не кричитъ; облегченіе получилъ потому, что ходилъ вмѣстѣ съ испорченными бабами въ с. Богдановку для излеченія у разныхъ знахарокъ, фамилій которыхъ не знаетъ. Кто или что было причиною его болѣзни— достовѣрно не знаетъ, а подозрѣваетъ въ томъ крестьянку Ѳедосью Букрѣеву, взятую въ ихъ хуторъ въ замужество изъ с. Богдановки, потому что онъ у мужа ея удержалъ, при покупкѣ лошади, 3 руб. денегъ, за что она, Ѳедосія, выразилась такъ: „Я тебѣ этого не забуду, чтобы ты не удерживалъ чужихъ денегъ.“ Такого же рода отвѣты дали еще пять человѣкъ, будто бы испорченные Ѳедосьею, а шестую изъ нихъ, Марью Буркѣеву, слѣдователь нашелъ въ припадочномъ состояніи; она произносила какіе-то дикіе, непонятные звуки; онъ ее не допрашивалъ, а отправилъ въ павлоградскій земскій судъ, для свидѣтельствованія.

Эту больную помѣстили въ павлоградскую городскую больницу, и мѣстный врачъ далъ о ней слѣдующее заключеніе: во время двухнедѣльнаго пребыванія Марьи Букрѣевой въ больницѣ послѣ разувѣренія ея въ грубомъ предубѣжденіи, съ нею не было ни одного припадка; такое болѣзненное состояніе слѣдовало бы считать за однопредметное умопомѣшательство, если бы оно дѣйствительно состояло въ разстройствѣ умственныхъ способностей: но какъ оно зависитъ отъ предубѣжденій и настроенія мыслей, зависѣвшихъ отъ необразованности крестьяновъ,— то для прекращенія ихъ необходимы убѣжденія на нихъ и разувѣренія въ неправильномъ ихъ сужденіи.

Государственная крестьянка *Прасковья Быходцова,* занимающаяся знахарствомъ, пользующаяся общимъ уваженіемъ, и весьма одобренная въ поведеніи, показала, что она около пяти лѣтъ занимается леченіемъ испорченныхъ людей кликушъ, которымъ даетъ пить наговоренную воду, отъ которой они излечиваются; по этому случаю въ 1861 году, послѣ праздника Благовѣщенія, но котораго числа не знаетъ, была она приглашена въ хуторъ Букрѣевыхъ для излеченія порченныхъ людей, и говорила имъ, что они испорчены, и что когда выпьютъ наговоренной ею воды,— то виновникъ, испортившій ихъ, выскажется самъ, т. е. они во время припадка увидятъ его сами, какъ она это замѣтила на богдановскихъ кликушахъ; и дѣйствительно, выпивши наговоренной ею воды, они начали лаять по-собачьи и кричать по-птичьи, выражая при томъ, что испортила ихъ Ѳеодосія Гаврилова Букрѣева; увѣрена же она была въ той ихъ болѣзни по чувствуемой ими тошнотѣ, боли въ животѣ и по крику ихъ на разные манеры и голоса, чему подвержены многіе и въ с. Богдановкѣ, которыхъ она также лечитъ, изъ коихъ нѣкоторые выздоравливаютъ, а другіе остаются больными до самой своей смерти, отъ обыкновенной болѣзни; собственно же отъ порчи и кликушества никогда не умираютъ. Научилась она искусству леченія наговариваніемъ отъ отца своего, отставнаго солдата Петра Шипилова.

Объ этой знахаркѣ мѣстные жители показали, что дѣйствительно занимается леченіемъ, и лечитъ сглазъ, колотье, а также кликушъ; если къ ней кто явится, то она становится на колѣни и начинаетъ молиться; затѣмъ беретъ херувимскій ладонъ, растираетъ его и мѣшаетъ съ водою, надъ которою также читаетъ молитвы, потомъ больной даетъ выпить эту воду; когда больная выпьетъ воду, то впадаетъ въ страшный припадокъ и начинаетъ биться, рвать все на себѣ и бранить Выходцеву; во время этого припадка Выходцева читаетъ надъ больною молитвы: „Вѣрую“ и другія, и креститъ больную по всему тѣлу.

По требованію уголовной палаты, екатеринославская врачебная управа дала слѣдующее заключеніе: 1) Припадки, замѣченные на больныхъ, называемыхъ въ простонародіи кликушами, суть страданіе, называемое въ медицинѣ истерическою болѣзнію; названіе же истерики произошло отъ того, что болѣзненное чувство, у этого рода больныхъ, по большей части возникаетъ первоначально въ маткѣ, по-гречески называемой истерусъ. 2) Припадки этой болѣзни появляются приступами, пароксисмами, скоро проходящими болѣзненными явленіями, столь разнообразными и измѣнчивыми, что начертать полной картины этой болѣзни почти невозможно, ибо припадки истерики не только у разныхъ женщинъ, но у одной и той же больной въ разное время могутъ обнаруживаться въ разныхъ видахъ, весьма различныхъ; хотя нѣкоторыя изъ явленій бываютъ постоянныя, другія же совершенно случайныя.

Приступы истерики обнаруживаются то вдругъ, то имъ предшествуетъ разстройство духа, вздутіе живота, тошнота, чувство восходящаго шара отъ желудка въ горло, иногда рвота. Больные дѣлаются раздражительными, гнѣвными, поражаются безпокойствомъ духа и тѣла такъ, что всего боятся; то обнаруживаютъ необыкновенную веселость съ судорожнымъ смѣхомъ; то печалятся и плачутъ, и все это происходитъ безъ видимой причины; раздражительность нервной системы обнаруживается во всемъ организмѣ судорогами, какъ мѣстными, такъ и общими въ разныхъ частяхъ тѣла, оттого похотливость, необыкновенные жесты и кривлянія всего тѣла, съ болѣзненнымъ крикомъ, стономъ, безпамятствомъ и бредомъ, угрожающими мнимою опасностію больнымъ; однакожъ всѣ эти припадки, съ окончаніемъ приступа, исчезаютъ сами собою, безъ всякихъ послѣдствій. Съ другой стороны дознано врачами, что одержимыя истерикою больныя имѣютъ наклонность притворяться и разнообразными припадками обманывать окружающихъ и приближенныхъ, для возбужденія къ себѣ участія, сострадания или удивленія, и они радуются тому вниманію, которое возбуждаютъ въ окружающихъ своимъ страданіемъ, и съ намѣреніемъ продолжаютъ приступъ болѣзни, чтобы тѣмъ болѣе продлить вниманіе и состраданіе приближенныхъ; коль скоро же замѣтятъ невниманіе къ нимъ окружающихъ, то и припадки страданія ихъ нерѣдко прекращаются. Склонность заслужить участіе ближнихъ до того возрастаетъ, что истерическія больныя рѣшаются переносить даже нѣкоторыя мученія, причиняемыя имъ для испытанія ихъ болѣзни. Сверхъ того употребляютъ всѣ усилія и хитрость, чтобы обманывать не только окружающихъ, но и врача. Докторъ Шёнлейнъ замѣчаетъ, что склонность къ обману и лжи составляетъ у истерическихъ больныхъ душевную болѣзнь, такъ что она не принадлежитъ къ произвольному дѣйствію. И потому, для прекращенія приступа болѣзни, кромѣ лекарствъ, необходимо бываетъ употребить еще нѣжное попеченіе и участіе окружающихъ, или, когда это не помогаетъ, угрозы, страхъ и пренебреженіе такими больными. Ложь у такихъ больныхъ простирается и на религіозные предметы, такъ что больныя сего рода представляютъ себя вдохновенными, разыгриваютъ роль мучениковъ за грѣхи, что они на рукахъ и ногахъ носятъ раны Христа, предсказываютъ счастіе или несчастіе окружающимъ. Отказываясь надолго отъ пищи, и изнуренныя болѣзненными припадками, онѣ иногда подвергаются летаргическому сну, и проснувшись, разсказываютъ о своей бесѣдѣ съ Богомъ и святыми, что происходитъ отъ преобладающей чувственности въ нѣкоторыхъ частяхъ мозга, въ слѣдствіе чего оставленный сонъ порождаетъ болѣзненныя сновидѣнія, которымъ невѣжество, суевѣріе, мистицисмъ злоупотребляетъ весьма часто и весьма разнообразно въ свою пользу, порождая вѣрованіе въ сверхъ естественныя чародѣйства. При всемъ томъ такое временное умоpазстройство больныхъ истерикою, назвать вполнѣ обманомъ было бы рѣшительно несправедливо, ибо оно происходитъ нѣкоторымъ образомъ отъ болѣзни, если при этомъ не участвуетъ злонамѣренность. 3) Подвергается истерикѣ женскій полъ отъ лѣтъ возмужалыхъ до преклонныхъ, и особенно женщины крѣпкаго тѣлосложенія, полнокровныя, похотливыя, нервнаго темперамента, изнѣженныя, ведущія жизнь роскошную или распутныя женщины и вдовы, рѣже невинныя дѣвицы, къ чему способствуетъ также наслѣдственное расположеніе отъ матери, преждевременная зрѣлость половыхъ органовъ, особенно если она произошла отъ чтенія романовъ, отъ рукоблудія, слишкомъ большая воздержность въ физической любви, когда половой инстинктъ возбуждается чтеніемъ романовъ или близкимъ обращеніемъ съ молодыми мужчинами, или если особы, привыкшія къ половому удовлетворенію, вдругъ его лишаются; все что ослабляетъ энергію нервной системы, какъ-то: изнурительныя болѣзни, потрясающія психическія вліянія, гнѣвъ, печаль, испугъ, страхъ,— порождаютъ истерическіе припадки. Сверхъ сего замѣчено, что взглядъ на больныхъ истерическихъ, во время приступа, возбуждаетъ въ другихъ здоровыхъ женщинахъ приступъ истерическихъ припадковъ, какъ сіе нерѣдко случается въ женскихъ больницахъ, гдѣ какъ скоро одна женщина подвергнется истерическимъ припадкамъ, то и прочія присутствующія тамъ женщины, нестрадавшія истерикою, отъ одного взгляда на страждущую, подвергаются въ то же время, одна за другою, припадкамъ истерики и наполняютъ всю женскую обитель болѣзненнымъ крикомъ, стономъ, съ разными корчевыми кривляніями, и только угроза и страхъ наказанія едва прекращаютъ эти странные припадки. Мужескій полъ весьма рѣдко подвергается истерикѣ, и то или ипохондрики, или слабоумные, или притворно подражающіе женщинамъ. Соотвѣтственно обстоятельствамъ настоящаго дѣла, врачебная управа присовокупила, что медицина XIX вѣка никакъ не допускаетъ, чтобы какія либо чары, нашептыванія, порчи, сглазъ и другіе суевѣрные обряды могли излечить или произвесть истерическую болѣзнь у благоразумной женщины.

Екатеринославская уголовная палата, въ качествѣ совѣстнаго суда, опредѣлила: изъ дѣла видно, что нѣсколько однодворцевъ букрѣевскаго хутора, вмѣстѣ съ выбраннымъ изъ среды ихъ старостою Василіемъ Букрѣевымъ, 12-го апрѣля 1860 года, подали въ павлоградскій земскій судъ объявленіе, въ которомъ обвиняли хуторянку Ѳеодосію Букрѣеву въ порчѣ людей, въ обращеніи ихъ въ кликуши. Священникъ села Хорошаго (помѣщика Франка), Венедиктъ Донцевъ, духовный отецъ букрѣевцевъ, вмѣсто того, чтобы, по прямой своей обязанности, вразумить ихъ въ невѣжественномъ заблужденіи, подписалъ это объявленіе, вмѣсто неграмотныхъ букрѣевцевъ, и этимъ самымъ даетъ право предполагать, что и онъ вѣритъ въ возможность порчи людей. Будто бы испорченные и обращенные въ кликуши Иванъ, Василій, другой Иванъ, Матрена, Марья, другая Матрена Букрѣевы, съ полною искренностію разсказывали слѣдователю, какимъ образомъ они были испорчены Ѳеодосіею Букрѣевою, и какіе съ ними случались припадки. Еще одна женщина Марья Букрѣева, отъ которой слѣдователь не могъ отобрать допроса, такъ какъ онъ нашелъ ее въ припадочномъ состояніи, была отправлена въ павлоградскую городскую больницу, въ которой, „послѣ разувѣренія ея въ грубомъ предубѣжденіи“, съ нею не было ни одного припадка. Во всѣхъ поименованныхъ лицахъ нельзя предполагать злостнаго обмана (1203 ст. улож.), такъ какъ полная искренность и наивность ихъ объясненій слѣдователю доказываетъ противное, и притомъ, по заключенію врача Свинцова, подобное болѣзненное состояніе зависитъ отъ предубѣжденій и настроенія мыслей необразованныхъ людей. Означенные люди были будто бы вылечены крестьянкою деревни Богдановки Прасковьею Выходцевою; со стороны послѣдней также нельзя предполагать, чтобы она обманывала людей; въ полной искренности ея дѣйствій и ея заблужденій нельзя не убѣдиться, прочитавъ ея наивное показаніе слѣдователю; ни изъ чего не видно, чтобы Выходцева дѣйствовала по какимъ либо корыстнымъ личнымъ видамъ; напротивъ того, спрошенные о поведеніи ея люди одобрили ее, именно потому, что она лечитъ людей и помогаетъ многимъ стало быть, дѣйствія Выходцевой не подходятъ подъ категорію проступковъ, означенныхъ въ 1199—1201 ст. улож. о наказаніяхъ. Вообще палата находитъ, что всѣ названныя выше лица подлежатъ, не наказанію за свои заблужденія, а надлежащему вразумленію, могущему разсѣять эти заблужденія.

По всѣмъ этимъ основаніямъ, палата уголовнаго суда, вмѣстѣ съ исправляющимъ должность совѣстнаго судьи, опредѣленіемъ, вошедшимъ уже въ законную силу, постановила: знахарку Прасковью Выходцеву и семерыхъ крестьянъ и крестьянокъ, будто бы испорченныхъ Ѳеодосьею Букрѣевою, на основаніи 304 ст 2 ч. XV т., не подвергать никакому наказанію; поступокъ священника Донцова передать на разсмотрѣніе екатеринославской духовной консисторіи, которую и просить принять мѣры къ разсѣянію заблужденій крестьянъ путемъ убѣжденія.

чтобы прописанное имъ лекарство было отпущено безъ копіи съ его рецепта.

О такомъ заключеніи медицинскаго совѣта, утвержденномъ г. министромъ внутреннихъ дѣлъ, медицинскій департаментъ сообщилъ всѣмъ врачебнымъ управамъ, предписывая имъ сдѣлать надлежащія распоряженія. (19-го іюля 1862 г.). *(Спб. Почта.)*

О годичныхъ испытаніяхъ, произведенныхъ въ Новогрудской гимназіи.

Въ Новогрудской гимназіи производились годичные экзамены съ 1 мая по 16 іюня 1862 года. Ученики VII класса сего заведенія испытываемы были г. директоромъ въ присутствіи педагогическаго совѣта.

По окончаніи испытаній опредѣленіемъ педагогическаго совѣта гимназіи и съ разрѣшенія господина попечителя Виленскаго учебнаго округа, удостоены были аттестатовъ съ правомъ на чинъ XIV класса слѣдующіе ученики: а именно: Станиславъ Абламовичъ, Николай Вызго, Владиславъ Краузъ, Людовикъ Ковзанъ, Петръ Коллупайло, Онуфрій Коллупайло, Николай Лашкевичъ, Иванъ Левицкій, Осипъ Островскій, Александръ Райскій, Коронатъ Раковскій, Осипъ Стосуй, Авраамъ Уланъ и Иванъ Чудовскій; отличнѣйшіе же изъ нихъ награждены медалями, а именно: Станиславъ Абламовичъ золотою, а Николай Вызго и Осипъ Стосуй серебряными.

Ученики же: Константинъ Гартингъ, Осипъ Горбатовскій, Константинъ Дѣдзюля, Евгеній Дзѣрдзѣевскій, Зенонъ Шилевичъ, Брониславъ Левковичъ, Александръ Михаловскій, Александръ Остроухъ, Мельхіоръ Павловичъ, Ксаверій Таурогинскій, Антонъ Хилинскій, Болеславъ Цѣмоховскій, Иванъ Черенкевичъ, Генрихъ Язвинскій и Константинъ Язвинскій удостоены аттестатовъ съ правомъ поступленія въ университетъ безъ пріемнаго экзамена, а Мустафа Богдановичъ, Корнелій Выгановскій, Александръ Климовичъ, Осипъ Самотыя и Людовикъ Самотыя удостоены аттестатовъ объ окончаніи курса наукъ, безъ преимуществъ, дарованныхъ кончившимъ курсъ наукъ въ семъ заведеніи.

Директоръ Чашницкій.

ВАРШАВА.

Въ „Офиціальной газетѣ Царства Польскаго“ читаемъ слѣдующее: „Нѣсколько времени тому назадъ въ Варшавѣ былъ разбросанъ подметный листокъ подъ заглавіемъ: „Голосъ польскаго священнослужителя.“ Въ другомъ подметномъ листкѣ—воззваніе въ *братьямъ-соотечественникамъ*—находимъ слѣдующія слова о „Голосѣ польскаго священнослужителя.“ „Съ глубокимъ братскимъ чувствомъ привѣтствуемъ, братья-пастыри, это проявленіе жизни. То, что вы сказали о г. Фелинскомъ, относится и къ Пію IX. Послѣднія времена убѣдили насъ въ *упадкѣ нравственности главы церкви* и всего духовенства, не исключая и польскаго, которое еще и въ настоящее время доказываетъ намъ это *въ лицѣ своихъ старшихъ*. Рѣшитесь высказать Пію IX то, что высказали вы Фелинскому и этимъ вы исполните остальное; того требуетъ отъ васъ *народъ* и *человѣчество*. Сдѣлайте это все, и тогда увидите вокругъ себя паству, которая теперь *не имѣетъ пастыря*. Этимъ вы поможете къ обращенію *главы церкви* на истинный путь и ускорите прогресъ человѣчества.“

Эти слова, объясняющія дѣйствительное направленіе партіи безпорядковъ и ея комитета въ отношеніи къ религіи, заслуживаютъ глубокаго вниманія страны: мы ограничились только приведеніемъ этихъ словъ, въ томъ убѣжденіи, что люди благомыслящіе оцѣнятъ ихъ значеніе, какъ въ отношеніи тѣхъ превратныхъ началъ, на которыхъ они основаны, такъ и результатовъ, къ которымъ они ведутъ.

Рѣчь, произнесенная Его Императорскимъ Высочествомъ Великимъ Княземъ Константиномъ Николаевичемъ при открытіи засѣданій государственнаго совѣта Царства Польскаго, 19-го сентября (1-го октября н. ст.) 1862 г. Господа! Обращая къ вамъ въ первый разъ мою рѣчь въ этомъ собраніи, я желаю прежде всего увѣрить васъ, что прискорбныя событія, помѣшавшія мнѣ принять участіе въ послѣднихъ вашихъ засѣданіяхъ, не охладили благихъ намѣреній Моихъ къ странѣ. Полный вѣры въ покровительство Провидѣнія, я разсчитываю на честныя стремленія хорошихъ граждань, уже доказанныя государственнымъ совѣтомъ. Исполняя обязанности, возложенныя на меня волею моего Августѣйшаго брата, нашего милостиваго ГОСУДАРЯ, я не перестану заботиться о благоденствіи Царства Польскаго. Правленіе, въ главѣ котораго я поставленъ, не уклонится отъ пути законности и никакому не позволитъ уклониться отъ него безнаказанно. Я считалъ бы себя счастливымъ, если бъ могъ широко примѣнять прекраснѣйшее изъ правъ, которыми я облеченъ— право помилованія: но, при употребленіи этого права, я не могу упускать изъ вида интересовъ справедливости и общественнаго спокойствія. Тѣмъ не менѣе, изъ 499 лицъ, приговоренныхъ къ наказаніямъ, со времени объявленія осаднаго положенія: 134 кончили срокъ своего наказанія 289 были помилованы, 7 спаслись бѣгствомъ, 69 еще не кончили срока наказанія. Учрежденія, дарованныя въ прошломъ году царству, вездѣ приводятся въ исполненіе. Уѣздные совѣты большей части страны кончили первую сессію своихъ засѣданій. Чиншевыя делегаціи вышедшія изъ этихъ совѣтовъ, вскорѣ начнутъ свои важныя работы правительственнаго очиншеванія, и, безъ сомнѣнія, оправдаютъ довѣріе, которымъ облекъ ихъ нашъ Законодатель. Учрежденные муницыпальные совѣты дѣлаютъ свое дѣло съ пользою. Просьбы, представленныя недавно семнадцатью городами, ходатайствующими объ учрежденіи у нихъ подобныхъ совѣтовъ, свидѣтельствуютъ еще разъ, что польза этого учрежденія достойно оцѣнена страною. Одновременно съ открытіемъ вашихъ засѣданій, происходитъ открытіе высшей школы, политехнической школы, равно какъ и другихъ учебныхъ заведеній, которыя вы, господа, нашли согласными съ потребностями страны, утвердивъ своимъ одобреніемъ проектъ закона объ общественномъ образованіи, составленіе котораго есть одна изъ величайшихъ заслугъ моего сотрудника, начальника гражданскаго управленія. Со времени вашихъ послѣднихъ засѣданій, **ЕГО ИМПЕРАТОРСКОЕ ВЕЛИЧЕСТВО**, въ своей отеческой заботливости, соизволилъ даровать новыя гарантіи гражданскому самоуправленію страны, опредѣливъ, что многія отрасли службы, какъ напримѣръ почтовое управленіе, управленіе путями сообщенія и другія, будутъ отнынѣ независимы отъ соотвѣтствующихъ властей имперіи. Преобразованія, совершенныя съ прошлаго года, вызываютъ частное измѣненіе нашей финансовой системы. Уничтоженіе барщины, ставя поземельныхъ владѣльцевъ въ необходимость замѣнить ее вольнонаемнымъ трудомъ, даетъ чувствовать неудобство налога на фермерскихъ работниковъ и другихъ сельскихъ рабочихъ. Налогъ, называемый koszerny, будучи исключительно религіознымъ. не согласенъ болѣе съ духомъ новаго законодательства, уравнивающаго гражданскія права евреевъ, уравненіе, при введеніи котораго правительство **ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА** встрѣтило въ васъ, господа. такое дѣятельное содѣйствіе. Уничтоженіе этихъ двухъ налоговъ предположено, и для покрытія уменьшенія доходовъ государственнаго казначейства, которое должно произойти отъ этого уничтоженія, предложено увеличеніе налога на винокуреніе. Нравственныя причины и разумно понятые интересы владѣльцевъ, равно какъ и поселянъ, одинаково ходатайствуютъ въ пользу этихъ измѣненій. Кромѣ этихъ проектовъ, вамъ придется, господа, разсматривать также бюджетъ доходовъ и расходовъ Царства на

czenie, aby lekarstwo przez niego przepisane wydać bez kopji z jego recepty.

O takowéj decyzji rady lekarskiéj, przez p. ministra spraw wewnętrznych zatwierdzonéj, departament medyczny zawiadomił wszystkie zarządy lekarskie, polecając uczynić stosowne rozporządzenie.

O egzaminach rocznych odbytych w gimnazjum Nowogródzkiem.

W gimnazjum Nowogródzkiem odbywały się egzamina od 1-go maja do 16 czerwca 1862 roku. Uczniowie klassy VIIéj słuchani byli przez p. dyrektora w obecności rady pedagogicznéj.

Po ukończeniu egzaminów z postanowienia rady pedagogicznéj tegoż gimnazjum i z rozwiązania pana kuratora okręgu naukowego wileńskiego otrzymali attestaty z prawem na rangę XIV klassy następujący uczniowie; Stanisław Ablamowicz, Mikołaj Wyzgo, Władysław Krauz, Ludwik Kowzan, Piotr Kołłupajło, Onufry Kołłupajło, Mikołaj Łaszkiewicz, Jan Lewicki, Józef Ostrowski, Aleksander Rajski, Koronat Rakowski, Józef Stosuj, Abram Ulan, Jan Czudowski.

Odznaczający się z nich otrzymali medale, a mianowicie Stanisław Ablamowicz—złoty, a Mikołaj Wyzgo i Józef Stosuj — srebrne. Uczniowie zaś Konstanty Harting, Józef Horbatowski, Konstantyn Dziedziuła, Eugenjusz Dzierdziejewski, Zenon Żylewicz, Bronisław Lewkowicz, Aleksander Michałowski, Aleksander Ostrouch, Melchior Pawłowicz, Ksawery Tauroginski, Antoni Chyliński, Bolesław Ciemochowski, Jan Czerenkiewicz, Henryk Jaźwiński, Konstanty Jaźwiński, otrzymali attestaty z prawem wstąpienia do uniwersytetu bez egzaminu wstępnego; zaś Mustafa Bohdanowicz, Kornel Wyganowski, Aleksander Klimowicz, Józef Samotyja i Ludwik Samotyja otrzymali attestaty o ukończeniu nauk bez prerogatyw nadanych dla kończących kursa nauk w tym zakładzie. Dyrektor Czasznicki.

WARSZAWA.

Czytamy w *Dzienniku Powszechnym:*

Przed niejakim już czasem rozrzucone było w Warszawie gorszące pismo pod tytułem Głos Kapłana Polskiego. W niedawnéj pokątnéj także odezwie do *Braci Rodaków* czytamy o owym Głosie Kapłana co następuje: „Z całem uczuciem braterskiém witamy ten objaw życia, bracia pasterze. To co powiedzieliście o p. Felińskim, odnosi się w zupełności i do Piusa IXgo. Ostatnie czasy dały nam być świadkami wszelkiego *upadku moralnego głowy kościoła*, a z nią i całego duchowieństwa, niewyłączając i polskiego, które w ostatnich wypadkach, dziś nawet jeszcze w *osobach swych przełożonych*, ciągle tego składa owoce. Zdobądźcie się w dalszym ciągu na wypowiedzenie Piusowi tego, coście wypowiedzieli Felińskiemu, a dopełnicie reszty; tego dziś po was *naród*, tego cała *ludzkość* wymaga. Uczyńcie to wszystko, a wtedy ujrzycie około siebie trzodę, która dziś *nie ma pasterza*. Przez to przyczynicie się do zwrócenia się *głowy kościoła* na właściwą drogę, a przez to przyśpieszycie postęp ludzkości.“

Wyrazy te odsłaniające prawdziwe dążenia stronnictwa bezrządu i jego komitetu pod względem religji i duchowieństwa, zasługują na całą uwagę kraju: ograniczamy się na prostem ich przytoczeniu, gdyż przez wszystkich ludzi dobrze myślących należycie ocenione zostaną, tak co do przewrotności zasad, na których się opierają, jako i co do zbrodniczemi czynami już udowodnionych następstw, do jakich prowadzą.

W dniu wczorajszym o godzinie 2-éj po południu, w Zamku Królewskim otwartą została tegoroczna sesja Ogólnego zebrania Rady Stanu Królestwa.

Posiedzenie dzisiejsze zagaić raczył Jego Cesarska Wysokość Wielki Książę Namiestnik, w języku polskim, jak następuje:

„Panowie!

W zebraniu tém po raz pierwszy głos podnosząc, przedewszystkiém pragnę zapewnić was, że ostatnie bolesne wypadki nie zachwiały mnie w dobrych dla kraju chęciach. Ufam w opiekę Opatrzności—na uczuciach prawych i obywatelskich, jakich Rada Stanu dała już dowody, polegam.

Spełniając obowiązki, włożone na mnie wolą Najdostojniejszego Mojego Brata Monarchy naszego, nie przestanę czuwać nad dobrem Królestwa Polskiego. Rząd kierunkowi mojemu powierzony, niezboczy z drogi prawa, i nikomu też z pod prawa wyłamywać się nie dozwoli.

Poczytywałbym się za szczęśliwego móc wykonywać szeroce najpiękniejszą ze zlanych na mnie prerogatyw,— prawa łaski: wszakże, miarkować je winien jestem uwagą na wymiar sprawiedliwości i na bezpieczeństwo publiczne.

Pod tym wszakże względem przytoczyć mogę, że z liczby 499 osób, skazanych od czasu ogłoszenia stanu wojennego.

134 osób karę już odcierpiało,
289 osób ułaskawiono,
7 osób ukryło się,
a 69 osób cierpi jeszcze karę.

Nadane Królestwu w roku zeszłym Instytucje wchodzą w wykonanie. W większéj już części kraju Rady Powiatowe odbyły pierwsze swe posiedzenia. Wyszłe z nich delegacje czynszowe rozpoczną ważne swoje czynności oczynszowania z urzędu, w czém, bezwątpienia, odpowiedzą zaufaniu, jakie w nich Nasz Prawodawca położył.

Rady miejskie z pożytkiem pracują: otrzymane teraz prośby siedmnastu miast o zaprowadzenie w nich także Rad Miejskich, są nowém świadectwem uznania w kraju pożytku téj Instytucji.

Równocześnie z waszemi obradami otwiera się Szkoła Główna, Instytut Politechniczny, i inne w około nich po kraju zakłady naukowe, których porządek, na zeszłorocznych obradach Rady Stanu, przychylne zdanie jéj pozyskał, w czasie dyskussji nad projektem do prawa o wychowaniu, którego wypracowanie stanowi jedną z wielkich zasług współpracownika mego, Naczelnika Rządu Cywilnego.

Z ojcowskiéj pieczołowitości Najjaśniejszego Pana, samoistność zarządu Królestwa nowe otrzymała uznanie, oddzieleniem niektórych jeszcze gałęzi służby w Królestwie, jakto: poczt, kommunikacji i innych, od odpowiednich władz Cesarstwa.

Dokonane od roku zeszłego reformy, wymagają także w części zmian w systemacie finansowym.

Zniesienie pańszczyzny,—czyniąc koniecznem zastąpienie jéj najmem,—dało uczuć dotkliwość podatku, nałożonego na służących gospodarskich.

Podatek, zwany koszerne, jako wyłącznie konfessyjny, nie odpowiada duchowi nowego prawodawstwa o równouprawnieniu żydów, co do którego Rząd Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości tak chętne u was, panowie, napotkał współdziałanie.

Uchylenie obu wzmiankowych opłat zostało zaprojektowane, a dla pokrycia powstającego stąd ubytku w dochodach skarbowych, ma nastąpić powiększenie podatku od wyrobu wódki. Względy moralności, oraz dobrze zrozumiany interes, tak właścicieli ziemskich, jako i osadników, przemawiają za temi zmianami.

Oprócz tych projektów, oddają się także do waszego rozbioru, sprawozdania władz krajowych za rok upłyniony, oraz budżet dochodów i wydatków na rok przyszły.

Projekta do praw o przymusowem wywłaszczeniu, o egzekucji podatków i należności skarbowych, urządzenie Instancji Kassacyjnéj w Radzie Stanu dla spraw z oczy-

---

3-cia Pogadanka

WILEŃSKIEGO DYOGENESA.

Wszystko co żyje ulega pewnemu postępowi, pewnym zmianom i modyfikacjom. Jest to bezwarunkowe prawo, któremu nawet wszechwładna miłość ulegać musi.

Wielce ciekawą byłaby historja szczegółowa postępu i rozwoju tego wzniosłego uczucia, które nieledwo każdy filozof starał się wytłómaczyć, każdy poeta określić, a którego przecież nikt nie pojął, nikt do jego głębi zajrzeć nie zdołał. Miłość bowiem tę ma szczególną własność, że im więcéj ją badamy, im więcéj, jak się nam zdaje, do niéj jesteśmy zbliżeni, tém się daléj ona od nas odsuwa, a jéj światło tak żywym tryska płomieniem, że odstępujemy od niéj olśnieni, a pióro lub pędzel z rąk naszych wypadają. Bo miłość prawdziwa jest słońcem uczucia.

Jakto więc i Dyogenes Wileński zna to święte uczucie?

Ha! moi panowie, muszę znać, muszę cenić, muszę je uwielbiać, muszę jednem słowem kochać, bo...

— Bo co?

Bo wy nie kochacie, bo wy nie umiecie kochać, a ja już choćby dla saméj swéj roli oryginała, muszę od was się odróżnić, muszę jednem słowem myśleć o miłości!

A myśl ta zaprawdę zamienia się w bezowocne marzenie, w rękawicę zimnym głazom rzuconą, w słomiany oręż zuchwałego rycerza, którym nawet ani muchy-falszu zabić niepotrafi, bo któż dziś pojmuje miłość?

Każdy wiek zapewne miał swoje wady i zalety, każdy wiek rozmaicie poglądał na jednę i tę samą rzecz, lecz przebiegłszy wszystkie ogniwa czasu, wszystkie przejawy myśli od Salomona do Arystotelesa, od Arystotelesa do Bakona, i od tego do Kanta, jeżeli za przedmiot swojego badania weźmiemy miłość, zawsze znajdziemy ją jako pewne uczucie istniejące, jako ens, jako byt, lecz nigdy jako niepojętą nicość, a tém bardziéj jako chorobliwy wynik umysłu, jak się najnówszym panom mędrcom nazwać ją podobało. Gniewano się niekiedy na nią, poniżano ją lub wywyższano, uwielbiano lub przeklinano, słowem postępowano tak, jak się postępuje z czémś rzeczywistém, lecz nie zbywano jéj takiém milczeniem jak dzisiaj.

Miłość u starożytnych wyprowadzano z piany, to jest z niczego: dziś najbieglejsi genealogowie miłości powszechnie się zgadzają, że ona z kufra napełnionego dukatami ród swój wiedzie. Stąd u tamtych miłość nie miała granic i zakresu, bo siłą jéj żywotną (la puissance vitale) była jakaś niepojęta a potężna moc, jakiś bodziec z ognia i gromu złożony, u tych zaś jej potęga zależy od mniejszéj ilości iściciny, z któréj powstała. Tam była poezja, tu matematyka. Tam uczucie, tu wygoda. Tam cudna Psyche, tu garbata Agnieszka.

Wszystkie bóstwa starożytnych nie miały innych ozdób krom naturalnych, więc wdzięku, prostoty i uczucia: dziś, gdyby przyszło wszelkie oderwane idee upostacić, ujrzelibyśmy Kupidyna pod postacią tłustego wora ze złotem, uzbrojonego skrzydły z bankocetli, okularami lichwiarza i łuczkiem urobionym z tego co się nazywa dobrą posadą, majątkiem, miejscem, sytuacją, stanowiskiem, urzędem, synekurą i w ogólności ewikcją na tłustą intratę, pewny procent pensję lub emeryturę. A owa boska przepaska, którą Homer, Wirgiljusz, Owidjusz, Tasso i tylu innych wieszczów opiewa, dzisiaj byłaby utkaną— wiecie z czego?

Oto z tandetowéj zalotności francuzkiego wyrobu, z kilkudziesięciu baletowych sytuacij, z kilku kop gładkich komplementów, z uncji paryzkiego dowcipu, niemieckiéj sentymentalności, angielskiego spleenu i z całego centnara cynizmu, do któregoby nawet ani mój protoplasta, ani ja pewnobyśmy się nie przyznali.

A trzy owe uśmiechnięte córy Afrodyty, trzy powiadam Gracje, które starożytni zwali Aglają (świetność), Taliją (kwiecistość) i Eufrozyną (myśl dobra), dziśczesny Hezjod nazwałby po prostu: posagiem, dochodem i kapitałem. Co za postęp!

Kochać—dziś znaczy wietrzyć tłusty posażek, smalić cholewki—to układać intercyzę, żenić się lub iść za mąż—to przymnażać miłego grosza. Miłość—to zabiegi o powiększenie funduszu, małżeństwo to urzeczywistnienie tych zabiegów, dzieci to opłata za papier herbowy, to stęplowe, to wynagrodzenie adwokata za dobrze poprowadzony interes.

Zdarza się jednak częstokroć napotkać miłość zupełnie bezinteresowną— ale jaką? Pajęczyna nie jest tak słabą jak jéj węzły. Tu nie trzeba żadnego pociągu serc, żadnéj spójni dusz—dosyć być mężczyzną i kobiétą, młodzieńcem i dziewicą—o resztę mniejsza o to!

Nawet i u nas na Litwie zdarzają się przykłady podobnych miłostek, i nie możemy powstrzymać się od przytoczenia jednego z nich.

Pewna młoda panienka, słysząc i czytając tyle dobrego o miłości, postanowiła osobiście jéj doświadczyć. Rzecz bardzo łatwa, nadewszystko u nas, gdzie, jak powiada nasz Bohdan:

„Od tego czasu miłość rozkrzewia się ślicznie,
„Odkąd jéj jęły uczyć romanse publicznie.“

W tym celu wysłała wzrok skąpany w miłości na zwiady, uśmiechnęła się, zarumieniła, i owoż trzyma w swoich różowych szponach gorące serce Werterowskiego młodzieńca. Nikt się prędzéj nie rozkocha jak poeta; rzecz dziwna, choćby widział w swojéj kochance więcéj plam niż na księżycu, tylko dla tego, że ona, jak mniema, odpłaca się mu wzajemnością, przylgnie do niéj jak magnes do żelaza i żadna siła oderwać go nie potrafi. Toż samo i tutaj było. Dziewczę nie warte było miłości, on ją kochał; ona się bawiła, on wierzył. Wreszcie przyszło do tego, że płoche stworzenie zasmakowało w poetycznych marzeniach, zapragnęło boskiego nektaru, o którym kochanek wspominał, i raz siedząc w altanie z fasoli uczuła jakieś dziwne bicie serca, jakieś cudnie przyjemne drżenie. Byłażby to miłość? Jakkolwiek bądź, to pewna, że jeżeli go nie kochała, to przynajmniéj wyobrażała sobie, że kocha i z dziwną przyjemnością z tą się myślą pieściła. Bo niech co chcą sobie mówią, to jednak nie ulega wątpliwości, że choćby miłość była utkaną na warsztacie samego djabła, zawsze tam jednak znaleźć można choć odrobinę słodyczy. „Il n'y a point de belles prisons, ni de laides amours,“—mówi francuzkie przysłowie.

Trzebaż takiego zdarzenia, że los ich rozdielił. Nieutulona w żalu panna, stojąc na ganku i przeprowadzając łzawym wzrokiem odjeżdżającego kochanka, stokrotnie sobie zaprzysięgła, że dotąd na żadnego kawalera, choćby ten był pięknym jak Antinous, walecznym jak Achilles, poetycznym jak pan Tadeusz, ani jednym promykiem oka swego nie spójrzy. Trzy dni nie złamała ani na jotę tego ślubu; bo też nikogo z mężczyzn prócz starego lokaja i czerwononosego furmana niewidziała. Czwartego jednak dnia los ogromnego figla wypłatał. Właśnie, gdy jéj dusza wrzała silnym ogniem miłości, który pod podmuchem świeżych jeszcze wspomnień tém silniéj się wzmagał, nagle coś zahuczało, zaturkotało i wpadł piorunem do pokoju zamaszysty młodzieniec. Panna upiekła potężnego raka i przez zapomnienie całym nabojem fermentującéj się miłości weń strzeliła. Cios był trafny, rycerz z należną galanterją pardon wymówił.—I cóż daléj?... Rzecz prosta, panna miała krótką pamięć, zapomniała o przysięgach i szczerze do nowego kochanka przylgnęła. Niepamięć grzechu nie czyni.

Złośliwe języki, którym jednak wiary dawać nie należy, mówią, że zwycięztwo, jakie nowy kawaler odniosł nad panną, li tylko perfumie, pomadzie i lakierowanym butom zawdzięcza. My jednak wierzymy z nowoczesnym mędrcem, „że dziewica tylko na piękno duszy kochanka zważa.“—Bądź co bądź, to pewna że „dusza jéj spoiła się z duszą“ nowego kochanka, a ów zdradzony Werter ukazał się w jéj pamięci jako wcale niedorzeczne post-scriptum. W napadzie nawet gniewu wydarła jego sonety i tryolety ze swojego imiennika, a szczęśliwy intruz zapalił niemi swoje cygaro. W tém koło fortuny obraca się, a nieprzewidziane fatum stanęło pomiędzy młodą parą nieprzebytą przepaścią.

Co robić? Kawaler poszedł swoją drogą, a panna dwie chusteczki do nosa łzami swemi wymyła. Widocznie jednak pod szczęśliwą, jak mówią, gwiazdą nasza heroina się urodziła; bo łzy jeszcze jéj nie oschły, gdy dawny zapomniany zjawił się kochanek. I rzecz dziwna też same łzy, coby w każdym innym razie mogły pogorszyć jéj sprawę, obecnie od razu postawiły jéj interesa na najlepszym stopniu: poeta ujrzawszy łzę na źrenicach dziewczęcia wymówił z entuzjazmem:

„O jak urocza, jak silnie zwycięzka,
„W oczach kobiety jéj łza czarnoksiężka“...

i ni ztąd ni zowąd padł jak długi do drobnych nóżek swojego anioła.

— O luba!— zawołał — nie płacz, otożem przy tobie!

— Ach! to ty? Więc niezapomniałeś o mnie? I jakby nie nigdy nie było, poczęli się da capo kochać. Jeżeli miłość można przyrównać do szybkolotnych rumaków, to jasną jest rzeczą, że wóz do którego one są wprzężone, wypadnie nazwać małżeństwem. Otóż już przed naszą parą stanął ten ciężko obładowany wóz, ta częstokroć skrzypiąca dryndula życia naszego, gdy traf—i oś w samém siadaniu pękła. Dis aliter visum. A tak nasza dziewica została wdową po dwóch kochankach.

Jednak los ją wkrótce pocieszył. Drugi kochanek zapukał znowu do warowni jéj serca, a ta gościnna cytadela bez wystrzału się poddała. Nie obeszło się tu jednak bez wyrzutów: perfumowany kawaler przybierał wszystkie role teatralnych kochanków, jakie kiedykolwiek widział, a wyrzuciwszy z serca wszystkie zaklęcia i przysięgi, wreszcie przyszedłszy do najzupełniejszéj harmonji z swoją kochanką pojechał, jak to ludzie mówią, szukać miejsca czyli budować klatkę dla swojéj przyszłéj towarzyszki. Niestety! miejsca nie znalazł, a kochankę stracił. Bo i jakże miała iść za hołysza? Postanowiła więc czekać, i—doczekała ale zgadnijcie czego? kogo?

Doczekała swojego Wertera. I rzecz dziwna, ten sam kochanek, którego niedawno porównywała z owym Pawłem w Kollokacji, który, jak mówiła wyperfumowanemu dandysowi, mało co lepiéj jak Quasimodo wyglądał, nagle zajaśniał w jéj oczach takim wdziękiem, takim urokiem, że, nie zważając na liczne grono osób, aż klasnęła w dłonie, podskoczyła, i tylko co się mu na szyję nie rzuciła. (Pewna stara panna, bardzo złośliwe stworzenie, szepnęła swojéj sąsiadce, że te fawory są skutkiem jakiejś sukcessji, która na poetę spadła. Lecz któżby temu wierzył?).

Że poeta przebaczył, o tém ani wątpić niepotrzeba. Nie ma łatwiejszych ludzi jak poeci. Po takiém przyjęciu, po jawném okazaniu swoich uczuć, od małżeństwa ani lisem wykręciéby się nie było można. A jednak dziewczę w repertuarze swoich komiczno-tragicznych sztuczek i na to sposób znalazła. Bo kiedy młodzieniec wyjechał na trzy dni do domu, a pierwszego zjawił się perfumowany kochanek, dziewczę niechcąc zapewno go smucić, przyjęła go z największém spółczuciem, i wtenczas właśnie kiedy ich usta były spojone, a dusze w niebie, wpadł nasz Werter i—panna obu kochanków straciła.

— Co teraz robi?
— Czeka,
— Czego?
— Nowych ochotników do podstarzałego serca.

Dyogenes Wileński.

1863 годъ, равно какъ и отчетъ мѣстныхъ властей за минувшій годъ. Проекты законовъ объ отчужденіи земель, овзиманіи налоговъ и недоимокъ въ государственное казначейство, объ учрежденіи аппеляціонной инстанціи при государственномъ совѣтѣ, для дѣлъ по очиншеванію, наконецъ, проектъ внутренней организаціи государственнаго совѣта, будутъ послѣдовательно подвергнуты на ваше разсмотрѣніе. Я объявляю, что засѣданія государственнаго совѣта открыты.

Объявленіе отъ столичнаго магистрата города Варшавы

Во исполненіе предписанія правительственной коммиссіи внутреннихъ дѣлъ, отъ 14 августа текущаго года, столичный магистратъ города Варшавы объявляетъ во всеобщую извѣстность, что, на основаніи Высочайшаго указа, отъ 24 мая сего года, о дарованіи новыхъ правъ евреямъ, жителямъ царства польскаго, относительно свободнаго производства ремеслъ, торговли и промысловъ, совѣтъ управленія царства, по представленію правительственной коммиссіи внутреннихъ дѣлъ, въ засѣданіи 24 іюля сего года, постановилъ:

1) При занятіи ремеслами, евреи уравниваются съ правами, данными для прочихъ жителей царства, а потому мастера-евреи могутъ присутствовать въ собраніи мастеровъ и подлежать выбору въ старшины цеховаго управленія.

2) Купцамъ-евреямъ предоставлены тѣ же права, какъ и прочему торговому сословію.

3) Евреи могутъ быть избираемы въ судьи коммерческаго суда и въ совѣтники польскаго банка.

Подписано: президентъ, камергеръ Двора ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА графъ Велепольскій.

ВИЛЬНО.

ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ по всеподданнѣйшему докладу Управляющаго Министерствомъ Государственныхъ Имуществъ, въ 5 день марта сего года ВЫСОЧАЙШЕ повелѣть соизволилъ: сложить съ государственныхъ крестьянъ Виленской губерніи всѣ числящіеся на нихъ долги изъ продовольственнаго капитала.

Побуждаемыя чувствомъ живѣйшей благодарности за оказанную имъ Царскую милость, государственные крестьяне Мядзельскаго общества, въ маѣ мѣсяцѣ принеся въ Православной церкви и Римско-Католическомъ костелѣ благодарственное молебствіе о здравіи и долгоденствіи ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА и всего Августѣйшаго дома, вознамѣрились увѣковѣчить память о щедротахъ Царскихъ, которыми они были осчастливлены. Послѣ уборки полей, собрались 28 августа въ числѣ 92 выборныхъ и 62 другихъ домохозяевъ, для обсужденія способовъ исполненія своихъ желаній, выслушавъ еще разъ въ Православной церкви и въ Римско-Католическомъ костелѣ молебствіе, приговоромъ того же числа постановили: въ память Монаршей милости и для передачи о томъ потомству пожертвовать сумму 550 р. добровольною уплатою, каждымъ домохозяиномъ по 1 рублю съ двора, а огородниками и бобылями по 15 коп. съ рабочей души; сумму 550 р. раздѣлить на двѣ части, по 275 р., и передать одну часть въ Мядзельскую Православную церковь, а другую въ мѣстный Римско-Католическій костелъ, съ тѣмъ, чтобы эти деньги были употреблены на вылитіе для Православной церкви колокола съ вензелевымъ изображеніемъ благополучно-царствующаго ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА АЛЕКСАНДРА II, а также на пріобрѣтеніе иконы св. Благовѣрнаго Великаго Князя Александра Невскаго, а въ Римско-Католическомъ костелѣ на устройство органа съ вензелевымъ же изображеніемъ ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА. Независимо отъ сего, тѣмъ же приговоромъ опредѣлили: для вознешенія молитвъ „о добрѣйшемъ Царѣ и Отцѣ нашемъ" благодарственными молебствіями установить на вѣчныя времена празднованіе особыхъ дней: въ Православной церкви 7-го января и 2-го мая, а въ Римско-Католическомъ кослелѣ 5 февраля и 29 августа, для чего и просили настоятелей церкви и костела дни сіи внести въ визитныя книги для отправленія благодарственныхъ молебствій.

Отрадно видѣть, что въ то время, когда классы болѣе образованные, отъ которыхъ можно было бы скорѣе всего ожидать сочувствія и пониманія мѣръ просвѣщеннаго правительства, облекаются въ трауръ и поютъ гимны, выражая этимъ свое нерасположеніе къ законной власти, сословіе сельское, въ простотѣ души своей руководствуясь чувствомъ и не обольщеннымъ здравымъ смысломъ, въ тѣхъ же храмахъ возсылаетъ горячія мольбы за благодѣтеля своего ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА. Такъ, *утаилъ еси мудрыхъ и разумныхъ, и открылъ еси сіе младенцамъ!* (Сообщено)

Виленская губернская почтовая контора доводитъ до свѣдѣнія публики, что по случаю открытія двоекратнаго въ недѣлю поѣзда по Варшавской желѣзной дорогѣ, простая корреспонденція, адрессованная въ Варшаву и другіе города Царства Польскаго, поданная здѣсь на почту *въ воскресенье и четвергъ*, отправляется согласно адрессу въ тѣже дни по желѣзной дорогѣ.

szowania, nakoniec, projekt wewnętrznéj organizacji Rady Stanu, będą wam z kolei do obrad przedłożone.

Posiedzenia Rady Stanu niniejszém za otwarte ogłaszam."

Po wykonaniu następnie prawem przepisanéj przysięgi, od nowo mianowanych członków, przystąpiła Rada z kolei do porządku dziennego.

Magistrat miasta stołecznego Warszawy.

W wykonaniu reskryptu komissji rządowéj spraw wewnętrznych z d. 14 (26) sierpnia r. b. N. 6,512/24,467, magistrat miasta stołecznego Warszawy podaje do powszechnéj wiadomości, że w rozwinięciu Najwyższego ukazu z d. 24 maja (5 czerwca) r. b. o nadaniu nowych praw cywilnych starozakonnym mieszkańcom Królestwa, a w szczególności art. 8 tegoż ukazu, polecającego przejrzenie przepisów w Królestwie dotąd obowiązujących co do starozakonnych pod względem wolności prowadzenia rzemiosł, handlu i przemysłu, rada administracyjna Królestwa, na przedstawienie komissji rządowéj spraw wewnętrznych, decyzją objawioną przez wypis z protokołu posiedzenia z d. 24 lipca (5 sierpnia) r. b. Nr. 12,814 postanowiła:

1) Że przy wykonywaniu rzemiosł, starozakonni nie powinni podlegać żadnym odmiennym od innych mieszkańców przepisom, że zatém majstrowie starozakonni będą mogli zasiadać na zgromadzeniach majstrów, należéć do wyborów na członków urzędów starszych, zgromadzeń rzemieślniczych, być wybranymi na starszych i używanymi na biegłych w przypadkach art. 49 i 119 postanowienia Namiestnika Królewskiego z dnia 31 grudnia 1816 r. przewidzianych.

2) Że usunięcie podobnych ograniczeń rozciągać się ma do zgromadzeń kupieckich.

3) Że starozakonni będą mogli należéć do wyborów na sędziów trybunału handlowego i na radców przy banku Polskim, tudzież będą mogli być na zebraniach tych wybierani. P. o prezydenta, szambelan Dworu JEGO CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ MOŚCI, *Zygmunt hr. Wielopolski.*— Naczelnik kancellarji, *Luceński.*

WILNO.

Cesarz Jegomość na najpoddaniejszy wniosek Zarządzającego ministerjum dóbr państwa, dnia 5 marca b. r. Najwyżéj rozkazać raczył: umorzyć wszelkie zalegające na skarbowych włościanach gubernji wileńskiéj długi z kapitału żywności.

Powodowani uczuciem najżywszéj wdzięczności za okazaną im łaskę Cesarską, włościanie skarbowi Miadziolskiéj gminy, w maju miesiącu zaniosłszy w cerkwi prawosławnéj i w kościele katolickim dziękczynne modły za zdrowie i pomyślność Cesarza Jegomości i całéj Najjaśniejszéj Rodziny, powzięli zamiar uwiecznienia pamięci o szczodrobliwościach Cesarskich, przez które zostali uszczęśliwieni. Po ukończeniu zbiorów z pola, zgromadziwszy się 28 sierpnia w liczbie 92 wybranych i 62 innych gospodarzy dla osądzenia sposobów wykonania swych życzeń, wysłuchawszy powtórnie nabożeństwa w cerkwi prawosławnéj i w katolickim kościele, wyrokiem z tegoż dnia postanowili: na pamiątkę Monarszéj łaski i dla przekazania o tém potomności, ofiarować summę 550 rs. z dobrowolnéj opłaty przez każdego gospodarza po 1 rublu z chaty, a od ogrodników i kątników po 15 kop. z duszy roboczéj; summę 550 r. rozdzielić na dwie części po 275 r. i oddać jedną część do miadziolskiéj prawosławnéj cerkwi a drugą do miejscowego rzymsko-katolickiego kościoła, z tém, żeby te pieniądze użyte zostały na odlanie dla cerkwi prawosławnéj dzwonu z wyobrażeniém cyfry pomyślnie panującego Cesarza Jegomości Aleksandra II, oraz na nabycie obrazu ś. błogosławionego Wielkiego Księcia Aleksandra Newskiego, a w kościele rzymsko-katolickim na urządzenie organów także z cyfrą Jego Cesarskiéj Mości. Oprócz tego tymże wyrokiem postanowili: dla zanoszenia modłów „za najlepszego Cesarza i Ojca naszego" w dziękczynnych nabożeństwach ustanowić na wieczne czasy obchodzenie osóbnych dni: w cerkwi prawosławnéj 7 stycznia i 2-go maja, a w kościele rzymsko-katolickim 5 lutego i 29 sierpnia, skutkiem czego prosili proboszczów, ażeby te dni zaciągnięte zostały do wizyt kościelnych dla odprawywania dziękczynnych modłów.

Przyjemnie jest widzieć, że wówczas kiedy klassy więcéj wykształcone, od których bardziéj by należało oczekiwać współczucia i rozumienia środków światłego rządu ubierają się w żałobę i śpiewają hymny, okazując przez to niechęć dla władzy prawnéj,— stan wiejski w prostocie swéj duszy, przewodnicząc się uczuciem i nieprzyćmionym zdrowym rozsądkiem, w tych samych świątyniach zanosi gorące modlitwy za swego dobroczyńcę Cesarza Jegomości. Tak „ukryłeś przed rozumnymi i mądrymi, a odsłoniłeś to przed prostaczkami". (Nadesłano).

— Wileński Gubernjalny kantor pocztowy podaje do powszechnéj wiadomości, że z powodu otwarcia ruchu na kolei żelaznéj do Warszawy, korrespondencja zwyczajna adresowana do Warszawy i innych miast Królestwa Polskiego, oddawana tutaj na pocztę w Niedzielę i Czwartek, odsyłaną będzie wedle adresu w też same dni pociągami kolei żelaznéj.

Dział nieurzędowy.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

Pogląd ogólny.

Prusy stanęły na niebezpieczném rozdrożu; błędy w roku przeszłym popełnione wydały gorzkie owoce; rzeczy doszły do tego stopnia, że zbyt wytężona struna pęknąć musi, jeżeli jéj umiejętna ręka nie odstroi. Rząd chciał ująć w ścieśnione obręby obronę ziemską (Landwehr), nadać zaś ogromny rozwój wojsku prawidłowemu. Wypadki 1859 we Włoszech zniewoliły rząd do powiększenia siły zbrojnéj i do postawienia na stopie gotowości wojennéj. Co nieprzewidziane zdarzenia wywołały, to chciano zamienić w stan zwyczajny i jenerał von Roon dał się użyć za podatne narzędzie do uskutecznienia tak zwanéj reorganizacji wojsk. Stronnictwo feodalne, widząc w rozwoju wojska najskuteczniejszą dźwignię powrótu upadłego porządku rzeczy, całą duszą reorganizację popierała. Doprowadzeniu jéj atoli do skutku stało na wstręcie kardynalne konstytucyjne prawo, składające moc uchwalania podatków w ręce przedstawicielstwa narodowego.

Kiedy Prusy dzielnością narodu i najzacniejszém poświęceniem obywatelskiém powstały z grobu, do którego je przemoc Napoleona I wtrąciła, król Fryderyk Wilhelm III, w roku 1814 przepisał organizację wojenną Prus i zamienił ją w prawo. Siła państwa opartą została na szerokiéj podstawie obrony ziemskiéj, od któréj nikt uwolnionym być nie mógł. Naród pruski prędko przywykł do téj instytucji i z obywatelską gotowością poddał się jéj uciążliwym niekiedy wymaganiom. Dopóki dawny kształt rządu w Prusiech istniał, dopóty stronnictwo feodalne nie upatrywało w obronie ziemskiéj niebezpieczeństwa, ale kiedy skutkiem rewolucji lutowéj Prusy zostały państwem konstytucyjném, stronnictwo wsteczne zadrżało na myśl uzbrojonego ludu. Poczęło więc troskliwie obmyślać środki zrównoważenia wymarzonego niebezpieczeństwa. Mówimy wymarzonego, bo dopóki konstytucja zostałaby w poszanowaniu i prawa ludowe bez uszczerbku, dopóty oręż w ręku obywateli byłby zwrócony jedynie na zewnętrznych wrogów kraju, rząd zaś znalazłby w nim najsilniejszą podporę praw istniejących. Lecz stronnictwu wstecznemu nie o to właśnie chodziło, upatrywało ono tęsknie chwili odbudowania ze zwalisk tego, co runęło w burzy 1848 i dla tego właśnie z największą gorliwością pracowało nad zniszczeniem zasad pruskiéj wojennéj organizacji 1814. Czas wskazywał potrzebę odmian co do szczegółów, ale zasada była prawdziwa, bo na doświadczeniu oparta, bo świeżo najświetniejszém zwycięztwem uwieńczona. Ciągłemi zabiegami, wsteczni doprowadzili do tego, że myśl nadwątlenia instytucji obrony ziemskiéj, znalazła wstęp do szczytu władzy rządowéj, równie jak zamiar zostawienia wojska prawidłowego w takich rozmiarach, jakie mu nadano podczas wojny włoskiéj, w chwili rzetelnéj obawy, aby Francja jak nad Mincio tak i nad Renem, nie pomyślała klęsk swoich wetować.

Dla tém łatwiejszego osiągnienia powziętych zamysłów, stronnictwo wsteczne, rozkazało dziennikom swoim rozwijać nową teorję, według któréj siła zbrojna krajowa zależy w najrozciąglejszém tego wyrazu znaczeniu od władzy najwyższéj a rządowi służy prawo, jeśli by dla jakichkolwiek przyczyn nowy budżet przedstawiony na uchwałę sejmu nie został, poboru podatków i rozchodowania przychodów państwa, podług budżetu już raz uchwalonego. Te przeciw konstytucyjne niedorzeczności, zuchwale po dziennikach wstecznych głoszone, przeraziły wszystkich ludzi prawych i oświeconych trwogą. Im zuchwaléj przeto targano się na prawo corocznego głosowania budżetu, tém silniéj z drugiéj strony wystąpiono w obronie tego prawa. Naród pruski, powołany do wyborów przedsejmowych, umocowanie swoje złożył w ręku mężów, znanych krajowi z wyzwolonych zasad i niezłomnéj wiary konstytucyjnéj. Na piérwszym wstępie wytoczono projekt budżetu wojennego, zastosowany do potrzeb dokonanéj już reorganizacji wojskowéj, lubo jéj nie poprzedziło uchwalone przez sejm prawo. Izba poselska wyrzekła, że nowego budżetu nie uchwali, dopóki samego prawa nowéj reorganizacji nie roztrząśnie. Ministrowie, widząc w tém postanowieniu przekorę i wdzieranie się w przedmiot do przedstawicielstwa krajowego nie należący, doradzili koronie rozwiązać izbę, zapewniając że naród okolnikami ministrów oświecony, przyszle na sejm pełnomocników karniejszych, że zaleci im przyzwoitą skromność i niedozwoli przekraczać właściwych obrębów. Ale okolniki ministrów nie sprawiły spodziewanego skutku, dziennikarstwo wyzwolone nie tylko pruskie, ale całéj Europy, w najprawdziwszém świetle wystawiło zgubne następstwa opowiadanéj przez ministrów nauki i sejm dzisiejszy zebrał się pod nieprzyjaznemi dla wstecznych wróżbami. Wytoczono znowu projekt budżetu wojennego; usiłowano zmniejszeniem podatków od wódki, soli, kopalni; zniżeniem opłat pocztowych od jazdy kolejami żelaznemi i tym podobnemi ponętami, mniemanie powszechne na stronę ministrów przechylić. Wszystko napróżno: jak o skałę, tak o artykuł 99 konstytucji pruskiéj warujący sejmowi moc uchwalenia corocznego budżetu, roztrąciły się wszystkie zabiegi. Minister skarbu pan von der Heydt ujrzał, że jeśli nadal miał u steru władzy pozostać, należało mu rządzić bez budżetu, lecz zawahał się w obec ogromnéj odpowiedzialności i oświadczył, że sumienie nie dozwala mu pójść tą drogą. To oświadczenie wprawiło w największy niepokój stronnictwo wsteczne, omdlały mu ręce; sądziło, że już nadeszła chwila upadku wszystkich jego nadziei!

W tém podjął się niemożliwego prawie zadania pan Bismarck Schönhausen. Śmiałość, z jaką pochwycił silną ręką upadłą sprawę, zwróciła nań uwagę nie tylko Prus, nie tylko Niemiec, ale całéj Europy. Dzienniki, chcąc z przeszłości wnioskować o drodze, jaką nowy prezes rady ministrów pójdzie, przebiegają jego polityczny zawód i czynią tę uwagę, że go widziano zawsze walczącego w piérwszym rzędzie, o utrzymanie przywilejów możnowładztwa. Czytelnicy Kurjera znajdą w dzisiejszym numerze nauczający wyjątek z „Gazety Kolońskiéj." Podług niéj, pan Bismarck Schönhausen podczas zjazdu Ołomunieckiego, okazał się jednym z najsilniejszych przeciwników podniesionéj wówczas przez Fryderyka Wilhelma IV myśli jednoty niemieckiéj. Pan Bismarck, posiadacz dóbr ziemskich, nie z urzędu, bo jeszcze żadnéj nie piastował posady w służbie krajowéj, ale pędzony potrzebą działania, przybył do Ołomuńca i wszedłszy w stosunki z ówczesnymi austryjackimi mężami stanu, silnie zasady książąt Metternicha i Schwarzenberga popierającymi, przyczynił się do upokorzenia Prus, do zabicia wówczas myśli reformy Związku Niemieckiego i do wstrzymania rozwoju wyzwolonych pomysłów. Pan Bismarck Schönhausen zajaśniał wielkiemi wrodzonemi zdolnościami, nabytą nauką, wielką towarzyską ogładą, zdolnością jednania sobie ludzi, płynną i przekonywającą wymową. Umysł jego pragnął rozleglejszego pola działania, nie mogąc jednak pójść wyżéj, poprzestał na skromnéj posadzie sekretarza poselstwa pruskiego przy sejmie związkowym we Frankfurcie, a wkrótce nagłym rzutem zajął dostojność pełnomocnika swojego kraju przy Związku. Zdawałoby się, że powinien był statecznie pracować nad utrzymaniem stanu rzeczy, do utrwalenia którego przyłożył się w Ołomuńcu, lecz nielitościwa pycha, z jaką Austrja wyzyskiwała zwycięztwo swoje nad Prusami, obraziła dumę narodową pana Bismarck. W tém wypadki na półwyspie włoskim dały inny zwrót jego wyobrażeniom; uśmiéchnęła się jego pruskiemu patryotyzmowi nadzieja Niemiec jednolitych, najusilniéj więc starać się począł o przyznanie królestwa włoskiego i o ściślejsze połączenie w widokach politycznych, dworów petersburskiego, berlińskiego i paryskiego. Będąc posłem przy piérwszym, udał się z rozkazu swojego rządu do Paryża, i nakoniec uprzątnął wszystkie trudności, jakie jeszcze stały na zawadzie w Berlinie dokonaniu tego ważnego zadania. Trudności były ogromne, stronnictwo wsteczne, którego dążności pan Bismarck Schönhausen podzielał, hołduje Austrji; w tém jedném różni się on ze swoimi politycznymi wyznawcami, iż podobno głęboki żal do Austryjaków był główną sprężyną jego działań w sprawie włoskiéj. Pan Bismarck, umocowany przy Napoleonie III, miał służyć Prusom na polu polityki zagranicznéj, gdy nagle powikłania sejmowe wezwały go do Berlina. Mianowany prezesem rady, znalazł budżet wojenny na rok 1862 już zagłosowany i izbę poselską gotową do zajęcia się roztrząśnieniem budżetu na rok 1863. Nie mogąc zniweczyć co już uchwalono, cofnął przynajmniéj projekt budżetu na rok 1863, oświadczając, że czas przerwy między teraźniejszym a blizko przyszłym sejmem, poda możność porozumienia się między przedstawicielstwem narodowém i koroną. Pan Bismarck nie bez słuszności wnosił, że podniesienie zewnętrznéj polityki pruskiéj do rozmiarów wielkości mocarstwa przyzwoitych, pochlebiając sprawiedliwéj dumie narodowéj, przeważy mniemanie powszechne na stronę rządu. Przemówił więc językiem męzkim, powiedział, że położenie Niemiec nie odpowiada jego widokom, że reformy są pożądane i konieczne. Prusy wiedzą co pan Bismarck pod słowem reformy rozumie. Sam też myśl swoję wytłómaczył, gdy wyrzekł: że potęga i dzielność rządu, powinny rzeczy rozstrzygać; że nie mowy, nie uchwały większości, do pożądanego celu doprowadzą, ale żelazo i krew! Te słowa jak iskra elektryczna zapaliły umysły, a kiedy jeszcze pan Bismarck dodał: że niesłusznie mu zarzucają, jakoby w powikłaniach zewnętrznych szukał wybrnienia z domowych kłopotów, lecz, że to pewna, iż niepodobna będzie nie przenieść polityki pruskiéj na pole zewnętrzne, serca wyżéj zabiły i słuchano go z roskoszą. Nawet nie oburzył izby, kiedy odezwał się z niejakiém lekceważeniem o zarozumiałości znacznéj liczby posłów, przekonanych, że tylko oni posiadają tajemnicę rządzenia; kiedy wystąpił z paradoksalném zdaniem, że narody na niższym stopniu ukształcenia będące, skwapliwiéj biorą się do rozwoju praw konstytucyjnych, niż narody dojrzałe i oświecone; kiedy nakoniec nie wahał się powiedzieć, że Prusy liczą wielki szereg ludzi z katylinowskiemi zachceniami! To wszystko w innych ustach rozsrożyłoby parlamentową rzeszę, ale pan Bismarck potrafił obudzić niewyraźne dotąd i mgliste jeszcze domysły, że polityce zewnętrznéj pruskiéj nada popęd silny i że śmiało poprowadzi ją do wielkiego celu. Byłaby to zaiste jedyna droga ukojenia umysłów, albo raczéj zwrócenia ich na zupełnie nowe przedmioty. Lud pruski jest przedewszystkiém wojowniczy, i skoroby uwierzył, że wyrazy żelazo i krew mają rzeczywiste znaczenie, przedstawiciele jego nie tylko zgodziliby się na reorganizację wojska, ale wsparliby ją najszczodrobliwszemi pieniężnemi uchwałami. Pan Bismarck wyrzekł owe słowa dnia 1-go października, zadrżały z przestrachu dzienniki wsteczne, i już dnia 3-go wszelkiemi sposobami starają się nadwątlić ich doniosłość. Tak „Gazeta pruska" zaprzecza im dosłównego znaczenia, „Gazeta Krzyżowa" utrzymuje, że redakcja mowy p. Bismarck jest zupełnie niedokładną, ale Gazeta Kolońska umieściła list jednego z posłów obecnych wówczas w komissji, list prawie na miejscu za świeżéj pamięci spisany, w którym mowa prezesa rady nosi znamiona jeszcze wybitniejsze niż w sprawozdaniu rządowém z posiedzenia komitetu, gdzie jéj treść zdaje się być najdokładniéj przedstawioną. Izba poselska rozjedzie się 15 października; niewiadomo, jak prędko znowu zwołaną zostanie; może pod jéj nieobecność, pan Bismarck dobitniéj politykę zewnętrzną Prus wykaże i tym sposobem da na chwilę zapomnieć o tém, co dziś umysły jątrzy i taką trwogą przeraża, że nawet następca tronu pruskiego, którego rady może nawet przez lorda Russell natchnione, usłuchanemi nie były, postanowił usunąć się z widowni politycznéj i dłuższą podróż z małżonką swoją do Szwajcarji i Włoch przedsięwziąść. Smutne zatargi nurtujące dziś Prusy, zdaje się, tę przynajmniéj korzyść mieć będą, iż wyprowadzą kraj z dwuznacznego położenia i jeżeli wojna okaże się nieuchronną, pan Bismarck nie zawaha się jéj wypowiedzieć.

W przyszłą niedzielę, dnia 5 października, król Wiktor-Emmanuel podpisał dekret amnestji Garibaldiego i jego zwolenników. Monitor powszechny, powtarzając doniesienie dziennika turyńskiego la Discussione, mówi, że królewny Pia i Klotylda, żegnając ojca przed opuszczeniem Włoch odwołały się do łaskawości królewskiéj. Król nie odmówił ich prośbom, jakoż Garibaldi otrzymał przebaczenie.

Nie było ani jednego człowieka, coby choć na chwilę wątpił, że Wiktor-Emmanuel ułaskawi bohatera. Jeżeli niecierpliwość powszechna wystawioną była na pięciotygodniowe doświadczenie, nie pochodziło to bynajmniéj ani z żalu królewskiego, że Garibaldi jego rady nie usłuchał, ani zaciętości ministrów, że przewagą moralnéj potęgi, własne ich znaczenie poniżał, ani nakoniec z oporu jenerałów Cialdini i Lamarmora, silnych i przekonanych obrońców karności wojskowéj. Przypadek zdarzył, że prośby królewien, w których młodocianných, niewinnych a czułych niewieścich sercach, odziedziczona po ojcu dobroć głośniéj jeszcze przemówiła,

właśnie zaniesione zostały w chwili, w któréj rozstając się na długo, może na zawsze z najmilszą ojczyzną, chciały dać jawny dowód swojego uwielbienia i wdzięczności dla spółziomka, który promieniem nieśmiertelnéj chwały okrył Włochy i jak mówi poeta: d o p o t o m n e g o p r z e k a z a ł j e b l a s k u. Król Wiktor - Emmanuel dawno już w sercu Garibaldiemu przebaczył, dawno już żywił w duszy to przekonanie, że między nim a przyjacielem jego Garibaldim, Bogu tylko sąd należał. O dekrecie amnestji wiemy z depeszy telegraficznéj; jeszcze tekstu jego dzienniki nam nie przyniosły, nie możemy nawet powiedzieć, czy prośby córek wymienione zostały jak jedna z pobudek łaskawości królewskiéj. Ale, gdyby nawet tak było, któż ośmieli się czynić zarzut Wiktorowi-Emmanuelowi, że ustąpił rozrzewnieniu, że w chwili bolesnego rozstania, zapomniał o względach konstytucyjnéj surowości. Jeżeli istotnie chwila odjazdu księżny Klotyldy i królowéj Marji Pii była chwilą ostatecznego postanowienia królewskiego, że dekret amnestji podpisze, tłómaczy to nam odwiedziny królewskie w Varignano w późnéj nocy 28 września. Król chciał, aby cierpiący przyjaciel z ust jego najpierwiéj dowiedział się o przebaczeniu, a że dla Garibaldiego swoboda osobista nie miałaby żadnéj ceny, gdyby młodzież, która na głos wodza wydarła się z pod strzech rodzinnych i poleciała na boje, miała jęczeć w niewoli, król zapowiedział mu, że wszyscy ochotnicy będą wolnymi.

Nie dziwi nas wcale zmiana, jaka w przekonaniach politycznych Garibaldiego zajść miała, a mianowicie, że złożył z serca wszelką niechęć ku Francji, i że w trwałém przymierzu z pobratymczym ludem, widzi szczęście ojczyzny. Pokrewna co do zacności dusza Silvio Pellico odbiła się na ten raz w wielkiém przebaczającém sercu Garibaldiego. Są ludzie, co wiek nasz potępiają; widać, że wzniosłe cnoty, jakich spółcześni dają nam tak czyste wzory, nie mają wstępu do ich samolubnych umysłów.

Ministrowie włoscy musieli z radością podpisać dekret przebaczenia; uprzedzili go niejako okolnikiem jenerała Durando 10 września, który w obec Europy nie wahał się otwarcie wypowiedzieć, że Garibaldi dobijał się o to, co było i jest najgorętszém pragnieniem całéj ludności włoskiéj.

Wspaniały postępek króla Wiktora Emanuela uszczęśliwił wszystkich ludzi szlachetnych na obu półkulach świata. Co za wspaniała dola tego króla, którego każda czynność życia jest albo nieśmiertelną przewagą chwały, albo błogosławieństwem dla spółczesnych, albo nadzieją dla przyszłych pokoleń! Dzięki i wam, najzacniejsze córy królewskie, żeście prośbami swemi przyśpieszyły tę wielką radość dla świata. Odtąd imiona wasze będą zespolone z nieśmiertelném imieniem Józefa Garibaldi.

Cesarz Francuzów był oczekiwany w Paryżu 6-go października; dziś mamy 11, dotąd żadna wiadomość telegraficzna nie doniosła o jego przybyciu do stolicy. A jednak do tego powrótu przywiązane są oczekiwania wszystkich zwolenników sprawy włoskiéj. Umieściliśmy w dzisiejszym Kurjerze wszystkie ważniejsze poglądy dziennikarstwa francuzkiego na stan polityki cesarskiéj pod tym względem. Wynurzyliśmy już oddawna nasz domysł, że pobyt wojsk francuzkich przywiązany jest do najdłuższych dni Piusa IX. Napoleon III nie może złamać danego słowa, że czuwać będzie z synowską troskliwością nad bezpieczeństwem ojca świętego. W duchu wyobrażeń, których ani dwór rzymski ani Włochy nie podzielają, rozpoczął niewdzięczną i niemożliwą pracę pogodzenia rzeczy różnorodnych, które wzajemnie się niszczyły i w ciągu wieków nie dozwalały Włochom cieszyć się choćby pięćdziesięcią lat swobody i pokoju. Podług ostatnich wiadomości cesarz Napoleon miał dać do zrozumienia myśl swoję o ostatecznym rozwiązaniu sprawy rzymskiéj, ale nie pozwala przeniknąć, jaką chwilę przeznaczył na spełnienie swych zamiarów. Zapewniają, że p. Achilles Fould podczas ostatniéj bytności swojéj w Biarritz, usiłował wyrozumieć cesarza pod tym względem, lecz nie zdołał wydobyć z krzemienia ani jednéj iskierki. Cesarz miał tylko odpowiedzieć ministrowi, że cała wrzawa od czasu do czasu wzniecana z powodu sprawy rzymskiéj ani na jednę godzinę nie przyśpieszy dnia, który na ukończenie jéj zakreślił.

W kołach politycznych, w których ta pogłoska znajduje wiarę, bardzo prawdopodobnie wnoszą, że Napoleon III chce dać dójrzeć i przejrzeć zadaniu; tak dalece, aby świat znużyło do tego stopnia, że ci nawet, których potępi roszczenia lub nadweręży korzyści, w jakiémkolwiek choćby najmniéj przez nich oczekiwaném rozwiązaniu, uczuli ulgę i wytchnienie. Wszyscy atoli zgadzają się na to, że wycofanie wojsk francuzkich z Rzymu już jest w zasadzie uchwalone.

Podaliśmy znowu choć dorywcze wiadomości z Serbji i Czarnogórza. W przeszły poniedziałek dnia 6 października, miał być odczytany w Belgradzie firman sułtański, ogłaszający pokój z księciem Michałem Obrenowiczem. Poseł angielski w Konstantynopolu sir Lytton Bulwer, przybył na miejsce dla przekonania się, czy uchwały konferencji będą wiernie spełnione. W jego oczach rozebrano barykady belgradzkie i sir Bulwer popłynął daléj w górę Dunaju do Pesztu. Nie wiadomo, czy tę wycieczkę należy poczytywać tylko za rozrywkę po pracowitych rokowaniach, czy tają się w niéj jakie głębsze widoki polityczne powiększenia austryjackiego cesarstwa. Jeżeli bowiem odzyskanie Wenecji w drodze dobrowolnych układów, mogło by mieć miejsce, to nieinaczéj jak przez oddanie pod berło Franciszka Józefa, chrześcijańskich słowiańskich poddanych Porty.

Na Czarnogórzu, podług listów pisanych z Raguzy i Skutari, książę Mikołaj Niegosz ma obchodzić wesołemi ucztami powrót pokoju. Inżynierowie tureccy mieli już przybyć dla budowy drogi wojennéj. Pogodzić tego nieumiemy z zapowiedzianą protestacją, ale wkrótce zapewne dzienniki umieszczą i protokoł konferencij carogrodzkich w sprawie serbskiéj i traktat zawarty między książęciem Mikołajem i Omerem-Paszą, już według ostatnich wiadomości telegraficznych, w Konstantynopolu podpisany. Czy te pergamina będą rękojmią trwałego pokoju, czy łamane jak zwykle przez Turków staną się nową podnietą wojny, odgadnąć nietrudno. Wola ludzka, choćby najszczersza, nie pokona siły rzeczy, nie potłumi praw, których żadne przedawnienie nie umorzy. Turcy nie powinni i nie mogą wiecznie panować nad chrześcijanami!

Włochy.

T u r y n 27 września. Dzienniki paryzkie przyniosły nam dziś zrana tekst dokumentów w sprawie Rzymskiéj. Mniemanie powszechne ustali się po bliższém ich zgłębieniu. Rzecz prosta, że sądy będą namiętne, ale wrażenie ogólne wywołane przez list Napoleona III, do pana Thouvenel jest dobre. Cokolwiek bądź, przejawy zadania Rzymskiego już nieprzybiorą nowych kształtów i zdaje się wszystko zapowiadać, że teraz odegrywa się ostatni akt drammatu.

Mówią znowu o zmianach w gabinecie, ale w ten sposób, że margrabia Pepoli obejmie zarząd spraw wewnętrznych, a pan Rattazzi zostanie po panu Conforti strażnikiem pieczęci. Przybycie pana Nigra i jego sekretarza hrabiego Sormani Moretti daje miejsce do różnych domysłów.

— T u r y n 28 września. Królowa portugalska wyjechała dziś o godzinie 12 z rana do Genui. Cała prawie ludność stolicy wyszła na jéj pożegnanie. Królowa była blada ze wzruszenia. Król i cała najjaśniejsza rodzina przeprowadzają do granicy państwa.

— Koniec znakomitéj mowy wyrzeczonéj przez margrabiego Pepoli przed rozdaniem nagród uczniom instytutów technicznych, brzmi jak następuje:

„Czytam w waszéj duszy, młodzieńcy, pewny jestem, że wiernie tłómaczę szlachetne uczucia, które ją ożywiają twierdząc, że nagroda dana przez rząd włoski, jest dla was stokroć droższą niż gdybyście ją otrzymali, od którego z dawnych rządów.

„Sądzę, że w téj chwili pojmujecie jak należenie do wielkiego narodu podnosi zdolności, umacnia duszę i myśli.

„Każdy kto was widzi okiem jasném i spokojném, znajduje w was nowy dowód, że jednota ojczyzny odpowiada najgłębszym wzruszeniom wszystkich, i że ci w najgrubszym są błędzie, którzy myślą, że wyobrażenia udzielności, lub miejscowe jakie względy mogą tę jednotę strzaskać albo choćby nadwerężyć.

„Nie, jednota ojczyzny jest dziś chwałą, nadzieją wszystkich obywateli, ogarnia ona serca wszystkich, zapala męztwo żołnierzy, podnosi pojętność warst oświeconych, prowadzi lud do cnoty i potężnie przemawia, o młodzieńcy, do waszych serc i wyobraźni.

„Współpracować będziecie nad dokonaniem téj jednoty; naprożno usiłowano by ją obalić, bo utworzyła ją niepożyta moralna potęga. Ta jednota jest najpiękniejszym tryumfem nowoczesnéj cywilizacji.

„A to uczucie coraz stawać się będzie głębszém, od chwili, w któréj zasłużoną nagrodę otrzymacie z rąk tych dostojnych książąt, nadziei monarchji ludowéj, téj monarchji, co zamknęła długie dzieje naszych boleści, i która dzielnością swoją zasklepi budowę narodową, wzniesioną z takim znojem, obmytą strumieniami krwi i uświetnioną najwspanialszemi przewagami.

„Będzie to dla was jedną z najsłodszych zachęt, że staniecie przed obliczem książęcia złączonego nierozerwalnym węzłem pokrewieństwa z naszym najukochańszym królem, książęcia, który w gronie senatu francuzkiego bronił z cudowną wymową jednoty Włoch, które kocha jak drugą swoję ojczyznę (j e d n o m y ś l n e i p r z e c i ą g ł e o k l a s k i; k s i ą ż e N a p o l e o n p o z d r a w i a z e w z r u s z e n i e m), że staniecie w obec jego małżonki, która przyświeca Francji wszystkiemi cnotami najpiękniejszą ozdobą, źródłem miłości i uwielbienia dla niewiasty, księżny, która przebolawszy wszystkie smutki i trwogi Włoch, przybyła teraz podzielić radość rodziny królewskiéj i pociechy domowe jednoczące się z pociechami narodowemi. (Oklaski; księżna jest widocznie najczuléj wzruszoną).

„Wrócicie rozradowani tym nadmiarem szczęścia do waszych ognisk, opowiecie waszym nauczycielom i rodzinom szlachetne uczucia, które rząd włoski ożywiają, rząd opierający swe nadzieje nie na władzy, ale na miłości i oświeceniu ludu. (Oklaski).

„Choćbyście najdłużéj żyli, niezapomnijcie nigdy przyjęcia, jakiego doznaliście w tém zacném mieście Turyńském, którego pamięć wyrytą zostanie w sercu wszystkich Włochów. Turyn pragnie dziś złożyć na ołtarzu ojczyzny koronę stolicy, byleby j e d n o t a w ł o s k a u s t a l i ć s i ę c o n a j p r ę d z é j m o g ł a.“

— Czytamy w dzienniku I t a l i a dnia 28 września: Odjazd królowéj portugalskiéj naznaczony był na dzień dzisiejszy. O saméj 12-j król Wiktor-Emmanuel, królowa portugalska, książe Napoleon i księżna Klotylda wsiedli do wspaniałego pojazdu i rozpoczęli przepyszny orszak, który dla udania się do dworca kolei żelaznéj Genueńskiéj przejeżdżał przez plac Castello, la via Nuova, place San-Carlo i Carlo-Felice, i król i książe Napoleon siedzieli na przedzie naprzeciw królowéj portugalskiéj i księżny Klotyldy, zajmujących głąb karety otoczonéj licznym sztabem głównym. W drugim powozie królewicze Humbert i Amedeusz siedzieli na przeciw księżny Genui i książęcia Carignan. Postępowały daléj cztery inne karety dworskie, z wysokimi dostojnikami dworu cywilnymi i wojskowymi. Poselstwo nadzwyczajne króla portugalskiego, księżna Terceira i margrabia Loule, tudzież minister pełnomocny lizboński w Turynie pan de-Castro jechali bezpośrednio za pojazdami dworu. Na całéj przestrzeni, przez którą orszak przeciągał, jednym wielkim grzmotem brzmiały okrzyki na cześć króla i jego rodziny, wśród których imiona książęcia Napoleona i księżny Klotyldy, odzywały się z zapałem aby zespolić z rodzinném świętem drogie Włochom imiona tego francuzkiego książęcia, tak serdecznie przywiązanego do naszéj doli, i téj księżny, która była i zawsze będzie zakładem wieczystego przymierza, mającego łączyć Francję z Włochami. Król i książe Napoleon, obaj w wielkich mundurach, pozdrawiali lud witający podczas przejazdu. Królowa portugalska, blada, wzruszona z obliczem bolesnego wyrazu, z niezrównanym urokiem skłaniała głowę, dziękując za serdeczne pożegnanie. Królewicze, księżna Genui i książe de Carignan uprzejmie odbierali dawane sobie oznaki uszanowania.

Na progu dworca kolei, król i królowa, ich cesarskie wysokości wysiedli w bogato ozdobioném przedsieniu. Tu przyjął ich syndyk miasta margrabia de Rora, ministrowie Rattazzi, Depretis, Pepoli, Sella, Persano; pan Sclopis, vice-prezes senatu, pan Tecchio prezes izby poselskiéj i wiele innych znamienitości cywilnych i wojskowych, w liczbie pierwszych znajdował się pan Minghetti.

Oprócz pana Persano noszącego ubiór admirała, wszyscy ministrowie byli w mundurach. Wysiadłszy z powozu, król wziął pod rękę królowę portugalską, książe Napoleon księżnę Klotyldę; pozdrowiwszy osoby czekające w przedsieniu n. p. po rozmowie chwilowéj z prezesem rady wszedł do sali dworca, gdzie czekał na niego minister Francuzki pan Benedetti i dwaj sekretarze poselstwa. Dworzec bogato był ozdobiony chorągwiami barw włoskich francuzkich i portugalskich. Nieprzeliczone mnóstwo ludu napełniało dziedziniec kolei.

Skoro król ukazał się z królową, okrzyki zabrzmiały z nieznaną jeszcze dotąd żywością. W pośród nich najjaśniejsi państwo, ich wysokość, z dworami swojemi wsiedli do wagonów i już pociąg królewski wyruszył, a oklaski jeszcze nieustawały. Prezes rady, pan Depretis, pan Benedetti, minister Francji, oraz panowie Lesourd i Bourgoing, sekretarze poselstwa udali się za dworem aż do Genui. Wojskiem użytem przy tym odjeździe dowodził jenerał Ginnoti. Towarzystwa rzemieślników, oraz chóry mężczyzn i niewiast zajmowały przód półkola zakreślonego przed dworcem dla wojennych ochotniczych obrotów. Skoro postrzeżono karetę królewską, trąby wojskowe zagrały, chóry śpiewać poczęły hymn narodowy i uderzono w bębny, ale okrzyki ludu zagłuszyły dźwięki muzyki i śpiewów. Taki był odjazd królowéj portugalskiéj.

Zostawi on głębokie wspomnienie we wszystkich sercach i zaiste tylko pewność szczęścia oczekującego w Lizbonie najjaśniejszą i godną córę króla Wiktora-Emmanuela uśmierza gorycz naszego żalu. Król jutro wróci do Turynu, królewicze przeprowadzą siostrę aż do Lizbony.

— Młoda królowa portugalska, przed odjazdem z Turynu, rozkazała wręczyć syndykowi junty municypalnéj summę 20 tysięcy franków ze swojéj osobistéj szkatuły dla rozdania ubogim miasta. Stolica przyjęła to dobrodziejstwo córki Wiktora-Emmanuela z oznakami najżywszéj wdzięczności.

— Doktor Partridge złożył komitetowi garibaldistowskiemu następne sprawozdanie o stanie zdrowia jenerała: Spezzia, 20 września. Wiadomości otrzymywane w Anglji o zdrowiu jenerała Garibaldi i o stanie jego rany były tak rozmaite, sprzeczne i zatrważające, że przyjaciele jenerała poruczyli mi, jako lekarzowi odwiedzić go i upewnić się o rzeczywistym jego stanie.

Przybyłem do Spezzia 16 września i od tego dnia co dzień odwiedzałem jenerała w Varignano, w towarzystwie doktora Prandina, tudzież innych jego lekarzy i codzień, każdego rana, byłem obecny przy przewiązywaniu rany. Nadto, grzeczność jego chirurgów pozwoliła mi obejrzeć rodzaj i ciężkość tychże ran.

Zdarzenie może być najkrócéj określone w następny sposób: Jest to złamanie skomplikowane poprzeczne wewnętrznéj prawéj kostki sprawione przez kulę karabinową, która chociaż łatwo otworzyła sustawę nieweszła jednak ani uwięzła w żadnéj części mięs. Kostka zewnętrzna niezostała zagabniętą, kość też wyżéj palców niezdaje się być zranioną. Najdrobiazgowsze rozpatrzenie natychmiast po ugodzeniu jenerała i późniéj pozwoliło wnosić, że żadna inna kość, wyjąwszy golenia, nieucierpiała w skutek rany.

Wielkie zapalenie, znaczna puchlina i nadzwyczajne boleści były bezpośredniem następstwem zadanéj rany; ale tym następstwom zwycięzko zapobiegano przez okładania zimne, przez kataplazmy, pijawki i inne środki, tak, że dziś kostka i otaczające ją części wróciły niemal do swéj zwykłéj objętości, stopa znajduje się prawie pod kątem prostym z nogą i jest w wyborném położeniu. Rana, któréj obwód jest nieco większy od półfranka, przedstawia dobry pozór, płynie z niéj ropa zdrowa z odłamkami kostkowemi, pochodzącemi z odbicia listków kostki; te odłamki rzadko są większe od ziarnek piasku. Stan nienabrzmiałéj kostki i otaczających ją części pozwolił bliżéj wszystko obejrzeć, utwierdziło to przekonanie dostarczone przez inne okoliczności, że kula nieweszła do otworu i gdzie indziéj też nieuwięzła. Części zranione są dziś wolne od wszelkiego zapalenia i byleby ich niedotykać niesprawiają bolu. Rana jest po prostu okryta szarpią napojoną ceratem i lekką kataplazmą. Stopa znajduje się dziś w spoczynku za pomocą przyrządu zastosowanego małemi wałeczkami poduszkami i bandażami. Rana lewego uda, lekka i powierzchowna, znajduje się w dobrym stanie.

Zachowanie się jenerała bardzo spokojne i cierpliwe; zdrowie dobre, chociaż dużo schudł; apetyt dość dobry; puls spokojny, język czysty i wilgotny, w ogólności sypia dobrze. Od dwóch dni przeniesiono go do obszerniejszego, przewiewniejszego i spokojniejszego pokoju, niż ten, który z początku zajmował.

Wszyscy otaczający jenerała, zdają się być troskliwymi o jego potrzeby i spełnienie życzeń, przyjaciele zaś opatrzyli go, (spodziewam się, że i nadal tak będzie) przedmiotami potrzeb i wygod, których stan jego wymaga. Podług mojego zdania opartego na życiu jenerała, zwykle wstrzemięźliwém, jeżeli zachowa spokojność umysłu i ciała, jeżeli część zraniona będzie zachowaną bez ruchu, jeżeli zdrowie i siły jenerała utrzymywane będą stosowném pożywieniem, a w razie potrzeby środkami podniecającemi, jeżeli pokoje będą należycie przewietrzane, czyste i spokojne, jeżeli nakoniec ciągłe dostarczanie wygód odpowiednich obecnemu stanowi nieustanie, jenerał z czasem zapewne w kilka miesięcy przy troskliwości zachowa nogę dobrą i pożyteczną, chociaż staw kostki może stężeć i tylko w części pozostać ruchomym. Dodam, że pochwalam zupełnie tryb leczenia chirurgów opatrujących jenerała, obchodzą się oni bowiem z raną umiejętnie i najtroskliwiéj.

Miałem szczęście odwiedzić jednego dnia jenerała Garibaldi w towarzystwie profesora Zanetti z Florencji, ucieszyłem się, że zdanie moje o przeszłém i przyszłém leczeniu tego niepokojącego przypadku jest zgodne ze zdaniem tego znakomitego chirurga.

Niemogę zamknąć niniejszego listu bez wynurzenia wdzięczności, za uprzejmą pomoc, jakiéj tu doznałem od władz, w ułatwieniu celu mych odwiedzin, składam też szczególny hołd za przyjęcie szczere i życzliwe, jakiém mię zaszczycili lekarze jenerała Garibaldi, doktorowie Ripari, Prandina, Albanese, Basile i inni, z którymi codziennie miewałem narady.

R y s z a r d P a r t r i d g e, chirurg szpitala królewskiego, profesor anatomji w Londyńskiem królewskiem kollegium i członek rady królewskiéj chirurgów angielskich.

— Dziennik D a i l y T e l e g r a p h udziela następne uwagi o komitecie garibaldistowskim:

Leży przed nami lista komitetu towarzystwa jednoty włoskiéj. Widzimy na niéj dwóch tylko znakomitszych mężów, pana Stanfield przedstawiciela Halifaxu i pana Taylor przedstawiciela Leicester, dżentelmana, którego przyjaźń dla Mazziniego jest głośna, a nawet przez małżeństwo łączą go związki ze zwolennikami mazzinistowskimi we Włoszech. Znajdują się na téjże liście pp. Adams, Moir i James, Smith z Glazgowa, naczelnicy bractwa mazzinistowskiego; p. Józef Cohen, młódszy Demostenes stowarzyszenia spraw zagranicznych mazzinistowskich w Newcastle nad rzeką Tyne, pan Jerzy Dawson z Birminghamu, przyjaciel Kossutha; p. Ashurst który, jak się zdaje, jest podskarbim składek garibaldistwoskich, tudzież podskarbim legji angielskiéj. Oprócz wymienionych dżentelmenów, komitet liczy mnóstwo małych mówców wolnych, nieznanych, z klubów Whillington i Little Peddlngton.

Nigdy nie istniał okres, w którymby więcéj pragnąć należało dla Włoch i samego Garibaldiego, aby spółczucie Angiji nie zbłąkało się tak dalece, żeby zyskało, aż pochwałę arcy-mistrza spisków. Bohatér leży pokonany i ranny w więzieniu. W obec tego widoku gotowi jesteśmy zapomnieć o przeszłości i myśleć tylko o téj okrutnéj krzywdzie i o szlachetnéj ofierze; ale sprawiedliwość nakazuje nam pamiętać o tych złych radach, o tych szalonych zamiarach i zdradzieckich spiskach, z których poszło całe nieszczęście. Kiedy stronictwo mazzinistowskie wyrzuca rządowi włoskiemu jego upór, ostrzegamy je, że winno odpowiedzieć przed światem za nierównie dotkliwsze straty; ono to bowiem, a nikt inny, Garibaldiego zwiodło, oszukało i opuściło.

Jeżeli czysta sława wojownika lwiego serca nie została na zawsze przyćmioną, jeżeli tak słusznie nabyta władza nie zamieniła się w przekleństwo Włoch przeze nieocalonych, doprawdy nie jest to jego winą. Powiernicy Mazziniego, nie przestając na wyrządzonych już nieszczęściach, gromadzą się znowu około Garibaldiego i knują szalony wybuch w Wenecji, rozpaczliwszy i zgubniejszy niż pod Aspromonte. Czas byłby, aby prawdziwi przyjaciele Garibaldiego i Włoch zerwali z Mazzinim i osłonili się od wszelkiego podejrzenia o jakiekolwiek z nim spólnictwo. Czas także, aby miłość Anglików dla Garibaldiego, złożona była w godniejsze ręce, niż dzisiejszego komitetu.

— Dziennik M o r n i n g A d v e r t i s e r umieścił następny list Mazziniego; widocznie pisany do ministrów włoskich:

Mości panowie, Józef Garibaldi jest jeńcem i ciężko chorym. Nie czas w téj chwili roztrząsać przyczyny tego nieszczęścia. Mówimy tylko, że w życiu narodów są postępki, są ludzie, których niemożna podciągać pod ogólne prawa bez niesławy i zbrodni. Takim człowiekiem jest Garibaldi, takim jest postępek, w skutek którego jest rannym i jeńcem. Garibaldi walczył we wszystkich bitwach toczonych za jednotę włoską; Garibaldi wcielił do téj jednoty miljony obywateli; Garibaldi jest żyjącym symbolem powszechnych narodowych pragnień.

Upadł, idąc nie przeciwko wam, ale dla ziszczenia prawa przez was ogłoszonego a zaprzeczanego przez cudzoziemców; wystąpił nie w zamiarze odmiany porządku państwa, lub obalenia waszego programmatu, ale dla ocalenia obojga. Mości panowie możecie rozumieć, że ten postępek, lubo przez całe Włochy upragniony, był przedwczesny, ale nigdy nie był występny. Możecie przeszkodzić ale nie karać tego, ktory porwał się na jego ziszczenie. Całe Włochy czują się razem z nim zranionemi i uwięzionemi. Dopominamy się, mości panowie, o uwolnienie Garibaldiego w imię pragnień Włoch, w imię wdzięczności, którąście mu razem z nami winni. Żądamy, aby razem z garstką co go otacza został oswobodzony z téj niewoli, która przypomina Europie więzienie Krzysztofa Kolumba. 20 września 1862 r.

(Podpisano) Józef Mazzini.

Dziennik C o n s t i t u t i o n n e l podaje pod napisem F r a n c j a w o b e c R z y m u i W ł o c h, uwagi, które zdają się nam być bliższemi prawdy niż to wszystko, co dotąd o polityce francuzkiéj powiedziano.

„Nic niema ciemnego dla tych, co mogą albo raczéj co chcą widzieć w dokumentach ogłoszonych w M o n i t o r z e o sprawie rzymskiéj. Przeciwnie wszystko w nich jest jasnem, aż do oczywistości. Cel dwoisty, popierany przez przez naszę politykę, a orzeczony przez cesarza w wyrazach tak wzniośle wymównych, odbija się niemniéj w czynach jak w słowach. W każdym rzeczywiście wierszu, depesza pana Thouvenel i odpowiedź pana de Lavalette, daje świadectwo szczerości i wytrwałości usiłowań nasego rządu, dla ziszczenia zamiaru natchnionego przez wielką miłość religji i wielką miłość wolności; to jest dla pojednania tego co jest wielkiem w myśli ludu wzdychającego do zostania narodem i co jest zbawiennem we władzy, któréj wpływ rozciąga się na całą kulę ziemską.

Nota M o n i t o r a, porównana z dokumentami złożonemi wielkim ciałom państwa w roku 1861 i 1862, okazuje, powtarzamy, aż do oczywistości, że działanie Francji względem Rzymu i Włoch, nie zmieniło się ani na jeden dzień i ani na jeden dzień nie wstrzymało.

Francja zawsze mówiła i nieprzestawała mówić gabinetowi turyńskiemu, że nieznа praw, jakieby Włochy na Rzym miały; że dowodów wyprowadzonych z pochodzenia i języka, nieuważa za przekonywające; bo przyjmując je, ich następstwa koniecznieby zwichnęły równowagę Europy. Zapewne, gdyby Włosi ograniczyli się spółczuciem dla Rzymian, gdyby dopominali się dla nich o prawo rządzenia samymi sobą i żądali, aby ich przypuścić do dobrodziejstwa prawa nieinterwencji, byłoby to najsprawiedliwszem; ale przekroczenie tych obrębów dalekoby zaprowadziło; jest to popisywać się z roszczeniem, którego Francja nie uznaje, którego uznać nie może.

Z drugiéj strony, co dyplomacja nasza mówiła dworowi rzymskiemu? Nieprzestawała przekładać konieczności reform, potrzeb i praw społeczeństw nowoczesnych. A ile razy rada lub przestroga była pogardzoną, a stan rzeczy pogardzał się, niebespieczeństwa zwiększały, natychmiast występowano z inną radą, zawsze rozsądną, zawsze najżyczliwszą. Za każdem nowem zwikłaniem, Francja niosła swe usługi, nie zrażając się odmową i dając przykład niezmordowanego przywiązania, jakiego dzieje równego nie przedstawiają.

Widziano z dokumentów dyplomatycznych przedstawionych izbom, ile przełożeń natchnionych równie przez pełne uszanowania przywiązanie, jak przez duch przezorności i rozsądku, czyniono stolicy świętéj ze strony rządu cesarskiego. Te wszystkie przełożenia, jak to aż nadto wiadomo, zostały odrzucone. Ostatnia próba nie była szczęśliwszą, a jednak tak była obmyślaną, aby usunąć wszystkie wątpliwości i ocalić wszystkie następstwa. Ojciec święty, jak to już nieraz miało miejsce, mógł zastrzedz swoje prawa w sposób, jakiby poczytał za najprzyzwoitszy; ale powinien był poprzestać na rządzeniu tylko krajami, które przy nim pozostały.

Dla czegoż nie przyjąć?

Jeżeli władza świecka nie jest dogmatem, jak to sam ojciec św. powiedział, przyjęcie nie miało nic przeciwnego wierze. W czem było ono przeciwném sumieniu? Dzieje władzy świeckiéj posłużyłyby łatwo do dowiedzenia, że niegdyś mniéj miano wątpliwości, kiedy chodziło o powiększenie władzy świeckiéj i że n o n p o s s u m u s nie było wzywane, kiedy chodziło o wcielenie jakiéj prowincji.

Poddano się wówczas, bez żadnéj trwogi sumienia, politycznym koniecznościom czasu.

Ani wiara więc, ani sumienie nie były narażone, nadto, skutkiem nowego przełożenia Francji papież mógł uwolnić się od ciężaru długu krajowego, a jego miłosierdzie znalazłoby w ofiarowanéj mu liście cywilnéj, a do któréj Francja najradośniéj przyczyniłaby się w ilości 3-ch miljonów, środek rozlewania więcéj dobrodziejstw na swych poddanych.

Dwór rzymski odrzucił.

Gdzież znaleźć pobudki takiego uporu i zaślepienia? Czyż należałoby wierzyć, widząc stolicę świętą otoczoną najzapędniejszymi stronnikami upadłych dynastij, że dla tego tylko sprzeciwia się najrozsądniejszym układom, że marzy o najniemożliwszych restauracjach.

Cokolwiek bądź, ani Rzym ani Włochy nie przyjęły tak jak były powinny szlachetnych rad Francji. Przywiązanie jéj dla jednéj i drugiéj strony zaprawdę nie ulega podejrzeniu: wyzwoliła Włochy, przywróciła na tron ojca św. Jakiż rząd na świecie dał kiedykolwiek świetniejsze dowody przywiązania swojego z jednéj strony do dobra religji, z drugiéj do wolności ludów! Takich usług zapoznawać nie należy; na nieszczęście, *obie strony stawiły na miejscu prawdziwych zasad słuszności i sprawiedliwości, swoje wyłączne pragnienia*, uczyniły wszystkie nasze usiłowania daremnemi w doprowadzeniu do zgody, która byłaby chwałą Włoch i papiestwa. Jakież będzie nieuchronne następstwo takiego położenia? Jeżeli dotąd tylko jedna wspaniałość Francji w grze była, czyż nakoniec nierazi to jéj godności? i czy zaniechanie całéj téj sprawy nie zamieni się w obowiązek? Ale jakąż wówczas odpowiedzialność wezmą na siebie stolica święta i Włochy? Stolica święta znajdzie się osamotnioną w obec swoich poddanych, słusznie rozdrażnionych odmową reform pod najbłahszemi pozorami, —Włochy porwanemi wirem rewolucyjnym!

Francja.

Paryż 29 września. Podług wiadomości nadesłanéj z Biarritz, cesarz otrzymał wczoraj odpowiedzi królów bawarskiego, duńskiego i hollenderskiego, na oznajmienie o urodzeniu się jego cesarskiéj wysokości książęcia Napoleona-Wiktora-Hieronima-Fryderyka. Dnia 1-go października podobnaż odpowiedź nadeszła do Biarritz od ojca św.

— Dziennik Opinion Nationale roztrząsa pogląd pana de la Gueronniére na następstwa utworzenia Włoch jednolitych. Senator-publicysta lękał się, aby Włochy zostawszy jednem państwem, nie były późniéj groźnemi dla Francji. P: Geroult zbija te obawy i mówi:

„Chrońmy się wszelkiéj przesady i powiedzmy zaraz na wstępie, że Włochy mniéj mają przeciw nam żołnierzów, mniéj zaczepnych i odpornych środków, niż my ich przeciw Włochom. Kto twierdzi, że Włochy zostaną spółcześnie mocarstwem morskiém i lądowém pierwszego rzędu, nie zastanawia się, że summa ofiar, jaką kraj ponieść może w uzbrojeniach, ogranicza się stosunkiem jéj ludności i wymaganiami skarbowemi. Anglja zdobyła pierwsze stanowisko na morzu, poprzestając na drugiém na lądzie, a gdyby Francja chciała o 100 tysięcy majtków pomnożyć swą flotę, musiała by o czwartą lub trzecią część zmniejszyć swe wojsko.

Włochy nie mogły by dostarczyć kontyngensów wyrównywających naszym; bo jeżeli z czasem liczyć będą 25 miljonów mieszkańców, my będziemy mieli wówczas 40 miljonów. Nadto zbyteczna długość największéj części ich kraju nie zostawia między dwóma brzegami dosyć przestrzeni do zasilenia ich płodami większego nieco handlu morskiego, nie może też dostarczyć dla floty wojennéj liczby majtków odpowiedniéj rozciągłości brzegów.

Pod względem jeograficznego składu, niższość Włoch obronna i odporna, jest jeszcze wybitniejszą; ich floty mogą tylko dotykać się do naszych brzegów przy Pyreneach i Alpach; nasze są zdolne dotrzeć do wszystkich stanowisk ich niezmiernego obwodu. Wylądowanie we Francji mogło by co najwięcéj pozwolić im ubiedz niespodzianie który z naszych portów, jak naprzykład w 1793-m Anglikom gdy ubiegli Tulon; lecz dokonawszy nawet tego, znaleźli by się natychmiast w obec całych sił naszych. My przeciwnie, rzucając nasze zastępy na Appeniny, przecinamy Włochy na dwie części i nie pozwalamy wojskom południowym połączyć się z siłami doliny nad Padem.

Od lądu Alpy są jedyną przyrodzoną zasłoną Włoch aż do Mincio i do brzegów wielkiéj rzeki, skąd zdobywcy prawie zawsze pędem najeżdżali południe. Przeciwnie Francja za tą pierwszą linją ma Rodan, Cevenny, Loarę, Sekwanę i te wszystkie zapory, przed któremi koalicja musiała się wstrzymywać, unikając niebezpieczeństwa obejścia lub przecięcia sobie odwrotu przez wojska zgromadzone na zachodzie i południo-zachodzie naszego kraju.

Owoż te wszystkie warunki wyższości są rękojmią naszego bezpieczeństwa w każdéj wojnie, w któréj by Włochy same jedne przeciw nam wystąpiły. Wprawdzie zarzucają nam, że dopóki półwysep był podzielony na wiele państw, dopóty zostawał w położeniu podrzędnem, jak Niemcy, lecz skoro, zamieniwszy się na państwo jednolite, zajmie miejsce w rzędzie wielkich mocarstw obok nas, lub nawet przeciw nam, wówczas wszedłszy w przymierze, może ułatwić napad nieprzyjacielski na nasze granice. Naszem zdaniem jest to raczéj niebezpieczeństwo wymarzone, niż rzeczywiste.

Francja niema żadnéj potrzeby trzymania straży przy podwojach kongresów i niedopuszczenia wejścia do nich nowym członkom. Przynajmniéj dowiedliśmy zupełnie innéj polityki, kiedy tak usilnie pracowaliśmy nad tém, aby dać uczęstnictwo Hiszpanji w urządzaniu spraw europejskich.

Bo zaprawdę, plemię latyńskie, na którego czele postępujemy, przedstawiane jest w tych sprawach przez jednę tylko ze swych gałęzi; gdy tymczasem plemię niemieckie dwie ich posiada, Prusy i Austrję, które przybrawszy choć jedno spółzawodnicze z nami państwo, natychmiast otrzymują większość. A wszakże zaprzeczyć niepodobna, że spólność początku, religji, cywilizacji i wyzwolonych dążeń, jest arcy trwałém ogniwem łączącém z sobą Francję, Włochy i Hiszpanję.

Duch przyjaźni, wyrzeczenia się wszelkiéj myśli zdobyczy, poszanowanie tych narodowości pokrewnych, których odrębność z nami wybitnie jest przedzielona łańcuchem gór niebotycznych, zamykają wszelką drogę do rzeczywistych zatargów. Niezależność naszego braterstwa pozwala nam nawet różnić się z sobą w niektórych przedmiotach podrzędnych, ale co do treści rzeczy, świat latyński jest teraz w obec Europy więcéj zjednoczony niż świat niemiecki, przynajmniéj we wszystkich wielkich zadaniach dobra ogólnego, bo nie istnieją w obszarach latyńskich owe spółzawodnictwa, owe chęci wcieleń i przywłaszczeń, jakie miotają Prusami i Austrją.

Dla tego też przypuszczenie tych bratnich narodów do rzędu wielkich mocarstw, nietylko nas nie zatrważa, ale musi radować, w tém leży też przyczyna nierównie prawdopodobniejszego ich przymierza niż nieprzyjaźni. Włochy wówczas tylko musiały by przeciw nam stanąć, gdybyśmy obudzili w sobie owe zachcenia zdobyczy, których Francja dziś zaniechała. Włochy są dla nas przyrodzonemi sprzymierzenkami, nie z obawy wojennéj niższości, nie z wątłych ogniw wdzięczności, ale w moc ich dóbr materjalnych i moralnych.

Żartował sobie zapewne p. Petruccelli, utrzymując, że półwysep pogodziwszy się kiedyś z Austrją, spólnie z nią przeciw nam wystąpi. Wdzięczność bywa niekiedy wątłym węzłem, ale żal narodowy jest zawsze potężną przeszkodą do przymierza. Po 50-ciu latach pokoju i serdecznego porozumienia, po wywalczeniu spólnéj chwały we wspólnych bitwach, zawsze jeszcze burzą się zastarzałe nienawiści nagromadzone w ciągu zapasów naszych z Anglją.

Niech Włochy odbiorą Wenecję, co dotąd jeszcze nie nastąpiło, a wówczas nawet, potrzeba czasu, długiego czasu, aby w sercach ich synów zatarła się pamięć długich wieków ucisku, potrzeba podobnież czasu, aby Austrja wyrzekła się wszelkiéj myśli wrócenia znowu na żyzne doliny wyższych Włoch i na brzegi, których posiadanie jedynie mogło dostarczyć jéj środków do rozwoju handlowéj i wojennéj floty.

Dla nas zdobycz byłaby bezowocnym błędem; dla Austrji jest ona prawie koniecznością pełną niebezpieczeństw, ale razem warunkiem powodzenia, jest to potężna przyczyna, prócz wielu innych, dla których Austrja musi być nieprzyjaciółką, a Francja sprzymierzenką półwyspu.

Pozorniejsze są rozumowania tych, którzy ze względu na to co się od pokoju villafrankskiego dzieje, przedstawiają nam Anglję jako spółzawodniczkę o wpływ nad półwyspem i zagrażającą, że tam górę nad nami weźmie. Byłoby to zapewne wynikłością stanu rzeczy wyjątkowego, nieprawidłowego, ale który ostać się nie zdoła.

Powiedzieliśmy już, że związek świata latyńskiego polega na uszanowaniu niezawisłości każdéj narodowości przez dwie inne. Dopóki unosiła nas duma zdobyczy w Hiszpanji i we Włoszech, rzecz prosta, że te dwa kraje szukały wsparcia i obrony u naszych spółzawodników, nawet u tych, do których najwięcéj czuły wstrętu.

Dopóki działaliśmy przeciw jednocie, dopóki zatrzymany Rzym wbrew pragnieniu ludowemu, choćbyśmy najpozorniejsze dawali przyczyny naszéj interwencji, niech nas nie dziwi, że uczucie patryotyczne nie przestanie oburzać się na ten gwałt prawa narodowego i że zagłuszy nawet głos najistotniejszych potrzeb krajowych.

Jeszcze mniéj dziwić nas powinno, że gabinet londyński zręczny w korzystaniu z naszych błędów, lub jeśliby kto wolał z naszych kłopotów, stara się zachować lub odzyskać wszelkiemi możliwemi środkami wpływ, który się mu z rąk wymyka, że pośpieszył się uprzedzić nas w przyznaniu jednoty, że okazuje się nieprzyjaznym zajęciu przez nas Rzymu, że nieprzestanie potępiać tego zajęcia, ani jednego człowieka, ani jednego szylinga niepoświęci dla położenia mu końca.

W tych wszystkich okolicznościach, Anglja działała raczéj jak spółzawodniczka Francji, niż jak sprzymierzenka Włoch. Zniewoleni jesteśmy wyznać, że postępowanie jéj tém było zręczniejsze im rzeczywistsze wyciągała stąd korzyści bez najmniejszego ze swéj strony poświęcenia.

Przypuśćmy jednak, żeśmy już wybrnęli z obecnego położenia, które niemoże przedłużać się w nieskończoność.

Oto nie grozimy już Włochom żadną zdobyczą; nieczyhamy na żadną cząstkę ich ziemi. Stanęliśmy na szczytach Alp i Pyreneów, jak na przyrodzonych granicach naszego rozwoju i utrwalamy ścisłą jedność świata latyńskiego na niezachwianéj posadzie niepodległości każdego ze 3-ch narodów.

Lecz pomińmy te pobratymcze węzły, zastanówmy się tylko nad potrzebami materjalnemi i moralnemi, a ujrzymy, że zbliżają one Włochów nierównie więcéj z nami, niż z Anglją, bo duma tego państwa więcéj im zagraża niż nasza, bo korzyści przymierza z nami są dla nich oczywistsze niż angielskiego, bo nieprzyjaźń nasza jest dla nich niebezpieczniejszą niż angielska.

Istotnie bowiem jako państwo morskie, półwysep powinien równie z nami pracować nad osłabieniem téj przewagi, o którą gabinet londyński nieprzestaje dobijać się na morzach. Zaprzeczyć zaś niepodobna, że utworzenie floty morskiéj, w zastępstwie téj, którą okoliczności zniewoliły zniszczyć na morzu Czarném, jest nadzwyczaj ważne; zwłaszcza, że widownią jéj działań byłoby morze Śródziemne, gdzie mężowie stanu angielscy upatrują główne stanowisko swego działania na wszystkie inne morza.

Dla przeciw-wagi zgubnym skutkom téj stanowczéj zmiany, Anglja musi dążyć do nowych zdobyczy. Sycylja jest głównym przedmiotem jéj żądzy, a tylko Francja z Hiszpanją i Włochami mają najsilniejsze powody niedozwolić jéj tego zdobycia.

Lecz przechodząc od tych uwag ogólnych, zastanowimy się nad szczegółami pojedyńczemi: słuszność naszych wywodów, stanie się tém wybitniejszą. Jeżeli Austrja jest przyrodzoną nieprzyjaciółką Włoch, jest też spółcześnie jako mocarstwo wojenne ścisłą sprzymierzenką Anglji na lądzie. W razie więc walki o niepodległość narodową, Włochy tylko od nas spodziewać się mogą pomocy.

Przypuśćmy, że wojna między Anglją i nami już się zapaliła, że półwysep został w nią porwany; Włochy wszystkiego lękać się muszą od naszéj nieprzyjaźni, a nic prawie spodziewać się niemogą od naszych nieprzyjaciół. Jeśliby flota nasza połączona z ich flotą niewystarczyła do osłonienia ich brzegów, przyszłoby tylko Włochom wytrzymać bombardowanie, lub chwilowe osadzenie jakiéj części brzegów, którego dla braku sił lądowych, Anglja nie mogłaby ani utrzymać, ani rozszerzyć w głąb kraju, tak jak o tém nauczają dzieje pierwszego cesarstwa. Przeciwnie mnogie przykłady uczą, że wojska nasze umiały osłaniać półwysep od wszelkich najazdów, i że w razie wystąpienia półwyspu przeciw Francji umiały go nawet zupełnie zhołdować.

Jeżeli więc węzły rodzinne, jeżeli potrzeby materjalne i moralne zatrzymują Włochy w naszém przymierzu i niedozwalają im zjednoczyć się z naszymi nieprzyjaciółmi, wyzwolenie tego kraju powinno nas najsilniéj radować, bez względu nawet na kształt polityczny, jaki przybierze jego wewnętrzna organizacja. Gdyby nawet federacja, któréj rząd francuzki zdaje się pragnąć, uzbroiła ją w taką samą zdolność oporną, w taki sam rozwój siły, Francja nie powinna się jéj sprzeciwiać, tak jak niepowinna sprzeciwiać się jednocie. Ale ponieważ jednota ma za sobą sankcję ludowéj uchwały, niemamy ani prawa ani przyczyny oporu woli ludu.“

— Dziennik „Indépendance belge“ otrzymał z Paryża następny list, pisany dnia 29 września:

„Uwiadamiam, że wszystko okazuje się być przyjazném sprawie włoskiéj. Ostrzegam wszakże, że mówię tylko o symptomatach i że od czasu umieszczenia w Monitorze dokumentów, nic stanowczego niezaszło. Wszakże odpowiedź, którą p. Thouvenel zamierza dać jenerałowi Durando, i która powtarzam, niezastraszy Włoch, będzie miała znaczenie tém wybitniejsze, im p. Thouvenel wówczas, kiedy p. Nigra odczytał przed nim okolnik jenerała Durando, zdawał się być prawie przerażonym i aż do pewnego stopnia żądać, aby to pismo niebyło na jaw wydane. Widocznie więc, od tego czasu rzeczy znacznie się zmieniły; dodaję nawet, że ogólne wrażenie świata dyplomatycznego, może ośmielić nadzieje włoskie, lubo dotąd jeszcze tak niepewne.

Teraz, nieprzypisując dziennikom usłużnym więcéj wagi niż należy, donoszę, podług wiadomości, które mam powód poczytywać za pewne, że Constitutionnel występuje znowu z dowodami na poparcie przekonań, o których zdawało się, że był zwątpił. Nowy artykuł podpisany przez p. Paulina Limayrac twierdzi, że wojska francuzkie Rzym opuszczą, że papież zostawiony będzie wobec swych poddanych, że Włosi zobowiążą się w dzisiejsze granice państwa kościelnego nie wkraczać, chybaby głosowanie powszechne do tego ich wezwało. Nakoniec krążyła dzisiaj wieść, że książe Napoleon sądził, iż mógł był oznajmić królowi Wiktorowi-Emmanuelowi, że przed końcem jeszcze roku, król włoski będzie w Rzymie. Ta wieść nie zgadza się z tém, co donoszą z Turynu o postępowaniu i słowach książęcia; mimo gorące pragnienie, aby sprawa jednoty tryumf odniosła, wyznaję, iż trudno mi przypuścić, aby rzeczy już tak daleko były posunięte.

Amnestja nietylko została uchwalona, ale o ile zdaje się, dekret już podpisano w Turynie. Nieco długo przychodzi na nią czekać, lepiéj wszakże późno niż nigdy.

Mówią, że Garibaldi po klęsce Aspromonckiéj, chciał był sobie raczéj w łeb strzelić, niż wpaść w niewolę. Rozmowa, którą dostojny zwyciężony miał z jednym ze swoich adjutantów, mogłaby aż do pewnego stopnia uczynić prawdopodobną tę pogłoskę. Garibaldi miał powiedzieć, że jak o łaskę prosić będzie Wiktora-Emmanuela, żeby go kazał rozstrzelać, bo życie jego jest kłopotem dla Włoch, a zawadą dla rządu francuzkiego w dokonaniu jednoty i wyprowadzeniu wojsk z Rzymu. W przekonaniu jeńca, śmierć jego, przyczyniając się do oswobodzenia Rzymu, uzupełniłaby zadanie całego jego życia.

— Inny list pisany tegoż dnia z Paryża do dziennika „Indépendance belge“ utrzymuje, że amnestja została już podpisaną, że Napoleon III sam jéj pragnął, a książe Napoleon wielce radami swojemi przyśpieszył. Mówią z pewnością, że król Wiktor-Emmanuel odwiedził dnia 28 września Garibaldiego. Utrzymują, że od tego dnia bohater jest zupełnie spokojny i najlepszéj myśli, że miał nawet wyrzec te słowa: „niemam powodów do narzekań; widzę, że Opatrzność wszystko dla dobra naszych Włoch skierowała.“

Dziś już niema najmniejszéj wątpliwości, że pp. Thouvenel i de Persigny niewyjdą z gabinetu, że minister spraw zagranicznych cieszy się zupełną ufnością cesarza i że czas, w którym miały być ogłoszone rozgłośne depesze, jeszcze 5 sierpnia był naznaczony.

Dowiaduję się z bardzo pewnego źrzódła, że dworowi *rzymskiemu oznajmiono już dzień wyprowadzenia wojsk francuzkich*, w razie gdyby nieprzyszło do zagajonych przez Francję układów. Wkrótce wyjaśni się, czy nakoniec cesarz Napoleon przedsięwziął ziścić ten krok stanowczy.

— Hrabia Paryża, książe de Chartres, książe d'Aumale ich stryj, z synem swoim książęciem de Condé, znajdują się teraz w przejeździe ze Szwajcarji, w Medjolanie. Wiadomo, że książe de Chartres służył w wojsku włoskiem i odbywał wojnę 1859-go.

Cesarz przedłuży jeszcze o kilka dni pobyt swój w Biarritz i ledwie około 14 października przybędzie do Paryża. P. Thouvenel, który wrócił już do stolicy, czekać będzie cesarza.

Mówią, że liczba senatorów ze 150-ciu powiększona bępzie do 200-tu.

Hr. Kisielew złoży cesarzowi listy odwołalne za jego powrótem z Biarritz. Do przybycia barona Budberg, załatwiać będzie sprawy poselstwa p. d'Oubril.

Anglja,

Londyn. 3 października. Rozniesiono pogłoskę, że królowa angielska na zebraniu rodziny swojéj w Niemczech, oświadczyła, że złoży koronę natychmiast po ożenieniu się książęcia Walji.

Zdaje się, że ta pogłoska jest bezzasadną, ponieważ zasięgnięte wiadomości stanowczą ją zbijają.

Dziennik la France mówi ze swojéj strony:

Piszą do nas z Londynu dnia 3 października, że wieść o abdykacji królowéj angielskiéj. powtórzona przez rozmaite czasopisma zagraniczne, jest zupełnie mylną.

Królowa oświadczyła, że chce pozostać na tronie dla wdrożenia syna do spraw rządowych.

Z tegoż źródła dowiadujemy się, że lord Lyons, poseł angielski przy Stanach Zjednoczonych, opuści Londyn 15 października i wróci na swą posadę.

Austrja.

Wiedeń 28 września. Ukończono wczoraj w izbie poselskiéj rozprawy nad przejrzeniem kadastru. Większością 73-ch głosów przeciw 70-ciu, odesłano rozbiór tego przedmiotu do kamissji, mającéj złożyć się w taki sposob, aby wszystkie kraje cesarstwa były w niéj przedstawiane. Izba odroczyła więc ten przedmiot do czasu dosyć odległego. P. Kaiserfeld chciał, aby izba przeszła do porządku dziennego, to jest aby uchyliła projekt ministrów; lecz pp. Hopfen i Herbst doradzali utrzymanie tegoż projektu; izba przychyliła się do ich zdania. Ministrowie Schmerling, Lasser i Plenner, jako posłowie głosowali za utrzymaniem własnego projektu.

— Gazeta Dunajska podniosła znowu sprawę węgierską, z powodu reakcji wywołanéj za Lejtą przez smutną dolę bohatera kaprerskiego. Podług Gazety Dunajskiéj, upadek na duchu, spowodowany przez ten niespodziany obrót rzeczy, długo nie potrwał; stronnictwo działania skupiło znowu swe siły i wznawia knowania niebezpieczne dla porządku i spokojności Europy.

Co do stronnictwa działania w Węgrzech, mówi ten dziennik, nie leka się ono niczego badziéj jak tego, że rząd postępuje coraz daléj w konstytucyjnym rozwoju; nic nie byłoby dla niego milszém, jak gabinetowe przesilenie, w skutek którego ludzie przeciwnych dążeń stanęliby na czele rządu. Taki jest stan rzeczy dzisiaj, nie należy go przed sobą taić, lecz potrzeba wyrzec się wszelkich złudzeń. Nikt zaprzeczyć nie zdoła, że rząd okazywał dotąd wielkie umiarkowanie i dał dosyć czasu stronnictwom, aby wróciły do rozumu. Godzi się już oczekiwać, że rząd działać pocznie ze sprężystością, aby nakoniec konstytucja zamieniła się w rzeczywistość i we wschodniéj dzielnicy monarchji. Czas, aby rząd zaniechał już półśrodków i wahania się, aby już dłużéj nie wolno było wątpić o jego nieodzownéj woli ustalenia konstytucji i aby ludy przekonały się, że rząd ma nietylko odwagę ale i siłę potrzebną do ostatecznego spełnienia wielkiego i szczytnego dzieła odbudowania całéj Austrji na podstawach konstytucyjnych.

Dodajmy, że w tym samym dniu, w którym Gazeta Dunajska, organ pana Schmerlinga, ciska pioruny na Węgry, niechcące zgody, organ hrabiego Rechberg Zwiastun, niemoże dosyć nachwalić się ducha pojednawczego, który panuje między ludnością węgierską: „Jeden z politycznych przyjaciół Zwiastuna pisze do niego z Węgier północnych pod dniem 25 września, że dzisiejszy stan polityczny umysłów w Węgrzech można streścić w następnych słowach: przyszedł nakoniec czas układów. To hasło zapowiada nam wielki przewrót, który zaszedł w mniemaniach politycznych kraju; to jest, że wyobrażenia które aż dotąd w nim panowały, ustąpiły nakoniec sile okoliczności, że miejsce wyuzdanych i marzycielskich pragnień, zajęło zdrówsze i rozumniejsze ocenienie prawdziwego stanu rzeczy, i że złudzenia, którym oddawano się aż dotąd, znikły przed sądem spokojnym i rozumnym potrzeb brajowych.

Rząd zatém mógłby już dzisiaj zagaić pojednanie z Węgrami w nadziei pewnego skutku.

— Wczoraj wieczorem najjaś. pan wrócił z Czech do Schönbrunn. Arcy-książę następca Rudolf i cesarzówna Gizella, znajdują się od wczoraj w Reichenau. Dnia 29 września z rana, cesarz przybędzie z Schonbrunn do Wiednia dla udzielenia posłuchań; tegoż dnia arcy-książę Raynery z małżonką wrócą do stolicy.

Nowo zaślubiona arcy-książęcia Karola-Ludwika, królewna Marja neapolitańska, za kilka dni wyjedzie z Rzymu do Wiednia.

Donoszą z Krakowa dnia 26 września, że p. Schmerling przesłał do namiestnictwa tego miasta dekret, nakazujący użycie wszelkich środków, a nawet wojska, dla niedozwolenia śpiewów zakazanych po kościołach, w czasie nabożeństwa nieszpornego.

Prusy.

Berlin 30 wrzeénia. Posiedzenie izby poselskiéj. Wniesienie komitetu budżetowego, aby wykreślić summę na utrzymanie wyższéj rady kościelnéj, przeszło znaczną większością; zagłosowano też uchwałę, aby szkołom wyższym nie nadawać oddzielnego znamienia pod względem wyznań, to jest, aby posady profesorskie uczynić niezależnemi i żeby uczeni bez różnicy wyznania mieli prawo je zajmować. Minister wyznań, oraz panowie Reichensperger i Zehrt bronili dawnego porządku rzeczy, lecz pp. von Siebel, Schulze i sprawozdawca obstawali za zdaniem komitetu. Toczą się rozprawy o odmówienie z początkiem roku przyszłego, rządowego wsparcia akademji rycerskiéj w Brandeburgu.

— Gazeta Pruska umieściła następny reskrypt królewski do pana von Flottwell, naczelnego prezesa prowincji Brandeburgskiéj, który prosił o uwolnienie siebie od służby z powodu podeszłego wieku:

„Udzielając wam, mocą załączonego i podpisanego przezemnie dekretu, żądane uwolnienie, przy zachowaniu nazwy i stopnia ministra stanu, czuję potrzebę oświadczenia wam przy końcu urzędowego zawodu, którego wielkie pożytki są krajowi jawne, że uznaję w całéj rozciągłości i nigdy nie zapomnę usług, jakieście trzem królom i ojczyźnie składali ze stateczną wiernością i rzadkiem poświęceniem przez lat niemal 60 w szczęśliwych i smutnych czasach. Babelsberg 20 września 1862 roku.“

Wilhelm.

Gazeta Pruska dodaje, że król w najłaskawszych wyrazach zawiadomił pana von Flottwell, że ma zamiar przesłać mu swój wizerunek w upominku trwałéj i zupełnéj wdzięczności za znakomite usługi złożone ojczyźnie.

P. Flottwell przez długi czas był naczelnym prezesem księstwa Poznańskiego i nieszczególną zostawił po sobie pamięć.

— Czytamy w Gazecie Krzyżowéj: W styczniu minister rossyjski przesłał notę hrabiemu Bernstorff, żaląc się na jednego z tutejszych kupców, zwanego Cohn, który najmował robotników na wieś do Rossji bez względu ani na dogodności Prusaków, ani Rossjan, dla których miał działać. Prokurator policji pozwał go do sądu miejskiego; sędzia uwolnił kupca Cohn od odpowiedzialności za nieprawny najem sług, z tego powodu, że robotnicy pracujący około roli, nie są sługami. Zaniesiono apelację od tego wyroku i sąd 2-éj instancji skazał oskarżonego na 10 talarów kary pieniężnéj; ponieważ po przejrzeniu ksiąg kupca Cohn najjawniéj pokazało się, że mniemani robotnicy byli rzeczywiście sługami.

— Czytamy w Gazecie Pruskiéj: Królewicz następca tronu oczekiwany jest z powrótem do Berlina w przyszłym tygodniu, wtenczas rozstrzygnie się rzecz o podróży książęcia następcy i jego małżonki do Szwajcarji i do Włoch.

— Berlin, 1 października. Na dzisiejszem posiedzeniu izby poselskiéj roztrząsano daléj budżet oświecenia narodowego i przyjęto przełożenie komissji, tyczące się reformy zakładu dobroczynnego Charité. Mówił przeciw temu wniesieniu minister oświecenia narodowego i poseł von Patow.

Następnie izba przeszła do rozbioru ministerstwa spraw wewnętrznych. Przyjęto wniesienie komissji, aby we wszystkich miastach, wyjąwszy Berlin i Poznań, zarząd policji oddać władzom gminowym. Podczas głosowania budżetu policji berlińskiéj, hr. Schwerin bronił planu reorganizacji, wypracowanego przez byłego prezesa policji pana von Winter, uchylonego zaś przez dzisiejszy gabinet. Większość przyjęła zgodnie z przełożeniem ostatniego mówcy, piérwszą połowę wniesienia komissji, która żądała, aby pewne gałęzie służbowe, wyjąć z pod władzy policji i oddać pod władzę gminy berlińskiéj; izba odrzuciła drugą połowę, żądającą zmniejszenia żołnierzy policyjnych, których liczba wynosi 800 głosów w stolicy.

Obrady trwają nad summą wydatków tajnych (25,000 talarów) w ministerstwie spraw wewnętrznych.

— Dzienniki berlińskie z dnia 1-go października podają następne szczegóły o wczoraj odbytem posiedzeniu, budżetowego komitetu: P. von Forkenbeck składa sprawozdanie o położeniu wynikłem z cofnienia budżetu na rok 1863-ci i doradza następne postanowienie:

Izba poselska postanowić raczy:

Zważywszy, że żaden rozchód rządowy nie może być ani dokonany ani usprawiedliwiony tylko na zasadzie prawa budżetowego, corocznie z góry uchwalonego, albo wyjątkowie na zasadzie praw i pojedyńczych uchał sejmowych; że zatém rząd królewski niema mocy czynienia wydatków w ciągu roku na mocy budżetu uchwalonego na rok poprzedzający; zważywszy przytém, że cofnienie budżetu już złożonego i w znacznéj części przejrzanego na rok 1863-ci, oraz zapowiedziana znaczna zwłoka w przedstawieniu nowego budżetu, przedłużyłyby nieprawność zarządu bez uprzedniego ustalenia budżetu, jaki aż dotąd istniał i naraziłyby na niebezpieczeństwo służące prawo przedstawicielstwu narodowemu wczesnego uchwalenia budżetu, tudzież, że zagłosowanie w czasie właściwym budżetu na rok 1863, zdaje się być jeszcze możliwe;

Zważywszy nakoniec, że złożone przez rząd królewski oświadczenie dnia 29 września wznieciło obawę, iż dla utrzymania wojska, na obecnéj stopie uruchomienia, rząd na własną odpowiedzialność czynić będzie i nadal rozchody, które izba poselska wykreśliła w roku 1862-m i których wykreślenie, jak to sam rząd wyznał, oczekiwane jest na rok 1863-ci; że w tym składzie rzeczy prawa przedstawicielstwa narodowego wyraźnie zastrzeżone być powinny, izba poselska stanowi:

1-o) Rząd królewski zostaje wezwany do przedstawienia budżetu na r. 1863-ci na konstytucyjną uchwałę izby poselskiéj, w czasie, aby zagłosowanie jego mogło jeszcze nastąpić przed dniem 1-m stycznia 1863-go.

2-o) Przeciwnem jest konstytucji nakazywanie przez rząd królewski rozchodów ostatecznie i wyraźnie odmówionych przez izbę poselską.

Panowie von Bismarck i von Roon, znajdowali się na posiedzeniach komissji. Pierwszy natychmiast odpowiedział na rozumowania sprawozdawcy i po kilkakrotnie zabierał głos dla wyłożenia widoków rządu i swoich własnych w mowach improwizowanych, słuchanych z bardzo wielką uwagą przez licznych posłów, którzy znajdowali się na posiedzeniu.

P. Bismarck tłómaczył w imieniu rządu 99-ty art. konstytucji w ten sposób, że rząd obowiązany jest obliczyć z góry na każdy rok przychody i wydatki państwa i wypisać je w budżecie, co skoro uczyni, już służy mu prawo i obowiązek uskuteczniać rozchody na zasadzie budżetu. Czas, w którym tenże budżet będzie ustalony przez prawo, jest obojętny; może to mieć miejsce w ciągu roku i nie jest koniecznem załatwienie tego przed jego początkiem. Zwyczaj, jakiego trzymano się dotąd, przemawia za tém zdaniem, ponieważ od istnienia konstytucji budżet zawsze był uchwalony w ciągu roku, na który bywał przez izbę przyjmowany; zdanie przeciwne niektórych posłów lub komissji sejmowych, nie jest obowiązujące. Co do budżetu na rok 1862-gi, rząd nic nie wyrzecze, dopóki w całości nie będzie ukończony.

Niektóre zdania osobiste ministra, według Gazety Narodowéj sprawiły wielkie wrażenie. Pan von Bismarck oświadczył, że stan Niemiec wcale go nie zaspakaja, że polepszenie jest pożądane i konieczne, ale że dojść do tego niepodobna przez mowy i uchwały większości, lecz jedynie przez żelazo i krew. Siła i sprężystość ostatecznie rozstrzygną. Mówiono o nim, że szuka zatargów zewnętrznych, by usunąć trudności wewnętrzne lub z nich się wywinąć. Najsilniéj powinien temu zaprzeczyć; wszakże, według wszelkiego prawdopodobieństwa, niemożna będzie tych zatargów zewnętrznych uniknąć. Jeżeli powiedziano, że lud pruski jest nader zimny i rozsądny, aby wchodził w zatargę z rządem, w jedynym celu rozszerzenia swoich praw konstytucyjnych, mówca jest tego zdania, paradoksalnego może, że ludy ukształcone daleko trudniéj dochodzą do prawidłowego konstytucyjnego życia, niż ludy mniéj ukształcone. W Niemczech nadewszystko trudności są bardzo wielkie, bo jest ogrom ludzi zdolnych do pojmowania i krytykowania czynności rządowych, zdolnych być posłami, a obok tego jest nader wiele ludzi tchnących duchem Katyliny.

Francja, mówił daléj mówca, przekonywa o słuszności téj uwagi. Mówiono, że czeka nas przyszłość Hessji; nigdy Prusy dojść niemogą do podobnego stanu jak Hessja elektoralna. W Prusiech, wszystko powinno rozwijać się nie tylko w sposób nierównie wspanialszy, ale zupełnie odmienny. Zawichrzenia hesskie były burzą w szklance wody, coś podobnego zaledwie zdarzyćby się mogło w jakim powiecie pruskim. Tak jak Prusom, można i Francji zapowiadać przyszłość heską spowodowaną przez gwałty dokonywane raz z góry, drugi raz z dołu.

Mówca wyraża, że najdotkliwszego doświadczał za granicą wrażenia, ile razy przyszło mu czytać napaści przeciw izbie panów; nigdy nic podobnego nie dzieje się w Anglji. Izba panów, rzekł daléj p. von Bismarck, nie jest jego utworem; łatwo mu ją sobie przedstawić w innym składzie; ale ponieważ istnieje, należy ją szanować, nie poniewierać. Rząd niema zamiaru odroczenia izby na miesiąc; uchwały zagłosowane przez izbę poselską nie są jeszcze prawnemi. Zupełna ustawa konstytucyjna, powoli tylko rozwinąć się może; przykłady w ciągu lat zebrane, mogą służyć późniéj za pewien rodzaj przewodnictwa, w liczbie zatargów wywiązują się takie, które na przyszłość dadzą się uniknąć, ale są inne, którym koniecznie trzeba pozwolić rozwinąć się zupełnie.

Jenerał von Roon powtórzył swoje uprzednie oświadczenia, co do milczącego przyzwolenia izby na reorganizację i co do niepodobieństwa prędkiego przedstawienia prawa reorganizacji lub powrotu do dawnego stanu rzeczy.

Panowie Twesten, jenerał Stavenhagen, Virchow, von Hennig i sprawozdawca, zbijali mniemanie rządu. Jenerał von Stavenhagen przedstawił wniesienie wzywające rząd do proszenia, w razie jeśliby budżet nie był zagłosowany do 1 stycznia, o kredyt tymczasowy na kilka miesięcy. Odrzucono tę poprawę znaczną większością, przełożenie zaś komissji zostało zagłosowane, pierwszy artykuł wszystkiemi głosami przeciw cztérem, drugi—wszystkiemi przeciw jednemu, to jest przeciw głosowi p. Osterrath, który był mu przeciwnym z pobudek podrzędnych ściągających się do redakcji.

— Król dał wczoraj posłuchanie jenerał-porucznikowi meklemburgsko-szweryńskiemu, który miał zaszczyt doręczyć listy swego wielkiego księcia, przez które został umocowanym, jako poseł nadzwyczajny i minister pełnomocny przy dworze pruskim.

Gazeta pruska donosi, że wielka księżna Helena rossyjska w powrócie z południowych Niemiec wkrótce przybędzie do Berlina i kilka dni zatrzyma się w pałacu ambasady rossyjskiéj przed odjazdem do Petersburga.

— Gazeta Kolońska pod napisem Gabinet gazety krzyżowéj umieszcza następne uwagi o teraźniejszém przesileniu w Berlinie.

„Nigdy król nie utworzy gabinetu z osób stronnictwa Gazety Krzyżowéj, tego stronnictwa, które odarło rząd pruski ze znaczenia i wewnątrz i zagranicą kraju.“ Tak nas przed dwóma jeszcze laty zapewniały osoby, które zdawały się najlepiéj pojmować zamiary najjaśniejszego pana. Jakiż smutny obrót rzeczy wzięły od czasu objęcia steru przez ministrów wziętych z tego słabego stronnictwa, które, skoro słońce łaski królewskiéj ogrzewać je przestało, było bezsilne i odrętwiałe jak wąż w snie zimowym pogrążony.

Pan von Bismarck-Schoenhausen stanął wszakże na czele rady ministrów, p. von der Heydt ustąpił miejsca p. von Bodelschwing; p. Holzbring hrabiemu Eulenburg. Hrabia von von Bernstorff wraca nazad do Londynu, panowie von Itzenplitz, von Mühler, von Jagow i von Lippe, pozostają na miejscu.

Ci ostatni, których osobista uczciwość jest niewątpliwa, znajomi są jako członkowie stronnictwa Gazety Krzyżowéj, chociaż nieleżą do liczby skrajnych reakcjonistów. P. Bodelschwing był ministrem skarbu w gabinecie barona Manteuffel, a hrabia Eulenburg podczas podróży swojéj po głębokiéj Azji, pewnie nie nabrał zasad wyzwolonych.

Co do pana Bismarcka, czegoż oczekiwać po tym mężu stanu, którego tajemnicze plany były przedmiotem wszystkich rozmów, zwłaszcza w tych ostatnich czasach.

Jeżeli p. Manteuffel był większym biurokratą niż arystokratą, p. Bismarck jest przedewszystkiem arystokratą. Pełen dowcipu, światła, ugrzecznienia, wymowy i ducha przedsiębierczego. Jestto to człowiek zdolny, ale niebezpieczny. Nienależał on do tego stronnictwa, które było przeciwném wszystkim gabinetom wyzwolonym i które walczyło z gabinetem barona Manteuffel, aż dopóki w Ołomuńcu niezrzekł się wszystkich planów dążących do jedności Niemiec. P. Bismarck razem z Austrją zwyciężył w Ołomuńcu. Był on tylko prywatnym właścicielem ziemskim; postarał się o posadę sekretarza legacji we Frankfurcie, a wkrótce i pełnomocnika Prus przy sejmie i widział jak Austrja bez litości wyzyskiwała zwycięztwo nad Prusami. Obrażona duma narodowa uczyniła go jawnym przeciwnikiem Austrji. Wypadki włoskie naprowadziły go na myśl rozwiązania na wzór jednoty zaalpejskiéj, jednoty niemieckiéj i uznał z tego powodu potrzebę porozumienia się z Francją i Rossją; niecofnął się nawet przed myślą odstąpienia jakiéj części kraju. Zdaje się jednak, że będzie miał tyle światła, iż zostawi w cieniu te plany, przynajmniéj w obecnéj chwili. Ważniejszym szczegółem jest jego pogląd na politykę wewnętrzną, a mianowicie na prawo głosowania podatków, źrzódło dzisiejszego poróżnienia między ludem i rządem pruskim.

Była jednak chwila, w któréj inaczéj przemawiał; w r. 1849-m 24 września p. Bismarck-Schoenhausen poseł na sejmie obstawał za prawem narodu rozrządzania swym majątkiem. W tym dniu izba poselska roztrząsała rozdział VIII-my konstytucji, to jest art. 99 i dalsze skarbowe. Chodziło o rozstrzygnienie, czy budżet uchwalony miał moc obowiązującą tylko na rok, na który był przedstawionym,—lub czy pozostawał w swéj mocy na rok następny, w razie gdyby izbom nowego projektu niezłożono. Stronnictwo feodalne domagało się, aby budżet uchwalony, dopóty był prawomocnym, dopóki trzy czynniki prawodawcze nieustanowią nowego. Ztądby wynikło, że korona mogłaby rządzić bez spółdziałania izby, dopóki nie starałaby się o powiększenie budżetu; prawo głosowania rozchodów zamieniłoby się w prawo upoważniania do ich zwiększenia.

P. Bismarck z tego powodu miał mowę, w któréj między innemi powiedział:

„Podstawą naszéj konstytucji, jest równość praw korony, pierwszéj i drugiéj izby. Zmieńcie to na szkodę korony, odbierzcie jéj prawodawstwo podatków, a zniweczycie jéj niepodległość na korzyść większości, któréj cała waga spoczywa na zuchwałém przypuszczeniu, że każdy z przyszłych posłów pruskich będzie w stanie utworzyć sobie sąd bezstronny i niepodległy o polityce i prawodawstwie. Mogłoby zdarzyć się, że w pewnym składzie izby dopuszczonoby się płochego nadużycia władzy głosowania podatków. Przekonanie zaś, że izba trzyma w swém ręku ten ostatni środek przymusu, dostateczne jest do zachowania przedstawicieli korony w zależności sejmu. Niepojmuję w jaki sposób ci pragną wprowadzić ten systemat u nas, mówią jeszcze o królewskości silnéj i jakie do niéj wyobrażenie przywiązują. Według § 98 rozchody opierają się na prawach, również jak przychody, a te prawa jak wszelkie inne nie mogą być zmienione tylko przez nowe ustawy. Żywo pragnę, aby rzeczy pozostały w tym stanie; bo lękam się, aby lud pruski niepotrzebował w przyszłości tak opieki korony przeciw izbie, jak opieki izby przeciw koronie.“

Dziś gdy „*Gazeta powszechna Pruska*“ opowiada, że w konstytucji znajduje się niedostatek i że rząd może administrować na podstawie dawnego budżetu, jeśli nowy niezostał zagłosowany,—jest to chwila przypomnienia, że tenże p. Bismarck, któremu poruczono dziś zastosowanie téj teorji, utrzymywał wprost przeciwne zdanie podczas tworzenia konstytucji i dla nieprzyznania przedstawicielstwu narodowemu prawa uchwalenia podatków, w duchu konstytucyjnym chciał, aby wyrzucono art. 99-ty konstytucji. Wniesienia komissji, które zbijał, niesięgały daléj jak o utrzymanie artykułów 98 do 103 konstytucji nadanéj przez Fryderyka-Wilhelma IV 5 grudnia 1848 r. Rzeczywiście utrzymano je i stanowią one główną część konstytucji 31 stycznia 1850, konstytucji, którą oprzysięgli nietylko posłowie, lecz król i ministrowie.

Chociaż p. Bismarck dowiódł, że wypadki mogą przyczynić się do jego nauki, niepodobna jednak powątpiewać o kierunku jego polityki. Już na sejmie zjednoczonym odznaczył się gwałtowną napaścią na obronę ziemską (Landwehr), któréj nawet zasługę w wojnie wyzwolenia poniżył. Niezawaha się więc sprężyście wspierać plan reorganizacji wojennéj jenerała von Roon. Mniemania jego polityczne, widzimy, niestawią mu nigdzie wstrętów na drodze. Niezrazi go do objęcia rządu ta okoliczność, że z liczby 352 posłów, z których się izba składa, 11-tu jest tylko za ministrami.

Zupełny brak względów i wątpliwości, wybitna skłonność do zuchwałych przedsięwzięć, pewien rodzaj niebacznéj śmiałości, zdają się stanowić charakter p. Bismarck. Zechce on rządzić po prostu bez budżetu i postarać się politykę zagraniczną skierować na taką drogę, a może wprawić ją w takie zawikłania, że wyniknie z niéj ciągła konieczność znajdowania się w stanie gotowości wojennéj. Początek jego zarządu będzie łatwy, bo zdaje się, że znalazł sobie ministra skarbu, który zgodzi się administrować bez budżetu, co pan von der Heydt odrzucił, jako przeciwne sumieniu.

Ale gabinet Bismarcka musi zetrzeć się z jednomyślną oppozycją ludową, żywo wspieraną w obronie praw konstytucyjnych, przez mniemanie powszechne całych Niemiec i całéj Europy. Wkrótce też okaże, że przy téj głębokiéj otchłani jaka rozdzielić może rząd i lud, Prusy niebędą w stanie rozwinąć wielkiéj polityki zagranicznéj.

Serbja.

Belgrad, 20 września. Dziennik Zwiastun donosi, że dziś zrana przybił do Belgradu wojenny parostatek Albrecht, i oddany został pod rozkazy pana Wasicza, urzędnika konsulatu austryjackiego. Ten parostatek, który długo stał pod Peształem, uzbrojony jest w 6 dział wielkiego kalibru i liczy osadę 72-ch ludzi. P. Wasicz odda ten statek na usługi posła angielskiego w Konstantynopolu, sir Henryka Bulwer, który dziś wieczorem przypłynie do Semlina. Ten przyjazd nie pozostanie bez politycznéj doniosłości. Rozumieją, że poseł czuwać będzie nad spełnieniem przez Turków ustępstw, uczynionych na konferencji carogrodzkiéj, że podobnież dopilnuje, aby Serbowie spełnili także przyjęte zobowiązania, zwłaszcza co do zniesienia barykad i t. d.

Czarnogorze.

Donoszą z Raguzy dnia 21 września Pątnikowi:

Omer-Pasza przyrzekł zupełną amnestję Łukaszowi Wukałowiczowi, jeżeli broń złoży, lub pensję na przypadek gdyby wolał emigrować.

— Piszą z Raguzy 23 września do tegoż dziennika:

Traktat pokoju zawarty między Portą i Czarnogórzem został podpisany w Konstantynopolu. Zostawiono naczelnemu wodzowi tureckiemu władzę udzielenia zupełnéj amnestji Mirkowi; wszyscy oczekują, że to prędko uczyni, gdyż Omer-Pasza dał słowo konsulom urzędującym w Skutari. Turcja silnie obstaje przy zbudowaniu drogi wojennéj, i w tym celu inżynjerowie przybyli już w znacznéj liczbie z Konstantynopola na Czarnogórze. Na uroczysty obchód pokoju dana była w Cetynji, w mieszkaniu książęcia, uczta, na którą zaproszono wszystkich wyższych wodzów tureckich. Wczoraj przybył tu Łukasz Wukałowicz dla złożenia przysięgi na wierność, którą też wykonał w ręce gubernatora Hercegowiny Kurschid-Paszy. Wukałowicz otrzymał pozwolenie zaciągnąć na rachunek Porty batajon chrześcijan dla utrzymania porządku w Hercegowinie. Spółcześnie podniesiono go na stopień półkownika, z żołdem po 100 talarów na miesiąc. Kurschid-Pasza w towarzystwie konsula tureckiego urzędującego w Raguzie, pojechał do Skutari, dla odebrania instrukcji od Omer-Paszy, co do samorządu, mającego zaprowadzić się w Hercegowinie.

Depesze telegraficzne.

TURYN, 4 października. Jutro ukaże się dekret przebaczenia dla wszystkich, co mieli udział w ostatnich wypadkach, wyjąwszy zbiegów wojskowych.

Gazeta Urzędowa ogłasza dekret królewski uwalniający pana Conforti od posady ministra sprawiedliwości. P. Rattazzi obejmie tymczasowy zarząd tego wydziału.

TURYN, 4 października. Rzymianie złożyli nowéj królowéj portugalskiéj bogaty upominek, wartujący 20,000. fr.

Discussione zaprzecza wieści, podług któréj rozwiązanie izby miało już być postanowione. Ten dziennik zapewnia, że sejm zwołany będzie na dzień 1-szy listopada.

Mówią, że dom Rotschilda wejdzie do towarzystwa dróg żelaznych neapolitańskich.

SAN-ROQUE, 3 października. Królowa Marja Pija przybija do Gibraltaru. Czas jest pyszny, podróż wyborna. Młoda królowa jest zdrowa.

BERLIN, 5 października. Gazeta Krzyżowa oznajmuje, że hr. Eulenburg mianowany został ministrem handlu.

Gazeta Gwiazdy pisze, że książe następca tronu i następczyni wyjadą z Koburga dnia 6-go października na długą podróż do Szwajcarji i Włoch.

Hannower 4 października. Gazeta Hanoverska mówi, że rząd nie odrzucił traktatu handlowego francuzko-pruskiego; lecz że trwa, podług noty niedawno przesłanéj Prusom, w swoim uprzednim poglądzie.

Podług „Morning-Post“ hr. Bernstorff wraca na dawniejszą posadę posła pruskiego w Londynie i przybycie jego jest za dwa dwa tygodnie oczekiwane.

LONDYN, niedziela 5 października wieczorem. Donoszą z New-Yorku 26 września, że prezydent Lincoln ogłosił proklamację zapowiadającą, że w razie przedłużenia wojny, przedstawi środki kongresowi do otrzymania pomocy pieniężnéj na ocalenie niewolnictwa. Proklamacja mówi, że usiłowania osadnictwa murzynów nie ustają.

Pan Lincoln postanowił od dnia 1 stycznia przyszłego roku ogłosić nazawsze wolność wszystkich niewolników w stanach powstańczych. Akt habeas corpus został zawieszony przez rozkaz prezydenta. Rozciągnięto prawo wojenne na wszystkich uwięzionych, którzy albo dopomagali powstańcom, albo przeszkadzali konskrypcji.

Związkowi jeszcze nie weszli do Wirginji. Zdaje się, że usiłowania jenerała Mac-Clellan w téj mierze sprowadzą bitwę. Oderwańcy trzymają się na linji wyższego Potomaku; ich jenerałowie Buell i Bragg otoczyli Louisville; sądzą, że miasto da odpór.

Związkowym nie udało się przeprawić przez Potomak blizko Sheppardstowu; za każdym razem odpędzano ich od brzegu.

Na kongresie oderwańców pan Toote powiedział, że powodzenia oderwańców pozwalają wysłać do Waszyngtonu kommisarza z przełożeniami uczciwego pokoju, żądał więc, aby takiego kommisarza wyprawić.

TURYN, niedziela 5 października. Król podpisał dekret, udzielający amnestję wszystkim osobom zamieszanym w ostatnich wypadkach, wyjąwszy zbiegów wojskowych.

BELGRAD, niedziela 5 października. Jutro odczytany zostanie firman Porty, tyczący się pokoju. Zaczęto rozbierać barykady.

Sir Bulwer popłynął dziś na parostatku wojennym Albrecht do Pesztu.

Przegląd miejscowy.

— Ale ja powiadam panu, że u nas w Wilnie jest trzydzieści kościołów nielicząc kaplic; a wszystko tak piękne, tak jakoś poważne, że trzeba być chyba heretykiem, Panie odpuść ciężkie grzechy, aby wszedłszy do którego z nich, nie ukorzyć się przed Pańskim majestatem i choć pięciu pacierzy nie zmówić.

Tak ci powie z najgłębszém przekonaniem nieledwo każda staruszka naszego grodu. Próżnobyś użył najsilniejszych argumentów, najlepszych dowodów, że jest tylko 21—nic niepomoże, a jeżeli potokiem słów swoich zamkniesz jéj usta, to bądź pewny, żeś jéj przekonania ani na jotę nie zmienił. W tym atoli uporze tyle jest naiwności, tyle prostoty ducha, że daleki od potępienia, owszem, odejdziesz przejęty jakiémś dziwném poszanowaniem dla téj nieograniczonéj miłości.....

Zresztą, czyliż niema prawa Wilnianin szczycić się swojemi świątyniami, które nawet Napoleon I. podziwiał, a o kościołku świętéj Anny miał powiedzieć „że radby go przenieść na swéj dłoni do Paryża.“ Nie dziwmy się tedy téj szlachetnéj dumie, a raczéj zajrzymy do jednéj ze świątyń, któréj otwarcia niecierpliwie pobożna nasza publiczność wyczekuje.

Mówimy tu o kościele *Wniebowstąpienia Pańskiego*, którego nie okwitne w wypadki dzieje nie od rzeczy może będzie przytoczyć.

W r. 1695 Teofil Plater, wojski Infancki, dla zgromadzenia kks. Missjonarzy czyli Wincentynów, już w r. 1685 do Wilna przez księdza Kotowicza biskupa wileńskiego sprowadzonych, pierwsze rzucił podwaliny téj wspaniałéj świątyni. Konsekrował ją jednakże dopiéro 1730 r. 18 czerwca Jerzy Ancuta, biskup sufragan wileński. Jest to zatém po kościele byłym Augustjańskim, najnowsza w Wilnie świątynia. Ztąd też niema tu historycznych pamiątek, a z nagrobków zasługują na uwagę tylko fundatorów (w sklepach kościelnych) i Rozalji Brzostowskiéj, zmarłéj 1746 r.

Widzimy zatém, że jego budowa w niebardzo przyjaznym dla sztuk, a tém samém architektury, rozpoczęła się wieku. Była to doba zepsutego smaku, nietylko u nas, lecz w całéj Europie. Estetyczne poczucie piękna należało natenczas do przepomnianych anachronizmów, ubiegano się za dziwacznością form i treści, wysadzano się na barbarzyńskie kaleczenie mowy kuchenną łaciną, poezję zepchnięto do panegiryku, myśl zakuto w jezuickie kajdadany, zapatrywano się na świat przez pstre okulary szkolarstwa, — Alwar panował w szkole, Sas w kraju, pijaństwo i galanterja w obyczajach. Zgoła, był to wiek skrzywionych pojęć i czynów, wiek zupełnego upadku.

A jednak, dziwną igraszką losu, z powszechnego odmętu tak cudna wykwitła świątynia. Lekka, prawie przezroczysta, strzeliła w niebo dwiema wdzięcznemi wieżycami, i niby królowa pośród uroczéj drzew zieleni, na wyżynie panującéj nad znaczną częścią gedyminowego grodu zasiadła. Zewnętrzna facjata téj świątyni nieporównana: jest to niby psalm Dawida skamieniały. Wszystko tu tętni życiem, wdziękiem, estetycznością. Przyczołek tylko frontowy nieco psuje ogólną harmonję, a ociężałe jego kształty nie bardzo przypadają do lekkiego gotyku. Wnętrze świątyni lubo w niczém nie wyrówna zewnętrznym jego kształtom, przecież nie jest bez wdzięku. Galerja obiegająca kościół od chóru do wielkiego ołtarza niemało jéj ozdoby przyczynia. O obrazach nic nie możemy powiedzieć, bo te jeszcze niewykończone.

Wewnętrzne roboty kościoła, posuwają się o ile na to materjalne zasoby pozwalają. Ściany, filary, nawy, chór świecą jeszcze pustkami i tylko kaplica świętego Wincentego a Paulo jest na wykończeniu.

Obejrzawszy w kaplicy kilka obrazów, przedstawiających sceny z życia świętego Wincentego, a obecnie odnawianych, opuściliśmy kościół, a wzrok nasz mimowolnie zwrócił się do strzelistych wieżyczek, co tak cudnie rysowały się na wyjaśnionym firmamencie, tak lotnie w górę się wzbijały, jak modlitwa z ust dziewicy ulatująca.

A jednak, o ile wiemy, oprócz kilku niestrudzonych pracowników w dziedzinie sztuki, mało kto się u nas troszczy o zabytki przeszłości i zachwyca cudami natury. Ileż to jeszcze na tém polu pozostaje u nas pracy! Zaklęte skarby zalegają całą naszę krainę, i tylko z bojaźnią i wahaniem uchylamy tajemniczą zasłonę co je okrywa. Czyliż koniecznym warunkiem krajobrazu mają być góry Szwajcarji, krowy tyrolskie, wodospady Ameryki i laguny Wenecji? Czyliż nasz widnokrąg nastrzępiony chmurami, przyćmiony mgłą, zasępiony nawałnicą, śniegiem i szronem, nie byłby godnym pędzla naszych Ruysdaelów, Poussinów i Claude-Lorrainów?...

— Brednie piszesz, mości literacie — zawołał artysta, który przeczytał te ostatnie wyrazy.

— Dla czego?

— Obwiniasz artystów... Lecz czeóż są oni u nas, jeżeli nie chorągiewką na dachu, która póty panuje na wysokościach, póki nie zardzewieje, póki się obraca za każdym podmuchem wiatru — zwanego publiczną opinją. Biada jéj, jeżeli okaże nieco samodzielności: zrzucą ją i podepczą, nawet śladu niepozostanie! A z jeństwa tego dopóty wyswobodzić się niepodobna, aż sztuka przestanie być u nas potulną służką wszelkich zachceń pańskich i właściwą sobie godność odzyska. Ale wiele jeszcze wody upłynie, nim te czasy nastaną!

Nietylko w sztuce, lecz i we wszystkiém trzymamy się ślepego sądu. Omackiem błądzim pomiędzy prawdą i fałszem, jedno bierzem za drugie, a gdy poznamy czasem swoję omyłkę, poprawić się nie śmiemy i z jakąś piekielną rozkoszą z błędu w wadę, z wady w przestępstwo lecim.

— Czekaj, przyjacielu — zawołałem — nie od razu Kraków zbudowano. Jest u nas wiele jeszcze starożytnego śmiecia, lecz nie mało też i dobrego przybywa. I gdybyśmy odrzucili tę szorstką powłokę, która wszystkich promieni cywilizacji do nas niedopuszcza, ujrzelibyśmy zarody przyszłego pokolenia ze znamieniem dojrzałości na czole. Postęp istnieje, tylko działanie jego dla nas nie jest widoczném.

— Jak wam do twarzy, panowie poeci, z tym wymarzonym postępem! Bawicie się w bańki mydlane, a w rezultacie macie — mydło. Ileż dziwolągów ztąd się wyrodziło! Niedawno na widnokręgu naszéj literatury efemerycznéj, ukazała się jakaś niby poważna, płaszczem tajemniczości okryta broszura. Na jéj obliczu oprócz widocznego zużycia widniał jakiś sarkazm, kiedy niekiedy przeplatany połyskiem dowcipu — dowcipu zresztą starego jak świat. Wielkie wrażenie w niektórych kołach naszego społeczeństwa ten feniks uczynił: jedni obawiali się, aby nie był Antychrystem, drudzy w każdym nieledwo przecinku téj broszury upatrywali genjalność, a większość poglądała i dotąd pogląda na nią, jak na jaką kometę.

— Więc cóż to jest?

— To, o czém ani pisać, ani mówić, ani myśleć nawet nie warto. Najlepiéj zrobisz, gdy weźmiesz czapkę i pójdziesz ze mną do kościoła Missjonarzów, którego konsekracja dziś ma się odbyć. Pomodlimy się tam za wszystkich obłąkanych.

Dnia 26 września o godzinie 4-éj po południu odbyła się uroczystość poświęcenia tego kościoła. Ile ona była pożądaną dla naszéj publiczności, świadczy kilkotysięczny tłum, którego znaczna część nie mogąc wbić się do kościoła, zapełniała wzdłuż i wszerz ulicę. Ścisk był niezmierny, chęć ujrzenia świeżo wyrestaurowanéj kaplicy świętego Wincentego a Paulo powszechna. Wiele zapewnie osób przynęciła tu ciekawość, daleko więcéj jeszcze pobożność, która bezsprzecznie jest charakterystyczną cechą mieszkańców naszego grodu, lecz ogół, był przejęty uczuciem, jakiego się doznaje oglądając drogi sercu przedmiot...

Obrzędowi poświęcenia przewodniczył ksiądz Zaleski proboszcz Ostrobramski, w assystencji ośmiu księży Missjonarzy, którzy na tę uroczystość z Białegostoku, z Warszawy i z rozmaitych stron prowincji tutejszéj poprzyjeżdżali. Oprócz tego było wielu innych duchownych.

Dla tych, którzy dla wielkiego natłoku nie mogli się docisnąć do kaplicy, jak niemniéj dla téj części czytelników Kurjera, dla któréj obrzędy poświęcenia są zupełnie obce, nie od rzeczy może będzie dać pobieżny opis tego przynajmniéj, cośmy na własne oczy widzieli lub słyszeli.

Na wezwanie jednego z duchownych, licznie zebrana już publiczność ustąpiła na chwilę z kościoła, a wnet za nią wyszedł na ulicę i orszak duchownych, mający godło odkupienia na czele. Po odprawieniu krótkich modlitw przed zamkniętemi drzwiami kościoła, udano się naprzód w prawą, a następnie w lewą od drzwi stronę, śpiewając hymny kościelne i skrapiając drzwi i ściany świątyni święconą wodą. Otwarły się wreszcie podwoje, weszło do kościoła duchowieństwo, udając się do kaplicy świętego Wincentego, a tuż w jego ślad popłynęły massy ludu, przepełniając wszystkie zakątki kościoła. Mówimy massy, bo natłok był tak ogromny, że cały lud tworzył jednolitą całość, a same tylko głowy mogły się mniéj więcéj swobodnie poruszać. Tu po długich modlitwach i śpiewach, z akompanjamentem akordjonu, zastępującego tymczasowo miejsce organów, przystąpiono do poświęcenia kaplicy i następnie całego kościoła. Dźwięczna nuta: „*Sicut erat in principio,*“ powtarzana co chwila przez działtwę dobroczynności, nie jedno serce natchnęła rzewną modlitwą, nie jedno westchnienie z piersi wydobyła. Po skończonych nieszporach wszedł wreszcie na ambonę poważny kapłan zgro-

madzenia księży Missjonarzy, który rzewnemi modłami przez cały lud powtarzanemi ogromne sprawił wrażenie, ogólną natchnął modlitwą. Zaleciwszy wreszcie odmówić po kilka pacierzy za dusze zmarłych i na intencję żyjących dobroczyńców kościoła, zapowiedział na dzień następny, jako na rocznicę skonu świętego Wincentego solenne nabożeństwo z wystawieniem Przenajświętszego sakramentu. Mowy żadnéj nie było. I gdyby można było czytać w głębi serc ludzkich, znaleźlibyśmy tam niewątpliwie niezatarte uczucia wdzięczności dla zacnego kapłana ks. Erdmana, który dopóty żywił w swém zacném łonie myśl wyrestaurowania kościoła, aż jéj nie urzeczywistnił. Nie wiemy, co tu bardziéj podziwiać, czy szlachetny zamiar, czy niezwykłą w naszych czasach wytrwałość.

Mścisław K.

Przegląd

Pism czasowych.

Gazeta Polska (do N 226).

— W skutek rozporządzenia Rady Administracyjnéj, oznaczającego sposób w jakim zamierzone ustawą o wychowaniu publicznem, wcielenie b. Akademji Medyko-Chirurgicznéj jako wydziału lekarskiego do Szkoły Głównéj ma być dopełnionem, oraz upoważnienia tejże rady,— p. o. Dyrektora głównego Komissji rządowéj wyznań religijnych i oświecenia publicznego, mianował: dziekanem fakultetu oraz professorem zwyczajnym chirurgji operacyjnéj z desmiurgją i kliniką chirurgiczną, doktora medycyny i chirurgji Lebruna Aleksandra. Professorami zwyczajnymi: kliniki terapeutycznéj, doktora medycyny, chirurgji i akuszerji Chałubińskiego Tytusa; akuszerji, doktora medycyny Tyrchowskiego Władysława; hygieny, djetetyki, materji medycznéj, nauki pisania recept i toksygologji, doktora medycyny Kryszkę Antoniego; policji lekarskiéj, medycznéj, sądowéj, teoretycznéj i praktycznéj, doktora medycyny i chirurgji Wisłockiego Teofila; terapji ogólnéj i patologji ogólnéj, doktora medycyny Dybka Włodzimierza; okulistyki i chorób organu słuchu, doktora medycyny Szokalskiego Wiktora; anatomji teoretycznéj, doktora medycyny i chirurgji Hirszfelda Maurycego; chirurgji teoretycznéj, doktora medycyny Girsztowta Polikarpa; farmacji, magistra farmacji Wernera Ferdynanda; fizjologji, doktora medycyny Hojera Henryka. Adjunktami: do patologji i terapji szczególnéj, doktora medycyny Rose Józefa; do psychjatryki i kliniki chorób umysłowych, doktora medycyny Pląskowskiego Romualda; do anatomji patologicznéj, doktora Medycyny Brodowskiego Włodzimierza; do historji medycyny, encyklopedji i metodologji, doktora medycyny Łuczkiewicza Henryka; do anatomji praktycznéj, doktora medycyny Pilcickiego Michała; do kliniki terapeutycznéj, doktora medycyny Baranowskiego Ignacego; do kliniki chirurgicznéj, doktora medycyny Korzeniowskiego Hipolita; do kliniki akuszeryjnéj, doktora medycyny Gliszczyńskiego Adama.

— Na posiedzeniach komissji rządowéj wyznań religijnych i oświecenia publicznego, w obecności jw. Naczelnika rządu cywilnego w d. 10 (22) i 17 (29) b. m. i r. odbytych, następujące osoby zanominowane zostały do wydziału filozoficzno-historycznego szkoły głównéj w Warszawie: dziekanem wydziału i professorem zwyczajnym, rzeczywisty radca Stanu Kowalewski Józef, professor emeryt i były rektor uniwersytetu w Kazaniu; professorem zwyczajnym Dr. filozofji Plebański Kazimierz, dotychczasowy nauczyciel kursów przygotowawczych do szkoły głównéj; adjunktami: kandydat filozofji Jezierski Feliks, dotychczasowy nauczyciel liceum w Lublinie; kandydat filozofji Szmurło August rektor gimnazjum 1-go w Warszawie, i kandydat filozofji Skupiewski Julian, nauczyciel przedmiotów filologiczno-historycznych w gimnazjum 1-ém w Warszawie.

— Piszą z Kaniowa 13 września:

Nader boleśnie zawiadamiać was o ciągłych klęskach nasz powiat w tym roku dotykających. Pisałem o dwóch już pożarach, to jest w Pijach u p. marszałka Ludwika Jankowskiego i w Kiryłówce u pp. Dońcowych, które do szczętu zniszczyły ze zbożem dwa toki z przyległemi budowlami i niepowetowaną szkodę wyrządziły ziemskim właścicielom. Na większą niedolę naszą, ta smutna scena bardzo się często powtarza. 8 tegoż miesiąca między 8 a 9 godziną wieczorem w Bereśnianach u p. Monastyrskiego cały tok z magazynem spłonął, a razem kilka tysięcy pudów zakontraktowanej pszenicy. Nieco przedtém we wsi Zielonki, należącéj do p. Władysława Branickiego i w kilku folwarkach Korsuńskich księcia Ł. popaliły się toki. Także w wioskach blizko Kaniowa położonych, jako to: w Hryszczyńcach i w Czorniszczach po kilka domów włościańskich zgorzało. Jakie przyczyny spowodowały te wielkie szkody: fajka, cygaro, papiros, młóckarnia parowa, lub złośliwy podpalacz? Dotąd jeszcze nieodkryto. Posucha i upały przedłużają się trzeci miesiąc, gorąco na słońcu dochodzi od 36 do 38 stopni. Warzywne buraki i kapusta całkiem przepadły, ziemniaki nieźle się udały. Szarańcza na dobre rozgościła, liść na drzewach i suchą trawę do reszty pożera.

— Wyszły niedawno w Berlinie dwie rozprawy historyczne, tyczące się dziejów Polski; są one pisane do stopni w uniwersytecie. Jedna z nich szczególniéj zasługuje na wzmiankę, będąc głębiéj i staranniéj opracowaną. Autorem jest pan Krasnosielski — przedmiotem: Utworzenie księstwa pruskiego (De duce in Prussia Creato. Comentatio historica, Berolini. Typ J. Sittenfeld 8-o 71 pp.) Autor w krótkiéj przedmowie wykazuje naprzód źródła do téj epoki, 1506 r. Głównie korzystał z Tomicianów, może piérwszy, gdyż ten wielki zbiór dotąd prawie niepostrzeżony i niezużytkowany leży, z Dogiela, Theiner'a, z Deciusza, Wapowskiego i innych historyków, których pokrótce przebiegając, ocenia. Znane mu były także źródła niemieckie. Na tle tych danych, stosunki Prus i Polski opowiedziane są dosyć bezstronnie. Druga rozprawa, o stosunkach Polski i cesarstwa Ottonów, przez pana J. Stasińskiego (De rationibus quae inter Poloniam et imperium Romano-Germanicum Ottonum imperatorum aetate intercedebant, scripsit Josephus Stasiński. Berolini 8-o pp. 80) mniéj wyczerpuje zadanie ze źródeł, po większéj części z drugiéj ręki branych, aczkolwiek nie jest bez zalet w opracowaniu. Trzeba też uznać, że epoka o któréj miał pisać p. Stasiński, daleko była do ujęcia trudniejszą i mniéj dostępną. Autor dowodzi, że piérwsi książęta Polscy byli wassalami cesarstwa, ale z władzą większą, inną niżeli reszta książąt zależnych od Ottonów; że zależność ta była raczéj nominalną, niż istotną. Porównywa władzę Bolesława z udzielnością Arnulfa księcia Bawarskiego i sądzi, że jedna drugiéj odpowiadała; dowodzi, że chociaż Bolesław swe dziedziczne prawa zmienił na zawisłość od cesarstwa, nie zmniejszyło to zakresu jego władzy prawodawczéj i zupełnéj swobody wewnętrznych rozporządzeń, nie ograniczało prawa wypowiadania i prowadzenia wojen z sąsiedniemi krajami. Ostatecznie zaś wnioskuje, że Bolesław chociaż wassal cesarstwa, udzielnym przecie był panującym. Obie te młodych naszych pracowników rozprawy pozostaną ciekawą pamiątką pojęć dzisiejszych i studjów historycznych.

—Piszą z Poznańskiego, pod dniem 28 września: Za przykładem miasta Golubia, mianowali reprezentanci miasta Łobżenicy, w W. Ks. Poznańskiem, starozakonnego Nathansona, burmistrzem miasta i tenże został przez rząd zatwierdzony. Reprezentanci miasta Poznania mianowali dra Jutrosińskiego, nauczycielem przy szkole realnéj i sądzą, iż ministerjum w skutek uchwały izby deputowanych w tym przedmiocie, zatwierdzi ten wybór, a będzie to piérwszy przykład w państwie pruskiem, iż w szkole chrześcijańskiéj, starozakonny pełnić będzie obowiązki nauczyciela.

Stany powiatu poznańskiego na zebraniu zatwierdziły 1,900 talarów na roboty przygotowawcze do kolei żelaznéj, mającéj iść przez powiat od Poznania do miasta Guben, jako też od Poznania do miasta Torunia, i oprócz tego właściciele dóbr, przez których posiadłości koleje te przechodzić mają, zobowiązali się udzielić grunta pod takowe bezpłatnie. Reprezentanci miasta Poznania ofiarowali także ze swojéj strony 1,000 talarów, na roboty przygotowawcze powyższych dwóch kolei i oprócz tego przeznaczyli z funduszów miasta Poznania 20,000 talarów, na zakupienie placu pod dworzec, bez żądania zwrótu tego wydatku. O budowę obudwóch kolei toczą się układy z Towarzystwem angielskiem i bardzo podobnie, iż do skutku przyjdą.

Cena dóbr w Księstwie Poznańskiem znacznie poszła w górę, i ciągle wartość gruntów zwiększa się tak, iż w powiatach Krobskim, Kościańskim i Bukowskim, dobra mniejsze obejmujące do 1,000 i 1,500 morg magdeb. sprzedawane były w cenie 65 talarów za morg mag.,—większe posiadłości zawierające 3,000 morgów i więcéj sprzedano po 45 talarów za morg magdeb.—W ostatnich czasach sprzedane zostały w powiecie Krobskim dobra Ziółkowo 1,350 morg. m. zawierające za 87,000 talarów, również dobra Chwałowo 2,100 morg. obejmujące za 91,400 talar. sprzedane były, pomimo, iż taksa ladszafty była 49,800 talar. W powiecie Pleszewskim dobra Jankowo 1,200 morg. obejmujące sprzedano za 55,000 talar. Dwóch piérwszych dóbr są nabywcami Niemcy, a ostatnie kupił Polak p. Władysław Zakrzewski.

— Nic bardziéj nieraduje jak wytrwałe, pełne poświęcenia krzątanie się około oświaty swych współbraci. Taki obraz pocieszający przedstawiają właśnie w téj chwili nauczyciele i pastorzy ewangieliccy na Szląsku austrjackim, a usiłowaniom tym przyklasnąć należy, bo z oświatą ludzie ci niosą poszanowanie i miłość dla ojczystego języka. Że na Szląsku w każdéj gminie istnieje szkółka, wiemy oddawna,—ale przyklasnąć potrzeba duchowi tych szkółek, jaki mianowicie od lat dwóch nabrał nowéj potęgi. Dziś szkółki szląskie biorą na siebie ciężki obowiązek krzewienia oświaty, a objawem tego są zakładane bibljoteki przy szkołach przez nauczycieli. Drobni środkami, ubodzy śród ubogiéj ludności, ale z duchem poświęcenia, z usilnością i wytrwałością godną tak wielkiéj sprawy, nauczyciele wiejscy zbierają bibljoteczki dla swéj gminy. W wiosce Wisła, nad rzeką tegoż nazwiska położonéj, wśród prześlicznéj okolicy górskiéj, nauczyciel wiejski ewangielickiéj szkółki, p. Śniegon, założył bibljotekę i zebrał już przeszło 100 dzieł ojczystych, odpowiedniéj treści. Niedość na tém, organizuje on rodzaj małego muzeum, w skład którego wchodzą osobliwości i płody miejscowéj natury, tak ziemne jako roślinne i zwierzęce; daléj zbiór zabytków, monet, wykopalisk okolicznych tego wszystkiego, co stanowiło dawną przeszłość naszą. Pan Śniegon znajduje licznych naśladowców na Szląsku.—Gdyby ich mógł znaleźć i u nas!

— Znany zaszczytnie ze swych prac historycznych pan Stanisław Przyłęcki, który czas długi należał do kółka pracowników we Lwowie, wespół z Bielowskim, Dzieduszyckim, Stadnickim i innymi, przeniósł się już na stałe mieszkanie do Wilanowa, i objął pod swój zarząd piękną bibljotekę tutejszą. Niewątpimy—pisze redaktor,—że przy uprzejméj uczynności dziedziców Wilanowa i współdziałaniu światłem p. Przyłęckiego zbiór ten wielką będzie pomocą dla pracujących około dziejów naszych. Księgozbiór willanowski i liczny jest i dobrany, dostarczyć więc może źródeł dla badaczów. Wiele się też tam znajdzie niewydanych rękopismów, rzadkości i pamiątek, które tylko umiejętnéj ręki na wydobycie z zapomnienia czekały. Nic tak nieożywia bibljoteki jak z zamiłowaniem oddany jéj badacz, ktorego praca dla drugich staje się zachętą i przykładem. Oprócz więc bibljoteki publicznéj, któréj urządzenia rychło spodziewać się można, mieć będziemy wkrótce księgozbiór po ś. p. Świdzińskim, połączony z dawną hr. Krasińskich bibljoteką i kilka prywatnych znaczniejszych jak hr. A. Przezdzieckiego, Rastawieckiego i t. p. Nie zabraknie więc młodzieży źródeł i pomocy naukowych, z którychby mogła korzystać, i Warszawa, przy otwarciu Szkoły Głównéj, stając się ogniskiem światła, nie będzie mogła narzekać na niedostatek materjałów. Zakupy poczynione za granicą przez p. Hube, księgi przysłane z Petersburga i spodziewane jeszcze z tegoż źrzódła, zapasy dawne nierozklassyfikowane dotąd, bibljoteki mające się wcielić do publicznéj, dają nadzieję, że ona w przyszłości odpowie potrzebie.

— W dalszym ciągu Bibljoteki nauk moralnych i politycznych p. Karola Forstera, wydawanéj w Berlinie, wyszedł t. VII-my. „Rodzina. Lekcje filozofji moralnéj, przez p. Janet," t. I-szy,—dzieło uwieńczone przez Akademję francuzką. Przypominamy, że pierwsze tomy zawierają: Rzut oka na ostatnie pisma polityczno-filozoficzne Guizota, O własności Thiersa, Przewodnik moralności i ekonomji politycznéj, Dla każdego kto z pracy żyje, Przed wyjściem na świat i Ekonomją p. Mezières. Wiadomo, że w większéj części Bibljoteka ta rozdaje się bezpłatnie, a koszta jéj wydania pokrywa dobrowolna ofiara, tłómacza i kilkudziesięciu osób. Cel piękny téj publikacji jéj treść i wykonanie zarówno ją czynią zajmującą. Tłómacz poprzedził ostatni tom przedmową do „Matek Polek," już czytelnikom naszym znajomą. „Rodzina" rozpada się na kilka odczytów: Życie w rodzinie. Naczelnik rodziny, mąż. Pani domu, żona. Ojciec i matka. Dziecko. Syn. Córka. Brat i siostra. Rodzeństwo. Nasz wiek i rodzina.

Gazeta Warszawska (do N 226)

— Wydawnictwo Roczników Gos. Krajowego, które tak licznemi i wyborowemi pracami wzbogaciło nasze piśmiennictwo, mianowicie zaś dało inicjatywę do tanich dla ludu wydań, nie ustaje w swoich usiłowaniach, ale przeciwnie, coraz to nowe dziełka do druku przygotowywa. Widzieliśmy na ten cel wypracowane rękopisma: „Regulamin dla ekonomów", rzecz bardzo praktyczną i niezmiernie potrzebną a o któréj dotychczas nie pomyślano. Daléj, bardzo jasno napisane „Objaśnienia dla włościan o ich obecnych stosunkach". Do rodzaju tych prac policzyć jeszcze możemy „Krótką Geografję Królestwa Polskiego", ułożoną przez Adama Wiślickiego dla szkółek elementarnych, z przeważną tendencją rolniczą; „Główne zasady ekonomji politycznéj", przez Ottona Hubnera, odpowiadające potrzebom dziełka elementarnego i popularnego do téj coraz bardziéj upowszechniającéj się nauki.

— Podróż do Berezowa znanéj autorki Ewy Felińskiéj, przetłómaczoną została na język francuzki przez Leonarda Chodźkę i wraz z rycinami najpiérwszych francuzkich artystów, umieszczoną będzie w wychodzącym w Paryżu tygodniku francuzkim n. p. „Le Tour du Monde."

— Piszą z Lublina: Wspominaliście niedawno o tablicy nagrobkowéj w kościele katedralnym lubelskim, będącéj śladem pamięci znakomitego naszego śpiewaka Sebastjana Klonowicza. Do wzmianki téj natchnionéj zapewne dobrą chęcią, weisnęła się przecież jedna pomyłka, którą zechciejcie łaskawie sprostować. Tablica marmurowa o któréj mówimy, nie była umieszczoną pierwotnie w kościele katedralnym, dawniéj pod opieką kolegjum jezuickiego zostającym, ale znajdowała się w kościele farnym ś-go Michała, przez Leszka Czarnego wzniesionym. Po rozebraniu tego kościoła, tablicę Klonowicza przeniesiono do katedry, gdzie też ona dotychczas spoczywa, oczekując wmurowania wewnątrz świątyni. Tablica ta jest bardzo skromna, z orzechowego ciemnego marmuru. Na niéj napis łaciński następujący:

Epithalamium Sebastiani Acerni Sulmirensis
Consul Lubel. ad se ipsum
Corpore dum vivo meditabor mente sepulchrum,
Corpore dum moriar mente superstes ero
Et licet extingvar lumen mihi reddet Jesus
Sic mihi mors lucrum, sic mihi vita mors est
Cura Sebastiani Casiek
Civis Lubel.
Consanguinei defuncti.

Podaję te szczegóły w téj myśli, iż może poruszeniem sprawy nagrobka Klonowicza, zdołam się choć w cząstce przyczynić do wystawienia ozdobniejszego i godniejszego poety pomnika w katedrze lubelskiéj.

— Księgarz warszawski A. Lewiński ukończył druk wszystkich rozpraw Lelewela, mających na celu ukazanie ważności nauk historycznych; nabył zaś na własność i wyda w przedruku *Dzieje Polskie synowcom opowiedziane*, z mappami.

— Piszą z Krakowa pod d. 30 września: Z powodu przepełnienia w tym roku kąpiel w Iwoniczu, właściciel tego zakładu, hr. Załuski, uznał potrzebę rozszerzenia w dwójnasób na rok przyszły tak łazienek jak i domów mieszkalnych. Ażeby wszystkie roboty mogły być wykończone z nastaniem przyszło rocznéj pory kąpielnéj, rozpoczęto je już w tych dniach.

KOŚCIOŁ I SZKOŁA

przez

FR. STASZICA.

To zwolna to prędzéj poruszają się koła, kółka, kółeczka w kunsztownéj maszynie; cudownie skombinowane w niéj członki krzyżują się, przebiegają przez siebie, wracają do punktu wyjścia, niby potęga arterji i nerwów w ciele ludzkiém, popchnięta w ruch niewidzialną, ukrytą w głębi siłą— pulsem żywota. Wielkie i małe kręci się z sobą, wiruje, pędzi tam i napowrót, tworząc dla wzroku widza ciekawy obraz sztuki i chaosu. Z trzaskiem, szumem, świstem, warczeniem pochwytuje ząb za ząb, koło styka się z kołem, jeden ciężar tłoczy drugi, jak gdyby ten mały świat kunsztu sam zburzyć się chciał na wewnątrz, zniweczyć sobą dzieło swojego twórcy;—a przecież w całéj téj maszynerji wszystko cudownie dobrane, najmniejszy sztyfcik nieprzeszkadza harmonji całości, która zgodnemi siłami kieruje pomysłem sztukmistrza człowieka.

Oto plastyczny obrazek świata i ludzi, straszny wizerunek społeczeństwa! Hałaśliwe warczenie kół, ścieranie się pojedyńczych zębów, szamotanie walców, popychanie się wzajemne, ciśnienie, opadanie z góry na dół, z dołu do góry, to różnorodność natury ludzkiéj, przyrodzonych sił, życzeń, popędów, namiętności i przekonań, to wszechwiekowa, zapaśnicza walka małych rzeczy z wielkiemi, słabszych z mocniejszemi, jednego społeczeństwa z drugiém, narodu z narodem. A nad tą niepojętą a wielką maszyną świata czuwa niewidzialna ręka Stwórcy, popycha jéj sprężyny, kieruje motorem i mimo wiecznego jéj ruchu i szamotania się wzajemnego, utrzymuje zgodną we wszystkiém harmonją rozlaną przez cieplik miłości bliźniego, która nieustannie pomiędzy złém a dobrém fermentując wyradza się w końcu w najczystszy płyn błogosławionego żywota. Szczęśliwy ten człowiek wielkiéj maszyny świata, na którego rdzawiące się jądro serca padnie zawczasu kropelka owego elixiru miłości! Biada zaś tym, których kruszcowe piersi kryją w sobie rdzę zgnilizny, przesiąkłą na wskróś jadem samolubstwa!

Społeczeństwo nasze na dwie główne dzieli się kategorje: wielkich i małych, czyli mocniejszych i słabszych. Dziwna rzecz, że mimo takiego podziału ludzkości, druga kategorja przewyższa pierwszą olbrzymią liczbą nierówności w zbiorowéj massie i siłach fizycznych, w przyjętym mniéj więcéj stosunku sta do jednego. Skądże więc ta nazwa słabszych dostała się w udziale silnym prostaczkom? Dlaczego przechrzczono ich imieniem maluczkich,—powie ze mną niejeden humanista i filantrop,—kiedy ten ogromny, zdrowy korpus naszego społeczeństwa zasługuje raczéj na miano olbrzyma? Czyż dla tego, ażeby się nazwać wielkim, silniejszym i bezpiecznym w swojém złotém gnieździe, potrzeba koniecznie uciskać drugich, przytłumiać w większości narodu wszelkie objawy namaszczonego boskością człowieczeństwa i duchowéj jego samodzielności? Powiecie może, że stosując się do słów ewangelji: „Błogosławieni prostego serca, albowiem oni Boga oglądać będą" niechcecie przez szerzenie wpośród nich oświaty i rozumu, przeskadzać w osiągnięciu tak wielkiego szczęścia, którego sami wyrzekacie się dla chwilowych świata roskoszy! Machiawelowska to zasada.

Bóg przez pośrednictwo ducha spoił człowieka z sobą nierozłącznym węzłem miłości, wlał w niego cząstkę swojego rozumu i postawił go jako zwierzchnika nad wszystkiemi zwierzęty. Równać więc to najdoskonalsze dzieło rąk boskich, obraz Stwórcy, z bezrozumném bydlęciem, niepodźwignąć go z kału upadku i zapomnienia, nie uznać go za równego sobie brata, znaczy: wypowiedzieć wraz z szatanem posłuszeństwo Bogu, stać się samolubem, drapieżniejszém zwierzęciem od najdzikszéj bestji. Biada takim samolubom!

Sana mens in corpore sano. Gdybyśmy nad znaczeniem tego zdania głębiéj chcieli się zastanowić, nie trudno byłoby nam się przekonać, że owa poniżona dotąd a zdrowa na ciele większość narodu posiada w sobie zdrowy umysł, nieskalany żadnemi wybrykami namiętności cielesnych, nierozwinięty tylko, ale świeży; pełen czerstwości, siły przyrodzonéj i zdolności nadzwyczajnych. A jednak klassę tę prostączków, nierozbudzonych na duchu, przygnębionych pracą, nazwano słabszą od najsłabszéj fizycznie i moralnie warstwy społeczeństwa. O jakże wielkim i potężnym jest duch, kiedy nawet w niedołężném, schorowaném umieszczony ciele przywłaszcza sobie panowanie nad olbrzymią a surową siłą fizyczną miljonów!

Ale dość tych abstrakcyjnych socjalno-polityczno-religijnych wykrzyków nad fałszywém dotąd pojęciem stanowiska człowieka. Spostrzeżenia te mogą wprawdzie niejednego przekonać o istocie swojéj prawdy i znaczenia społecznego, ale nie koniecznie nawrócą, bo taka już natura ludzka, że zwykle starych trzyma się narowów i przywyknień, nieodpychając w zupełności od siebie wszelkich objawów nowatorstwa.

Dwie są najważniejsze, najpierwsze i najdoskonalsze instytucje: kościoł i szkoła. Religijném zadaniem pierwszego jest praca około ciągłego jednoczenia ducha człowieka z Bogiem, podnoszenia jego myśli i uczucia ku niebu, źródłu wszelkiego szczęścia i nagrody za trudy ponoszone na ziemi, gromadzenia rozpierzchnionych po obszarze świata ludzi pod jeden nierozdzielny sztandar miłości, i utwierdzania ich w wierze jako chryzmacie namaszczającym człowieka do wielkiego dzieła poświęcenia w społeczeństwie; a nad tą świętą instytucją pomiędzy niebem a ziemią zawisło godło zbawienia, krzyż Pański, który wyciągnął ramiona do wszystkich ludów od krańca do krańca świata. Drugiéj zaś instytucji posłannictwo jest: wykształcenie ducha, wyzwolenie go z więzów niewiadomości i ciemnoty, i podniesienie do wyższéj idei w społeczeństwie. Szkoła, nieuchylając się od pracy nad duchowém udoskonaleniem człowieka przez wpajanie w jego umysł religijnéj i świeckiéj nauki opartéj na przykładach czerpanych z życia i dziejów świata, przez objaśnianie żywych obrazów przyrody i tego wszystkiego z czém człowiek ma styczność i co mu jest potrzebném do podniesienia się nad zwierzęta zostawione do jego woli, przyjęła jeszcze na siebie obowiązek pracowania nad fizycznem wykształceniem jego ciała. Kościoł, mając tylko do czynienia z duchem, podtrzymuje w nim wiarę i moralność bez względu na umysłową ciemnotę człowieka, na jego siły fizyczne; równa w obliczu Stwórcy z sobą wszystkie stany, wywyższa prostaczka, poniża bogacza, bo stosownie do wytkniętéj drogi przez Chrystusa, nie dba o żadne względy światowe, wojuje z przeciwnikami swojemi: gromi ich bez ogródki słowem prawdy, i rozszerza królestwo Boże, które nie jest z tego świata. Druga, niby siostrzyca kościoła, pracująca z nim w zgodnéj parze, również ciężkiém obarczona jest brzemieniem obowiązków, równie trudnego podejmuje się zadania. Nauczyć dziecię-niemowlę ludzkiéj mowy, wskazać mu zasady wiary i przeznaczenia człowieka na ziemi, podnieść jego ducha do poznania wszechrzeczy, odkryć przed nim tajemnicze skarby nauki i wiedzy, a przytém wszystkiém rozwinąć w siły fizyczne wątłe ciało dziecięcia, aby je potém wzmocnione na duchu i ciele przywieść na łono kościoła, połączyć z Niebem, czyż to nie praca apostolska? Zaprawdę! nauczyciel niemniejszą położy zasługę przez rozwinięcie fizyczne i duchowo-moralne jednego dziecięcia od missjonarza, który nawróci jednego Hottentota!

Już ze stworzeniem świata rozpoczęła się dla człowieka szkoła życia i rozpoznawanie przez niego z pomocą rozumu, uczucia i woli najpierwszych wrażeń działających na umysł i zmysły ludzkie. Ziemia z wszystkiemi swojemi tworami, powietrze z swojemi zjawiskami, i światło niebieskie z swojém cudownem działaniem, oto były pierwsze przedmioty naukowe zwracające na siebie uwagę człowieka, wymagające jego głębszego zastanowienia się nad swojém znaczeniem i przeznaczeniem. Trudném wprawdzie było dla niemowlęcych ludów rozpoznanie właściwego celu i użytku wszystkich tworów ziemskiéj i niebieskiéj przyrody; wielkim i niepojętym przez ich umysł okazywał się obraz niektórych świata zjawisk; strasznemi przedstawiło im się wiele zwierząt nie łatwo ulegających woli człowieka; stąd poszło, że nieumiejąc należycie rozpoznać i ocenić podpadających pod zmysły tworów natury, zaczęto je, bądź to z bojaźni przed ich siłą i straszną gwałtownością, bądź też w przekonaniu o ich cudowności, wielkości i dobroci, a swojéj niższości przed niemi, szanować, czcić, ubóstwiać, stawiać im posągi, świątynie. Tym sposobem z ciemoty ludów i braku pojęcia powstał kościoł pogański i cała hierarchja bałwochwalcza, która przetrwała wieki, najkrwawszych scen znacząc je epizodami. Szkoła więc-to najpierwsza w świecie instytucja, to brama wiodąca do świątyni Pańskiéj, to fundament na którym się buduje zbawienie ludów.

Z przerodzeniem się starożytnego Rzymu i sąsiednich jemu pogańskich narodów Europy w niespożyte wiekami chrześcijańskie ciało, obowiązek cywilizacji ludów, nauczania i kształcenia młodzieży przyjął na siebie kościoł, i szkoła z natury swojéj jako instytucja moralna, ścisłym z nim była połączona węzłem do końca ośmnastego stulecia. Ale szkoła stała się z czasem niejako klasztornym refektarzem, z którego wydobywały się na świat najzgubniejsze nieraz wyobrażenia, fanatyzm religijny, nienawiść ku ogólnemu porządkowi rzeczy światowych, fałszywe pojęcia obowiązków obywatelskich, junakerja, arrogancja, duma a często nawet odpadnięcie od wiary. Młodzież tylko majętniejsza i wyższych stanów mogła korzystać z owych naukowych zakładów; o biednym chłopku i mieszczaninie zapomniano w zupełności, jako o tych, którym nauka, według mniemania, zgubę tylko przynieść mogła. Wprawdzie akademja Jagiellońska (mówimy tu wprawdzie o wyższych zakładach naukowych) i jéj filje stanowiły w tym względzie chlubny dla naszego kraju wyjątek, przyjmując do nauki młodzież wszystkich stanów; ale ograniczano nieszlacheckiéj młodzieży wybór przyszłego powołania, jak dotąd miało to miejsce z starozakonnymi.

Nareszcze z biegiem czasu wyrodziły się inne pojęcia i potrzeby obywatelskie, zniesiono zakon Jezuitów, zreformowano szkoły i oddano je pod zarząd świeckich osób, chcąc tym sposobem odciągnąć młodzież od zbytniego często pietyzmu i dewocji, jakie wychowanie klasztorne pociągało zwykle za sobą. Wyzwolona od dyscypliny klasztornéj szkoła stała się odtąd świecką instytucją, podległa ogólnym prawom krajowym i nadzorowi władzy a kierunek nauczania wytkniętym został osóbnym programem, mającym na celu wpajanie w młodzież cnót obywatelskich i obowiązków dla kraju.

Taki jest ogólny a bardzo niedokładny pogląd na historję kościoła i szkoły, nie mający wielkiego związku z założeniem niniejszego artykułu. Chodzi nam bowiem tylko o kwestją społeczną oświaty ludu, o wydobycie na wierzch miljonów skarbów, które przez tyle wieków pleśniały w ukryciu i zapomnieniu od świata. Nie można zaprzeczyć, że owa kwestja daleko ważniejszą jest od wszystkich innych kraj cały dziś obchodzących. Wychowanie elementarne naszego ludu zajęło też wszystkie wykształceńsze umysły i przekonało o swojéj nagłéj potrzebie tych nawet, którzy przed niedawnym jeszcze czasem widzieli w nauce kmiotka swój materjalny upadek i moralne upokorzenie.

Gdyby już dawniéj pomyślano o tem, że człowiek prędzéj czy późniéj upomni się o zapoznaną swoją godność i zapragnie kiedyś zrzucić z karku narzucone mu przesądem a gniotące przez wieki jarzmo, gdyby mówię już dawniéj serce było przemówiło do rozsądku, a rozum do serca, nie byłoby teraz tyle zamieszania, niechęci i nieporozumienia w oswabadzającym się z poddaństwa ludzie.

(d. n.)

KORESPONDENCJA KURJERA WILEŃSKIEGO.

Z powiatu Wileńskiego, 12 września.

W przejeździe z majątku K........ do kościoła parafjalnego w miasteczku Giedrojciach ujrzeliśmy kilkanaście osób, mocno zajętych żniwem żyta: a że to był dzień nietylko świąteczny, ale i festynalny, gotowaliśmy się tedy za zbliżeniem się do żniwiarzy, wyrzucić im na oczy nieszanowanie religji, i zawiadomić o tém miejscowego proboszcza i komendarza, ścisłych w téj mierze postrzegaczy. Lecz momentalne nasze oburzenie i smutek zamieniły się w pociechę i poszanowanie dla pracowników; dowiedzieliśmy się bowiem, że to są **starozakonni i że pracują na ziemi przez rząd im wydzielonéj**. „Błogosław Boże, pożytecznéj i poczciwéj waszéj pracy“ były słowa pożegnania się z nimi.

Cała postać tych ludzi okazywała zręczność w pracy, siłę, swobodę, zadowolnienie i pełne zdrowie; niewidać tam było postaci za życia strupieszałych, rachitycznych, wynędznionych, jakie zwykle są skutkiem niedostatków, niepewnego jutra i zatęchłego w ciasnych mieszkaniach powietrza, a z jakiemi często się można spotkać w Wilnie na ulicy Jatkowéj, Żydowskiéj i wielu innych.

W dni kilka później, będąc w pobliżu miasteczka Rudominy, u pana D..... R........... w domu jego równie miłym, jak i sam gospodarz, ujrzeliśmy znowu starozakonnego, pracującego na ziemi dwornéj, i zwożącego dary Boże do gumna. W nagrodę zaś prac swoich, ma on sobie wydzielony kawał gruntu, który z rodziną na swą korzyść obrabia.

Wiemy jeszcze, że w parafji widzieniskiéj, także starozakonny, od lat kilkunastu, na obszernéj fermie, prowadzi starannie i wzorowie rolną gospodarkę.

Podobnych przykładów możeby się znalazło w gubernji jeszcze kilkanaście, albo kilkadziesiąt; lecz czémże to wszystko jest w stosunku do obszerności kraju, do braku rąk poświęconych rolnictwu, i do ogromu tych rąk, jakieby znalazło nasze rolnictwo w synach Izraela?

Jeżeli kiedy, to dziś właśnie, naród ten znakomicieby się przyczynił do dobra kraju, który go tak gościnnie przyjął na łono swoje wtenczas, kiedy był wygnany z Hiszpanji, Francji, Niemiec i z innych krajów Europy. Gościnność ta wyprzedziła ówczesną cywilizację Europy, i jakże jest piękną stroną narodu naszego.

Mąż cnoty, nauki, i miłości kraju Staszic, w jedném z pism swoich, tak się wyraża „bierze się (lud Izraelski) łatwo do złotnictwa, blacharstwa, krawiectwa, kuśnierstwa; „**niewezmie się do młota, siekiery, kosy, ani nawet szewstwa**.“ Tym czasem lud ten wziął się już do młota, i mamy dobrych kowali; wziął się do siekiery i szewstwa, i mamy wcale niezłych cieśli i szewców: ale niewziął się dotąd do kosy i pługa, tak jak się wziąść powinien, to jest: **przynajmniéj z połową swojéj ludności**. Wtenczas, i tylko wtenczas niebiedziliśbymy się o robotnika, niesprowadzalibyśmy go z zagranicy.

Sami starozakonni są przekonani, że daleko jest lepiéj, korzystniéj i bezpieczniéj zajmować się uprawą roli, niż trudnić się szynkarstwem, przekupstwem, przemycaniem towarów, faktorstwem;—że zagon ziemi, lepiéj ubespiecza byt człowieka, niż handel puszką szuwaksu, wiankiem cebuli, koszykiem parzonego bobu, i kilku zajęczemi skórkami—a wieleż to każde miasto, i miasteczko ma u nas podobnych kupców, z kapitałem 50-ciu groszy. Ale „video meliora, proboque, deteriora sequor.“

W takim tedy stanie rzeczy rabini i naczelnicy wyznania wsparci i oświeceni pochodnią nauki pobieranéj dziś w szkołach publicznych, powinni wywrócić i usunąć szkodliwe przesądy i poprowadzić spółwyznawców po téj drodze, która zapewnia im obfite i niewyczerpane źródło godziwych zarobków i dobrego bytu. Tém źrzódłem jest rolnictwo.

Agricola.

KILKA SŁÓW NA ODPOWIEDŹ Z ROSSIEŃ.

W 28 numerze Kurjera pod tytułem *odpowiedź z Rossień*, między innemi czytamy: „Widać, że p. Gosztowt nigdzie się ze czterech ścian swego mieszkania nie wysuwa, a całą swą uwagę wytężył na te Widukle, które w istocie każdego przejezdnego swą „herbowną, i to jeszcze w tych czasach wzniesioną przed kościołem bramą, zajmują.“

Nieznajomy mi autor pomienionéj odpowiedzi rozminął się widocznie z zadaniem swojego tematu, którego celem było zbicie zdań p. Gosztowta, w 21 numerze Kurjera zawartych, a rozmijając się zawadził o widuklewską kościelną bramę, potrącił ją i, postrzegłszy, że ta w niczém niewinna, zaraz odstąpił.

Odpowiedź z Rossień w tym punkcie nie jest rzeczywistą odpowiedzią, bo w korespondencji pana Gosztowta, na którą ta odpowiedź wymierzona, nie ma najmniejszéj wzmianki o kościelnéj bramie. Porównać ją można z odpowiedzią początkującego ucznia, który na pytanie swojego nauczyciela: „jakie znasz zwierzęta ssące?“, gdy mu zbitemu z toru mucha na nosie siadła, odrzekł śpiesznie „mucha.“ Taka odpowiedź obudziła powszechny śmiech we współkolegach. Odpowiedź z Rossień w tym punkcie zasługuje na podobneż przyjęcie, lecz, że szanowny autor i ci wszyscy, którzy wiedzieć o tém powinni, mogą nie słyszeć, przeto z obowiązku miejscowego plebana zamierzyłem wyznać prawdę przez pismo publiczne, w obronie zaczepionéj niesłusznie kościelnéj bramy i obrażonéj godności jéj fundatora, a mojego parafjanina, a tém samém i mojéj, jako rzeczywistego onéj architekta.

Lubo autor w pomienionéj swéj odpowiedzi wyraził się stanowczo, że chcąc głosić o jakiéj rzeczy, a tém bardziéj przez pisma publiczne, trzeba tę rzecz dobrze poznać i zrozumieć, gdy tymczasem sam głosił o bramie, któréj historji nie wiedział, znaczenia jéj nie zrozumiał,—przeczył przeto sam sobie.

Rzecz co do bramy tak się miała:

Roku 1858 obywatel powiatu Rossieńskiego, parafji widuklewskiéj, pan S., widząc potrzebę przyozdobienia świątyni pańskiéj, przysłał mnie 300 rs. na pobudowanie cmentarnéj bramy, a cały dozór nad tą budową polecił mnie, jako miejscowemu proboszczowi. W krótkim przeciągu czasu bramę ukończono. Od strony frontowéj położono napis w języku żmudzkim. „Ejkiet Diewa garbinti“ (idźcie Boga chwalić), a nad tym herb familji S.; od strony zaś kościoła, na wmurowanéj tablicy, umieszczono wyrazy w języku polskim: „z darów Twoich, Tobie Panie.“

Teraz, niechże p. autor pomienionéj odpowiedzi wie, że herb na téj bramie, który tak mocno go ubódł, został umieszczony wprost przezemnie, bez wiedzy fundatora onéj p. S.; że p. S. domagał się kilkakrotnie listownie i ustnie, aby takowy skasować—a zatém nic w tém nie było, coby zakrawało na przechwałkę fundatora, lub na jego wynoszenie się nad innych,—niebyło i nie ma w tém żadnego afiszowania herbu Leliwa dla tych, którzy go nie widzieli, by ich miał zajmować w przejeździe przez Widukle.

Ponieważ ja byłem przy téj budowie architektem i łatwo się mogłem omylić jako niespecjalista w tym przedmiocie, budując bramę przed kościołem, która przejezdnych zajmuje i czepia, przeto obowiązany jestem wytłómaczyć się z położonych napisów i herbu według swojéj symboliki.

Napis na frontowéj stronie w języku żmudzkim „ejkiet Diewa garbinti“ reprezentuje młódszych braci, lud wiejski, który w tych okolicach innego nie zna języka; napis na stronie odwrótnéj w języku polskim „z darów Twoich, Tobie, Panie“ przedstawia starszych braci, szlachtę, która, acz umié język żmudzki, jednak go używa tylko w razach koniecznych. Napisy w tych dwóch językach, położone na jednéj kościelnéj bramie, kędy przechodzi szlachcic i kmiotek, wyrażają pożądaną jedność, wspólność tych dwóch stanów w sprawach boskich i ludzkich. Napis w języku żmudzkim przodkuje dla tego, że większa jest liczba naszych młódszych braci, używających go w swém domowém rolniczém pożyciu. Herb Leliwa familji S........ów, umieszczony na naczelnéj stronie ponad napisem, ma znaczenie testamentu fundatora, którym przemawia do swych potomków, aby ci z bracią młódszą, nieherbowną, wszczepieni w kościoł święty, uważali go za wspólną matkę i czuwali nad jéj potrzebami, niosąc w ofierze dobra doczesne z *darów bożych*, dla okazania czci zewnętrznéj Panu nad Pany. Prócz tego, umieszczając herb fundatora, miałem na celu wykazać parafjanom, że to jest ofiara pojedyńczéj familji, nie zaś zbiorowa, by tém samém i drugie familje obywateli tutejszych poczuły się do możności niesienia stosunkowéj do swych majątków ofiary w naglących potrzebach tutejszéj świątyni.

Oto jest myśl, jaką chciałem okazać, kładnąc pomienione napisy i herb fundatora. Jeżelim takową niedokładnie wcielił w postacie zmysłowe, najpokorniéj proszę o przebaczenie. Miałem wprawdzie lepszy i dokładniejszy plan wyrażenia téj myśli, lecz nie było możności upostaciowania na murze, gdyż Widukle nie mają artystów.

Potém wszystkiém wypada zapytać autora odpowiedzi z Rossień, co widział zdrożnego i nieprzyzwoitego w téj kościelnéj bramie? Dla czego herb tak mocno go ubódł w chwili przejazdu przez Widukle, gdy tymczasem brak dzwonicy przy kościele, szpitala dla ubogich i innych gwałtownie krzyczących potrzeb świątyni nie zwróciły najmniejszéj jego uwagi?... Cóż więc o autorze tym sądzić wypada?... Musiał mieć osobistą urazę do p. S., albo też okiem zazdrości poglądał na świetny herb Leliwy.

Jeżeli autor zgrzeszył przez niewiadomość, to niech się tém pismem oświeci, przy tém niech zwiedzi jakie większe miasto i zakłady dobroczynne, a znajdzie tam nietylko herby nad bramami i wieżycami, lecz nawet portrety fundatorów i dobroczyńców w świątyniach pańskich i przestanie się gorszyć z Widuklewskiéj „herbownéj“ bramy przed kościołem. Jeżeli zgrzeszył osobistą urazą do p. S., to niech go przeprosi, jako obrażonego niewinnie, pojednanie się przekażę potomności, umieszczając na jedném polu herb Leliwy p. S., wraz z herbem pana Anonima i ten pojednawczy dokument umieszczę choćby w zakrystji. Jeżeli zazdrość spowodowała do tego docinkowego przepicia, to niech szanowny anonim wymuruje swym kosztem dzwonicę przy tutejszym kościele; a ja nietylko, że jego herb na niéj umieszczę, lecz przyrzekam wyjednać pozwolenie u wyższéj duchownéj władzy, o umieszczenie jego portretu w kościele, by takowy był pamiątkową puścizną uczynionéj przezeń ofiary.

Ksiądz Onufry Kolenda.
Dziekan Szydłowski pleban Widuklewski.

Królewiec, *3-go października 1862 r.*

Nadzieje w obfite zbiory pszenicy i żyta nie ziściły się a zwłaszcza w niektórych hrabstwach Anglji ilość i jakość pszenicy nadspodziewanie miernie wypadły.

Zboże letnie wszędzie obfity plon wydało. Dowozy w Anglji pozostają niezmiennie bardzo znaczne a wiadomości z zagranicy nie zachęcają do zakupów.

Na naszym placu dowozy zboża się powiększyły i po cenach zeszłotygodniowych znajdowały kupców.

Dzisiaj u nas płacono:

	za szefel	sbgr.	korzec Warszawski	
pszenicy czerwonéj.	122—130 f.	70—87 sr.	36—45	zł. pol. za kor.
,, ord. pstréj	114—127	60—80	31—$41\frac{1}{2}$	,, ,,
,, dobréj	121—128	$77\frac{1}{2}$/87	39—45	,, ,,
,, pięknéj	127—132	87—94	45—$48\frac{1}{2}$	,, ,,
żyta	115—125	$55\frac{1}{2}$/60	$28\frac{1}{2}$/31	,, ,,
,, ...	120—$121\frac{1}{2}$	$57\frac{1}{2}$/58	$29\frac{2}{3}$/30	,, ,,
grochu białego . .	— — —	54—57	$27\frac{1}{2}$/$29\frac{1}{2}$	,, ,,
,, zielonego . .	— — —	70—75	36—$38\frac{1}{2}$	,, ,,
,, szarego . .	— — —	60—75	31—$38\frac{1}{2}$	przedni 80 f. $41\frac{1}{2}$ złp.
bobu	57—60	$29\frac{1}{2}$/51 złp.	Wyki 48—51 f.	$24\frac{2}{5}$ do $25\frac{1}{2}$ złp.
jęczmienia małego.	103—107 f.	42—46 sr.	$21\frac{1}{2}$ do 23	złp.
,, pięknego dużego	107—115	46—48	23 — $24\frac{2}{5}$	złp.
,, gatunki poślednie	95—110	33—44	$16\frac{1}{5}$ — $22\frac{1}{2}$	złp.
owsa świeżego . .	72—52	26—29	$13\frac{1}{2}$ — 15	złp.

Siemię lniane bez zmiany poszukiwane 107/8 do 114 f. 75 do 93/5 $38\frac{1}{2}$ do $47\frac{3}{5}$ złp.

Wełna bez zmiany; wyższe żądania pozostają bez uwagi. Kontrakta na sukna w Lipsku niezadawalające.

Wszelkie nawozy sztuczne.

FRYDERYK LAUBMEYER.
Agencja Domu Nadniemeńskiego w Królewcu.

ROZMAITOŚCI.

— Niedawno w obozie Chalońskim, odbyto piérwszą próbę telegrafu elektrycznego do pola bitwy. Z centralnego biura, umieszczonego w kwaterze jeneralnéj, przeznaczony do tego wóz rozwozi w różnych kierunkach drut elektryczny, ciągnący się po ziemi i obwinięty w ciała nieprzepuszczające wilgoci i nieulegające starciu. Tym sposobem naczelny wódz może mieć łączność z główniejszemi dowódzcami oddziałów. To zastosowanie telegrafu elektrycznego tycze się tylko właściwie pola bitwy, a więc taktyki wojennéj. Strategja posługiwała się dotychczas tylko wielkiemi linjami telegraficznemi, w które nie wszystkie kraje są zaopatrzone. Takto z każdym dniem udoskonalają się środki niszczenia i tak już cudowne, któremi rozrządzają od pewnego czasu europejskie narody.

— Nader interessującemi są ostatnie statystyczne wiadomości o stanie żelaznych kolei w Angiji. W roku przeszłym przewożono po nich codzień 500,000 passażerów, 258,000 tonn (po 20 cen.) towarów, 35,000 sztuk bydła, 1,100 psów i 740 koni. Ilość przebytych pociągami mil była o 2,897,748 większą niż w roku 1860. W ciągu roku odprawiono 3,891,990 pociągów, a więc po 10,000 w dzień, to jest więcéj niż po 7 na każdą minutę; długość przytém relsów była zaledwie o 436 mil większą, aniżeli w 1860 roku (10,862 mile). Dochody wynosiły 28,565,355 funt. szter., a więc przewyższyły sumę odsetków narodowego długu. Kapitał, użyty na zbudowanie wszystkich żelaznych dróg w Anglji, wyraża się zbiorową liczbą 367,328,337 funtów. szter. 234 osób zginęło skutkiem nieszczęśliwych wypadków, a 883 uległo kalectwu. W téj liczbie zginęło 46 passażerów; a zatém na 220,000 osób przypada 1; inne śmiertelne wypadki dotknęły albo służących przy kolei żelaznéj, albo nastąpiły skutkiem nieostróżności, samobójstwa i t. d. Jako wynagrodzenie za otrzymane kalectwa towarzystwa wypłaciły w przeszłym roku 135,062 funt. szter.

— W 1377 r. ludność Londynu wynosiła około 35,000 dusz; za Jakóba I dochodziła do 150,000; w 1746 roku do 751,812; w 1801—do 864,845 dusz, zamieszkujących 121,229 domów. W przeciągu 60 ostatnich lat, mówi „Sun,“ zaludnienie Londynu potroiło się, obecnie dochodzi ono do 2,803,000 dusz, zamieszkujących 360,237 domów, na przestrzeni 78,029 akrów. Przed 60 laty w przecięciu na każdy dom wypadało 7 ludzi; obecnie wypada na każdy dom 8 osób, tak, że pomimo zwiększenia zamieszkałéj przestrzeni, mieszkańcy żyją ciaśniéj. W ostatnich dziesięciu latach ludność Londynu zwiększyła się o 440,798 dusz, to jest o 19 %. Z chwilą ulepszeń wprowadzonych w systemat budowy podziemnych rur, tyfus staje się rzadszym, lubo w przeszłym roku wykazano 400 wypadków téj choroby. Wypadki zapicia się stają się mniéj częstemi.—Pożarów w przeszłym roku rachują 1183.

— „Courrier des Etats Unis“ głosi co następuje: Dnia 21 tego miesiąca na drodze z Eskumenu do Toduzak, znaleziono płynącą z biegiem rzeki butelkę, w któréj znajdowała się następna notatka, wyświęcająca los parostatku **Pacifique**, który zatonął w roku 1856 w podróży z Londynu do Ameryki: „**Pacifique**: Szerokość 48° 22" N. Długość 35° 42" O. dnia 12-go kwietnia 1856 roku. W téj chwili nasz paropływ idzie na dno, ze wszystkiem co się na nim znajduje, skutkiem otworu, który sprawiła burza dnia 9-go teraź. miesiąca. Ogień w machinie zagasł i ledwie kilka minut będziemy w stanie utrzymać się na wodzie. Niniejsza notatka obchodzi tych wszystkich, którzy mieli na tym statku blizkie sercu swojemu osoby. Uprasza się tedy znalazcę o jéj wydrukowanie. Boże, zmiluj się nad nami, otośmy gotowi przejść do wieczności. Po raz ostatni pozdrawiam cię, świecie,—już nie należę więcéj do ciebie.“ R. Johnston.

— W Pradze d. 22 b. m. zakończył życie Ferdynand Mikovec, najznakomitszy czeski archeolog i utalentowany dramaturg. On to przed laty jedénastu założył w Pradze wyborny tygodnik belletrystyczny, pod nazwą *Lumir*, który po dziś dzień bez przerwy wychodził i w którym najwięcéj redaktor umieszczał wiadomości z polskiéj literatury, w oddzielnéj rubryce: *Slovanska hlidka.* Na polu archeologicznem Mikovec złożył dowody téj nauki, przez wydanie albumów nieporównanéj piękności, ozdobionych stalorytami, jakie tylko w angielskich zwykliśmy znajdować, pod tytułami: *Starožitnosti a pamatky zemie czeske*, nakresy od Józefa Hellicha a Vilema Kandlera (dwaj najpierwsi malarze czescy), popisuje Ferdinand B. Mikovec, w Pradze u Kobra, z tekstem czeskim; oraz drugie album, z tekstem niemieckim, pod nazwą: *Malerisch-Historiche Skizzen aus Böhmen, von Ferdinand B. Mikovec.* Als Begleitender Text zu dem „Album von Böhmen“. Herausgegeben von Eduard Helzel; Wien und Olmütz 1860. Z dramatów Mikowca, doszły największego rozgłosu w Czechach: *Zahuba rodu Premyslowského* i *Dymitr Iwanowicz*, przegląd których krytyczny ma zamiar w krótkim czasie ogłosić p. Edward Siwiński, znany u nas zaszczytnie na tém polu pracownik.

Odezwa.

— Podaje się do powszechnéj wiadomości, iż zgodnie z życzeniem ogółu, po zgonie ś. p. Ludwika Kondratowicza (Władysława Syrokomli) zawiązał się w mieście Wilnie Komitet opieki nad pozostałą po nim rodziną, pod prezydencją marszałka szlachty gubernji Wileńskiéj. W skład tego komitetu weszły następujące osoby: pp. obywatele Aleksander Oskierka, Jakub Giejsztor, Antoni Jeleński, hr. Eustachy Tyszkiewicz prezes komissji Archeologicznéj, Justyn Hrebnicki, Henryk Dmochowski, A. H. Kirkor redaktor Kurjera Wileńskiego, i członkowie redakcji Kurjera Wileńskiego: Mikołaj Malinowski, Kazimierz Paszkowski, Maurycy Krupowicz, Tomasz Snarski i Wincenty Korotyński.

Celem tego komitetu jest czynne opiekowanie się osierociałą rodziną, czuwanie nad wychowaniem dwóch nieletnich synów, obmyślenie środków mogących posłużyć do pomnożenia funduszów sierocych, drogą składek publicznych i nareszcie wydanie kosztem ogółu na korzyść rodziny całkowitego zbioru dzieł drukiem ogłoszonych i nieogłoszonych ś. p. Władysława Syrokomli, oraz wzniesienie nad jego mogiłą pomnika.

Komitet, uosabiając w sobie moralną opiekę całego kraju, nie wątpi ani na chwilę, że współczucie ogółu pomoże mu wszelkiemi siłami dźwigać to zaszczytne brzemię opieki nad rodziną tak przedwcześnie zgasłego i tyle krajowi zasłużonego wieszcza i czynnie się przyłoży do zebrania żelaznego funduszu, mającego zapewnić przyszłość rodzinie ś. p. Władysława Syrokomli.

Wszelkie listy, tyczące się wydawnictwa dzieł, zbierania funduszów na pomnik i dla rodziny adresować należy do członka komitetu p. Aleksandra Oskierki, mieszkającego przy ulicy Sawicz w domu Charytonowicza.

Prosimy wszystkie redakcje pism polskich w kraju i zagranicą, o powtórzenie w swoich pismach niniejszéj odezwy.

ВИЛЕНСКІЙ ДНЕВНИКЪ.

Пріѣхавшіе въ Вильно съ 24-го по 27-ое сентября.

ГОСТИННИЦА НИШКОВСКИ. Князь Юріи Оболенски.—Мир. поср. Собещански.—Дирек. Кант. Кіев. Банка Михаилъ Грибовицки.— Графъ Густавъ Малаховски.— Осипъ Мацкевичъ съ женою Конст. Фергюсеъ съ фам.— Викторъ Мирски.— Станиславъ Сальмоновичъ съ фам.— Стан. Пусловски.— Алек. Жуковски.— Пом. Эмилія Шелинговска.— Анеля Донска.— Генрихъ Мицкевичъ.— Марія Потресовъ.— Полк. Даніель Жуковъ. — Маіоръ Хитровъ.— Д-ръ мед. над. сов. Францъ Крулевецки. — Маіоръ Львовъ.— Кап. Беккъ.— Пор. Григорьевъ.— Иванъ Вальхъ.— Чин. Дин. коммисар. ком. Ходоровичъ — Бухгал. Гродн. каз. пол. Якимовичъ.— Гробовицки.— Учит. Молодеч. прогим. Перловски.—Хорунж. Балкашинъ.— Кап. Сердиновичъ.— Изъ Австріи лѣсн. Альбертъ Теріотъ.— Чин. жел дор. Гейдеггеръ.— Густавъ Бееръ.— Ротчевъ.

ГОСТИННИЦА ПОЗНАНСКИ. Минскій гражд. губ. дѣйст. ст. сов. Кожевниковъ.— Кол. сек. Голаховски. — Кол. сек. Митрофановъ.— Прап. Малишевски. — Пол. Осташкѣвичъ. — Дол. Кауфманъ.— Робертъ Рома.— Кап. Ключковски.— Конст. Котовичъ.

Выѣхавшіе изъ Вильна съ 24-го по 27-ое сентября.

Вержбовски. — Адамъ Пусловски. — Князь Огински.— Лобовицки. — Сабовски — Копецки. — Хмѣлевски. — Чеховичъ.— Кратзеръ. — Ксендзы: Раковски. — Милковски. — Бонковски.— Гриневецки.— Гинтовъ.— Нарушевичевъ— Казимирски.— Полк. Саковичъ. — Бряхоцки. — Янковска. — Довгяллв съ фамиліею.— Конст. Сальмоновичева.— Ленска.— Вальферъ.— Шелинговска.— Донска.— Мицкевичева.— Рыхлевичъ— Лапицки.— Григорьевъ. —Балкашинъ. — Грибовицки. — Якимовичъ. - Своськенъ. — Гедегеръ.—Кролевецки.— Жуковъ.— Ротчевъ.— Забѣлло.— Незабитовски.—Скворцовъ.

DZIENNIK WILEŃSKI.

Przyjechali do Wilna od 24-go do 27-go września.

HOTEL NISZKOWSKI. Obyw. Ks. Oboleński Jerzy.— Sobieszczański sędzia Pojed.— Grabowski Mich. dyrek. kan. banku Kijow.— Hr. Małachowski Gustaw.—Mackiewicz Józef z żoną.—Fergiuss Konst. z rodz.—Mirski Wiktor.— Salmonowicz Stan. z rodz.— Pusłowski Stan.— Żukowski Aleks.—Panie. Szelingowska Emilja obyw.—Dąbska Aniela obyw.— Mickiewicz Henr.— Potresow Marja.— Żukow Daniel półk;— Chitrowo major— Krolewiecki Franc. dr. m-ny Rad. dw.— Lwow major.—Bekk kapitan.—Hryhorjew porucz.—Walch Jan.—Chodorowicz urzęd. Dynab, kom. Komiss — Jakimowicz buch. grod. skar. izby.—Grabowiecki.—Perłowski naucz. Mołodecz. progim.—Bałkaszyn chorąży.—Serdynowicz kap.—Theriot Albert nadleśniczy z Austryi.— Urz. Kol. żel. Hejdegger.—Beer Gustaw.—Rotczew.

HOTEL POZNAŃSKI. Rzecz. rad. st. Miński cyw. gub. Każewnikow.— Koll. sek. Gołachowski.— Koll. sek. Mitrafanow.— Prapor. Maliszewski.—Półk.Ostaszkiewicz.—Dr. Kaufmann.—Robert Rama.— Kap. Kłoczkowski.—Konst Kotowicz.

Wyjechali z Wilna, od 24-go do 27-go września.

Wierzbowski.—Pusłowski Adam.—Książe Ogiński.—Lubowicki.— Sabowski.—Kopecki.—Chmielewicz.— Kratzer.— Księża: Rakowski, Miłkowski, Bąkowski, Hryniewicki, Gintowt.— Naruszewiczowa,— Kazimirski.— Sakowicz półkow.—Brochocki.—Jankowska.—Dowgiałło z rodz.— Salmonowicz Konst.—Łaeńsk.— Wolff.— Szelingowska. Dąbska.— Mickiewiczowa.—Rychlewicz.—Łapicki.—Hryhorjew.—Bałkaszyn. — Grabowiecki.— Jakimowicz. — Swolken.— Heiddeger.— Krolewiecki—Żukow.—Rotczew.—Zabiełło.—Niezabytowski.—Skworcow.

Одобрено Цензурою, 27 Сентября 1862 г. Вильно. W Drukarni A. H. Kirkora.

КАЗЕННЫЯ ОБЪЯВЛЕНІЯ

Отъ Гродненской палаты государственныхъ имуществъ симъ объявляется, что 22 ноября сего 1862 года будутъ производиться въ присутствіи ея публичные торги, съ узаконенною чрезъ три дня переторжкою, на отдачу въ арендное содержаніе, съ экономическаго срока 23 апрѣля 1863 года поименованныхъ въ прилагаемой при семъ особой вѣдомости обстроенныхъ и не застроенныхъ фермъ съ причисленными къ нимъ и особыми оброчными статьями, на тѣхъ предварительныхъ условіяхъ, какія напечатаны были въ публикаціяхъ о торгахъ, производившися въ сей палатѣ въ ноябрѣ 1860 и 1861 годовъ.

Вѣдомость фермъ и оброчныхъ статей, предлагаемыхъ къ торгамъ, на 23 ноября сего года, для отдачи оныхъ въ 24-хъ лѣтнее содержаніе, съ будущаго термина 23 прѣля 1863 года.

N. по окладной книгѣ.	Названія оброчныхъ статей по уѣздамъ.	Количество земли. Число строеній.	Усадебной.	Пахатной.	Сѣнокосной.	Пастбищн.	Неудобной.	Итого.	Оцѣнки строеній. Руб.	К.	Исчисленный доходъ. Руб.	К.
			Десятины и сотыя части.									
	По Гродненскому уѣзду.											
21	Ферма Казимировка	—	2,00	50,23	7,85	40,15	—	100,23	—	—	87	77
	При ней лѣсу	—	—	—	—	—	—	20,00	—	—	13	—
	Мельница изъ выстройки	—	7,92	—	—	—	—	7,92	—	—	30	—
36	Ферма Татарщизна	—	0,18	43,03	20,82	16,26	32,26	112,55	—	—	52	8
	При ней лѣсу	—	—	—	—	—	—	16,44	—	—	8	—
9	Мельница изъ выстройки при дерев. Коваляхъ	—	0,02	—	—	—	—	0,02	—	—	250	—
2	Особый участокъ въ урочищѣ Криничной	—	1,47	20,00	20,00	13,00	—	54,47	—	—	15	65
116	Желѣзный заводъ при дерев Новой Рудѣ	—	0,02	—	—	—	—	0,02	—	—	30	78
8	Ферма Колодзежно	9	4,70	101,50	18,00	8,29	—	132,49	220	—	86	44
	При ней лѣсу	—	—	—	—	—	—	30,20	—	—	11	—
	По Волковыскому уѣзду.											
2	Ферма Кобыляки	2	6,92	478,74	21,10	11,00	8,43	526,19	45	—	269	16
	При ней лѣсу	—	—	—	—	—	—	106,73	—	—	44	—
111	Отдѣльное хозяйство Вишнѣвка	—	1,00	34,02	12,00	2,98	—	50,00	—	—	62	28
3	Ферма Марциновичи	6	4,83	125,64	24,33	25,76	—	180,56	440	—	187	32
	При ней лѣсу	—	—	—	—	—	—	42,14	—	—	20	—
	При нейже мельницы 2	2	0,02	—	—	—	—	0,02	45	—	25	—
3	Ферма Кватери	3	3,05	280,26	23,99	0,75	7,14	315,19	80	—	341	69
	При ней лѣсу	—	—	—	—	—	—	60,00	—	—	22	—
3	Ферма Теляки	3	1,63	207,63	19,73	—	5,28	234,27	65	—	164	18
	При ней лѣсу	—	—	—	—	—	—	64.03	—	—	45	—
	Мельница изъ выстройки	—	0,08	—	—	—	—	0,08	—	—	49	20
43	Рыбная ловля на рѣкѣ Нарвѣ	—	—	—	—	—	—	3,06	—	—	9	84
109а.	При колоніи Галилейской 6-ть запасныхъ участковъ	—	6,00	70,00	36,00	—	2,00	114,00	—	—	125	4
109б.	При колоніи Израильской 1 участокъ	—	1,00	15,00	4,40	—	—	20,40	—	—	19	50
22	Водяная мельница изъ выстройки при дерев. Боровый Прудъ	—	0,02	—	—	—	—	0,02	—	—	16	—
111	Особнякъ при деревнѣ Вишневкѣ	—	0,60	9,00	3,00	1,23	—	13,83	—	—	18	10
	По Слонимскому уѣзду.											
10	Ферма Юкевичи	6	3,42	141,53	23,33	16,87	4,00	189,15	93	—	143	66
	При ней лѣсу	—	—	—	—	—	—	50.95	—	—	22	72
11	Ферма Стригинъ	—	1,68	60,00	180,00	41,55	2,84	286,07	—	—	141	50
	При ней лѣсу	—	—	—	—	—	—	60,00	—	—	21	68
	Рыбная ловля на рѣкѣ Яселдѣ	—	—	—	—	—	—	24,00	—	—	30	—
16	Ферма Ковале	—	2,50	53,67	10,00	5,31	1,31	72,48	—	—	64	94
	При ней лѣсу	—	—	—	—	—	—	61,22	—	—	45	61
23	Кирпичный заводъ при дерев. Петралевичахъ	—	1,00	—	—	—	—	1,00	—	—	15	—
28	Водяная мельница при дерев. Мельникахъ	1	0,02	—	—	—	—	0,02	25	—	66	50
29	Водяная мельница въ уроч. Зайдросць на рѣкѣ Пржевлокѣ съ домикомъ для мельника	2	0,04	—	—	—	—	0,04	28	—	28	—
29	Таковаяже мельница въ уроч. Выгода на рѣкѣ Пржевлокѣ съ домикомъ для мельника	2	0,02	—	—	—	—	0,02	45	—	53	—
85	Особнякъ 1-й, образованный изъ бывшей фермы Одиновщизна	—	1,00	15,00	5,00	1,50	—	22,50	—	—	25	2
86	Особнякъ 2-й, образованный изъ той же фермы	—	1,00	15,00	2,17	1,50	—	19,67	—	—	23	54
268	Кирпичный заводъ при бывшей фермѣ Одиновщизнѣ	—	—	—	—	—	—	3,00	—	—	10	—
	По Пружанскому уѣзду.											
15	Особое хозяйство Пржесмыки	—	1,00	73,82	12,44	49,51	7,24	144,01	—	—	119	46
30	Запасный сѣнокосъ при дерев. Скупово	—	—	—	5,00	—	—	5,00	—	—	5	4
	По Кобринскому уѣзду.											
7	Ферма Всходы	—	1,10	78,00	14,29	35,23	10,61	139,23	—	—	65	40
	При ней лѣсу	—	—	—	—	—	—	56,22	—	—	21	—
32	Ферма Винче	—	0,64	41,75	73,76	9,11	3,41	128,67	—	—	128	22
	При ней запасной	—	0,34	27,00	31,58	17,03	—	76,95	—	—	58	70
103	Тышкевическая рыбная ловля	—	—	—	—	—	—	56,75	—	—	7	—
42	5-ть Плацевъ при мѣстечкѣ Мотолѣ	—	саж. 1,750	—	—	—	—	саж. 1,750	—	—	5	82
43	При томъ же мѣстечкѣ 9-ть плацевъ	—	саж. 2,250	—	—	—	—	саж. 2,250	—	—	7	47
	По Бѣльскому уѣзду.											
8	Ферма Вѣжанка	10	8,10	81,00	27,00	13,17	7,07	136,34	107	—	162	24
	При ней лѣсу	—	—	—	—	—	—	30,82	—	—	17	94
	По Сокольскому уѣзду.											
25	Ферма Яловка	7	1,84	46,17	19,13	2,68	1,71	70,53	7,36	—	66	16
	При ней лѣсу	—	—	—	—	—	—	13,96	—	—	9	—
50	Ферма Свидзиловка	7	9,50	473,00	51,29	30,31	17,09	590,29	470	—	641	75
	При ней лѣсу	—	—	—	—	—	—	118,78	—	—	80	—
	Кирпичный заводъ при деревнѣ Щацилахъ	—	—	—	—	—	—	3,35	—	—	6	—

Управляющій палатою *Гоббенетъ.*
Завѣдывающій люстрац. отдѣл. *Копецъ.*
Д. производитель *Соросѣкъ.* 2—626

OGŁOSZENIA SKARBOWE.

Grodzieńska izba dóbr państwa niniejszém ogłasza, iż d. 22 listopada 1862 r. odbędzie się w urzędzie jéj publiczna licytacja z prawnym we trzy dni przetargiem na wydzierżawienie od 23 kwietnia 1863 r. wyszczególnionych poniżéj, zabudowanych i niezabudowanych ferm z należącemi do nich, oraz udzielnemi artykułami czynszowemi na tych samych przedwstępnych warunkach, jakie były podane przy obwieszczeniu licytacji odbytéj w tejże izbie w mcu listopadzie 1860 i 1861 roku.

Lista ferm tudzież artykułów czynszowych kwalifikujących się do licytacji, w dniu 23 listopadu b. r. na wydzierżawienie takowych w 24 letnią posessję od następującego terminu ekonomicznego 23 kwietnia 1863 roku.

N. podług księgi.	Nazwa według powiatów.	Ilość gruntów. Liczba budowli.	Siedzinnych.	Oromych.	Sianożęci.	Pastwiska.	Nieużytków.	W ogóle.	Szacunek budynków. Rub.	K.	Wyliczenie dochodu. Rub.	K.
			Dziesięciny i części setne.									
	W powiecie grodzieńskim.											
21	Ferma Kazimierówka.	—	2,00	50,23	7,85	40,15	—	100,23	—	—	87	77
	przy niéj lasu	—	—	—	—	—	—	20,00	—	—	13	—
	Młyn po wybudowaniu.	—	7,92	—	—	—	—	7,92	—	—	30	—
36	Ferma Tatarszczyzna.	—	0,18	43,03	20,82	16,26	32,26	112,55	—	—	52	8
	przy niéj lasu	—	—	—	—	—	—	16,44	—	—	8	—
9	Młyn po wybudowaniu. przy wsi Kowalach.	—	0,02	—	—	—	—	0,02	—	—	250	—
2	Osobny uczątek w uroczysku Kryniczna	—	1,47	20,00	20,00	13,00	—	54,47	—	—	15	65
116	Zakład żelaza przy wsi Nowa Ruda	—	0,02	—	—	—	—	0,02	—	—	30	78
8	Ferma Kołodzieżno.	9	4,70	101,50	18,00	8,29	—	132,49	220	—	86	44
	przy niéj lasu	—	—	—	—	—	—	30,20	—	—	11	—
	W powiecie Wołkowyskim.											
2	Ferma Kobylaki.	2	6,92	478,74	21,10	11,00	8,43	526,19	45	—	269	6
	Pry niéj lasu.	—	—	—	—	—	—	106,73	—	—	44	—
111	Oddzielne gospodarstwo Wiszniówka	—	1,00	34,02	12,00	2,98	—	50,00	—	—	62	28
32	Ferma Marcinowicze	6	4,83	125,64	24,33	25,76	—	180,56	440	—	187	32
	przy niéj lasu	—	—	—	—	—	—	42,14	—	—	20	—
	przy tém 2 młyny	2	0,02	—	—	—	—	0,02	45	—	25	—
33	Ferma Kwatery.	3	3,05	280,26	23,99	0,75	7,14	315,19	80	—	341	69
	przy niéj lasu	—	—	—	—	—	—	60,00	—	—	22	—
34	Ferma Cielaki	3	1,63	207,63	19,73	—	5,28	234,27	65	—	164	18
	przy niéj lasu	—	—	—	—	—	—	64,03	—	—	45	—
	młyn po wybudowaniu.	—	0,08	—	—	—	—	0,08	—	—	49	20
43	Rybołówstwo na rz. Narwie.	—	—	—	—	—	—	3,06	—	—	9	84
109 a.	Przy kolonji Galilejskiéj 6 uczątków rolnych	—	6,00	70,00	36,00	—	2,00	114,00	—	—	125	4
109 b.	Przy kolonji izraelskiéj 1 uczątek	—	1,00	15,00	4,40	—	—	20,40	—	—	19	50
22	Młyn wodny po wybudowaniu przy wsi Borowy staw	—	0,02	—	—	—	—	0,02	—	—	16	—
111	Osobniak przy wsi Wiszniówce	—	0,60	9,00	3,00	1,23	—	13,83	—	—	18	10
	W powiecie Słonimskim.											
10	Ferma Jukiewicze	6	3,42	141,53	23,33	16,87	4,00	189,15	93	—	143	66
	przy niéj lasu	—	—	—	—	—	—	50,95	—	—	22	72
11	Ferma Strygin	—	1,68	60,00	180,00	41,55	2,84	286,07	—	—	141	50
	przy niéj lasu	—	—	—	—	—	—	60,00	—	—	21	68
	Rybołówstwo na rzece Jasiołdzie	—	—	—	—	—	—	24,00	—	—	30	—
16	Ferma Kowale	—	2,50	53,67	10,00	5,00	1,31	72,48	—	—	64	95
	przy niéj lasu	—	—	—	—	—	—	61,22	—	—	45	61
23	Cegielnia przy wsi Pietralewiczach.	—	1,00	—	—	—	—	1,00	—	—	15	—
28	Młyn wodny przy wsi Mielnikach.	1	0,02	—	—	—	—	0,02	25	—	66	50
29	Młyn wodny w uroczysku Zazdrość na rzecze Przewłoce z domkiem dla młynarza	2	0,04	—	—	—	—	0,04	28	—	28	—
29	Takiż młyn w ureczysku Wygoda na rzece Przewłoce z domkiem dla młynarza	2	0,02	—	—	—	—	0,02	45	—	53	—
85	Osobniak 1-szy z foormowany z byłéj fermy Odynowszczyzna	—	1,00	15,00	5,00	1,50	—	22,50	—	—	25	2
86	Osobniak 2-gi z téjże fermy z formowany	—	1,00	15,00	2,17	1,50	—	19,67	—	—	23	54
268	Zakład cegielny przy byłéj fermie Odynowszczyzna.	—	—	—	—	—	—	3,00	—	—	10	—
	W powiecie prużańskim.											
15	Udzielne gospodarstwo Przesmyki	—	1,00	73,82	12,44	49,51	7,24	144,01	—	—	119	46
30	Sianożęć przy wsi Skupowo	—	—	—	5,00	—	5,00	—	—	—	5	4
	W kobryńskim powiecie.											
7	Ferma Wschody.	—	1,10	78,00	14,29	35,23	10,61	139,23	—	—	65	40
	przy niéj lasu	—	—	—	—	—	—	56,22	—	—	21	—
32	Ferma Wincze	—	0,64	41,75	73,76	9,11	3,41	128,67	—	—	128	22
	przy niéj ziemi zapasnéj.	—	0,34	27,00	31,58	17,03	—	76,95	—	—	58	70
103	Tyszkiewickie rybołówstwo	—	—	—	—	—	—	56,75	—	—	7	—
42	5 placów przy miasteczku Motole	—	sąż. 1,750	—	—	—	—	sąż. 1,750	—	—	5	82
43	przy témże miasteczku 9 placów	—	sąż. 2,250	—	—	—	—	sąż. 2,250	—	—	7	47
	W Bielskim powiecie.											
8	Ferma Wieżanka	10	8,10	81,00	27,00	13,17	7,07	136,34	107	—	162	24
	przy niéj lasu	—	—	—	—	—	—	30,82	—	—	17	94
	W powiecie Sokólskim.											
25	Ferma Jałówka	7	1,84	46,17	19,13	2,68	7,71	70,53	736	—	66	16
	przy niéj lasu	—	—	—	—	—	—	13,96	—	—	9	—
50	Ferma Swidziłówka	7	9,50	473,00	51,29	39,31	17,09	590,29	470	—	641	75
	przy niéj lasu	—	—	—	—	—	—	118,78	—	—	80	—
	Cegielnia przy wsi Szacilach	—	—	—	—	—	—	3,35	—	—	6	—

Prezydujący w izbie *Huebbenet.*
Zawiadujący wydziałem lustracyjnym *Kopeć.*
Sekretar *Sorosiek.* 2—626

Витебскій приказъ общественнаго призрѣнія симъ объявляетъ, что въ оному будетъ продаваться съ публичнаго торга, имѣніе помѣщицы Елисаветы Погоской Витебскаго уѣзда, прозываемое Погостицѣ, со скотомъ и строеніями, за долгъ приказа 2,565 руб. 6 к. сер. Въ имѣніи этомъ числится временно обязанныхъ крестьянъ 36 мужескаго пола душъ, земли 460 десятинъ. О времени торговъ объявлено будетъ особо.

И. д. непремѣннаго члена
Дворянскій засѣдатель А. *Коссовъ.*
Секретарь *Скарадкевичъ.* 2—670

Witebski urząd powszechnéj opieki podaje do wiadomości, że w nim odbędzie się publiczna licytacja na sprzedaż dóbr do obywatelki Elżbiety Pogoskiéj należących w powiecie Witebskim pod nazwą Pogostyszcze położonych, z bydłem i budowlami, za dług do tejże opieki 2,565 r. 6 k. sr. W dobrach tych liczy się czasowo-obowiązkowych włościan 36 dusz męzkich, gruntów 460 dziesięcin. O czasie licytacji będzie osóbno ogłoszono.

Peł. ob. Ciągłego Członka,
Assesor od szlachty A. *Kossow.*
Sekretarz *Skaradkiewicz.* 2—670

Гродненская палата государственныхъ имуществъ объявляетъ, что 22 и 26 ноября 1862 года будутъ производиться въ присутствіи ея торги на отдачу въ содержаніе двухъ водяныхъ мельницъ въ имѣніи Дзенціолѣ, въ урочищѣ Орлинѣ разстроенной на 24 года изъ выстройки насчетъ съемщика безъ всякого пособія отъ казны, по составленнымъ проэкту и смѣтѣ, коими исчислено расхода вообще 4,549 р. 83 к., дохода же предложено уже за мельницу по 677 р. 25 к. въ годъ и при мѣстечкѣ Дзенціолѣ дѣйствующей, по 1867 годъ, за которую объявлено дохода по 110 р. въ годъ. Желающіе участвовать въ сихъ торгахъ обязаны явиться въ означенные сроки

Grodzieńska izba dóbr państwa podaje do wiadomości, że 22 i 26 listopada 1862 roku odbędzie się w urzędzie jéj licytacja na wydzierżawienie dwóch młynów wodnych w majątku Zdzięciole, jednego w uroczysku Orelinie rozrzuconego, na 24 lat po wybudowaniu na konto dzierżawcy, bez żadnéj ze strony rządu zapomogi, podług projektu i kosztorysu, w których wyliczono rozchodu w ogóle 4,594 r. 83 kop., dochodu zaś ofiarowano już za młyn po 677 r. 25 k. rocznie—i drugiego przy miasteczku Zdzięciole czynnego za który dochodu deklarowano 110 r. rocznie. Życzący uczęstniczyć w licytacji, obowiązani są przybyć w naznaczone termina do izby, albo też

въ палату, или прислать свои объявленія въ запечатанныхъ конвертахъ, съ благонадежными залогами, равняющимися годовому доходу, могущему достигнуть на торгахъ. 2—663

Волынской губерніи, Житомирскій уѣздный судъ, на основаніи 1239 ст. X т. час. 1 св. зак. гражд. изд. 1857 года вызываетъ въ присутствіе свое въ срокъ опредѣленный 1241 ст. того же тома и части, наслѣдниковъ Іосифа Домбровскаго, для предъявленія правъ своихъ въ суммѣ, слѣдуемой Домбровскому за Луцкое Войтовство, отошедшее подъ городскую надобность. 2—660

Виленская палата гражданскаго суда, въ исполненіе указа правительствующаго сената, отъ 15 января 1862 года, о правахъ мятежника Феликса Сташинскаго на имущество, оставшееся послѣ Марціяны Вильгоцкой и на основаніи Высочайше утвержденныхъ 28 іюня 1832 года о ликвидаціи правилъ § 13 для приведенія въ извѣстность долговъ, платежей, имущества и правъ пользованія, симъ объявляетъ: 1) чтобы заимодавцы Марціяны Вильгоцкой, неожидая истеченія сроковъ ихъ претензіямъ, предъявили оныя въ сію палату, состоящіе въ Россіи и въ Царствѣ Польскомъ недалѣе шести, а находящіеся въ чужихъ краяхъ, не далѣе двѣнадцати мѣсяцевъ, считая отъ припечатанія первой публикаціи; причемъ изъясняетъ, что изъ безспорныхъ долговыхъ актовъ необеспеченныхъ закладнымъ правомъ, приняты будутъ въ долговую массу, какъ слѣдующія къ удовлетворенію, только тѣ, которые совершены до начала возмущенія въ предѣлахъ Россіи, совершенные же въ Царствѣ Польскомъ, или въ чужихъ краяхъ будутъ рѣшительно отвергнуты, 2) чтобы частныя лица, церкви, монастыри, учебныя и благотворительныя и прочія заведенія и учрежденія, а равно и приказы общественнаго призрѣнія, объявили о платежахъ, слѣдующихъ имъ съ конфискованныхъ имѣній, не пропуская шести мѣсячнаго же срока. 3) Чтобы должники Вильгоцкой, коихъ обязательствамъ наступили сроки, явились съ платежемъ долговой суммы, а прочіе въ означенный шести мѣсячный срокъ, дали знать палатѣ о состоящихъ на нихъ претензіяхъ. 4) Чтобы всѣ, имѣющіе въ рукахъ своихъ движимое имущество, капиталы или какіе либо документы Вильгоцкой или принадлежащіе ей билеты и облигаціи кредитныхъ установленій, представили все сіе въ оный же шести мѣсячный срокъ въ сію палату и дали бы знать о всѣхъ состоящихъ на ихъ имѣніяхъ правахъ пользованія бывшаго владѣльца. 5) Чтобы всѣ присутственныя мѣста и начальства въ тотъ же шести мѣсячный срокъ увѣдомили сію палату, о всѣхъ извѣстныхъ имъ долгахъ бывшихъ владѣльцевъ конфискованныхъ имѣній, платежахъ и взысканіяхъ, съ нихъ слѣдующихъ, долговыхъ ихъ претензіяхъ на разныя частныя лица и мѣста, о движимомъ и недвижимомъ ихъ имуществѣ, о принадлежащихъ имъ билетахъ и облигаціяхъ кредитныхъ установленій и о ихъ правѣ пользованія на имѣнія казенныя и частныя и 6) чтобы судебныя мѣста немедленно увѣдомили о производящихся въ оныхъ дѣлахъ по долговымъ претензіямъ на бывшихъ владѣльцевъ, а равно по предъявленнымъ отъ нихъ на частныя лица и мѣста требованіямъ, съ изъясненіемъ, до какой суммы тѣ и другія могутъ простираться и на какихъ именно актахъ основываются, причемъ предварить какъ кредиторовъ, такъ равно и судебныя мѣста, что за неисполненіе обязанностей, изъясненныхъ въ объявленіи, подвергнутъ себя всѣмъ послѣдствіямъ и отвѣтственности, изъясненнымъ въ 15 § означенныхъ правилъ. Іюня 22 дня 1862 года.

Засѣдатель *Коноплянскій.*
Секретарь *Французовичъ.*
Старшій Столонач. *Жоховскій.* 2—605

udzielić swoje warunki w zapieczętowanych kopertach z pewnemi wadjami wyrównywającemi dochodowi rocznemu, jaki będzie na licytacji przyznany. 2—663

Gubernji Wołyńskiéj sąd powiatowy żytomirski, na zasadzie 1239 art. X t. cz. I zb. pr. cyw. wyd. 1857 r. wzywa do urzędu swego na termin określony art. 1241 tegoż tomu i części, spadkobierców Józefa Dombrowskiego iżby złożyli dowody na prawo do posiadania summy należnéj Dombrowskiemu za łuckie wójtowstwo, na korzyść miasta odpadłe. 2—660

Wileńska izba sądu cywilnego, spełniając ukaz rządzącego senatu z d. 15 stycznia 1862 roku o prawach buntownika Feliksa Staszyńskiego do majątku pozostałego po Marcjannie Wilgockiéj i działając na zasadzie Najwyżéj utwierdzonych d. 28 czerwca 1832 r. prawideł likwidacyjnych § 13 w celu wyświecenia długów, opłat, majątku i praw używalności, ogłasza niniejszém: 1) Ażeby wierzyciele Marcjanny Wilgockiéj, nieczekając upłynienia terminów swoich pretensij, złożyli je w izbie, znajdujący się w Rossji i w Królestwie Polskiém nie późniéj jak w sześć miesięcy, przebywający zaś w obcych krajach nie późniéj jak we dwanaście miesięcy, licząc od wydrukowania pierwszego ogłoszenia. Dodaje nadto, że z liczby niepodlegających sporowi pożyczkowych aktów nieubezpieczonych przez prawo zastawne, przyjęte będą do massy długów te tylko, które zostały aktykowane przed zaczęciem zamieszek w obrębach Rossji, oblatowane zaś w Królestwie Polskiem lub zagranicbędą stanowczo odrzucone. 2) Ażeby osoby prywatne, kościoły, klasztory, naukowe i dobroczynne zakłady i inne instytucje, oraz Urzędy powszechnéj opieki, złożyły podania o przypadających im z majątków konfiskowanych opłatach, nie opuszczając sześcio-miesięcznego terminu. 3) Ażeby dłużnicy Wilgockiéj, obligów których termina już upłynęły, stawili się z opłatą dłużnéj od nich summy, a inni w zakreślonym sześcio-miesięcznym terminie uwiadomili izbę o ciążących na nich pretensjach. 4) Ażeby wszyscy posiadający w ręku swoim ruchomość, kapitały, albo jakiekolwiek dokumenta Wilgockiéj, oraz należące do niéj bilety i obligacje instytucij kredytowych, złożyli to wszystko w izbie w tym samym sześcio-miesięcznym terminie i zawiadomili ją o wszystkich ciężących na ich majątkach prawach użytkowania byłego dziedzica. 5) Ażeby wszystkie urzędy i władze w tymże samym sześcio-miesięcznym terminie uwiadomili izbę o wszystkich wiadomych im długach byłych dziedziców majątków konfiskowanych, oraz o liczących się na nich opłatach, o pretensjach ich do różnych osób prywatnych, o ruchomym i nieruchomym ich majątku, o należących do nich biletach i obligacjach instytucij kredytowych i o służącem im prawie używalności w majątkach skarbowych i prywatnych i 6) Ażeby urzędy sądowe uwiadomiły niezwłócznie o prowadzących się w nich sprawach z rzeczy obligowych pretensij do byłych dziedziców, jak również z powodu objawionych przez nich roszczeń do osób i miejsc prywatnych, objaśniając do jakiéj summy dochodzą jedne i drugie, i na jakich oparte są dokumentach. Przy czém uprzedzają się tak wierzyciele jako też i urzędy sądowe, że za nieuczynienie zadość obowiązkom wyszczególnionym w ogłoszeniu, spaść na nie muszą wszystkie następstwa i odpowiedzialność wyłożone w § 15 wyżéj wymienionych przepisów.

Assesor *Konoplański.*
Sekretarz *Francuzowicz.*
Starszy Nacz. Stołu *Żochowski.* 2—605

Woda toniczna z Chininy P-a Legrand.

Czyści włosy, wzmacnia je i utrwala, jak również przykłada się do ich szybkiego odrastania.

Złożona z substancij tonicznych i wzmacniających, woda ta posiada nieocenione przymioty zapobiegania słabości skórnéj, będącéj powodem tworzenia się drobnych łuszczek we włosach i zanieczyszczania głowy; regularnie i ciągle używana zatrzymuje najmocniejsze wypadanie włosów, zapobiega siwieniu, a użyta jednocześnie z pomadą BAUME DE TANNIN odradza włosy nawet u osób oddawna wyłysiałych.

POMADA TONICZNA Z BALSAMU GARBNIKA (Baume de Tannin)

Zapobiega wypadaniu włosów, odradza je w bardzo krótkim czasie.

Połączenie szczęśliwe BALSAMU GARBNIKA ze szpikiem wołowym i z oliwą laskowych orzechów, stanowi najlepszą pomadę dotąd znaną, zapobiegającą wypadaniu włosów.

CREME-ORIZA
de NINON de LENCLOS,

Utrzymuje świeżość i jędrność skóry jak również zmarszczkom zapobiega.

LOTION-ORIZA-LACTE
(*Lait antephélique*).

Przywraca świeżość ciału i delikatność skórze, jak również wszelkie piegi spędza.

Użyteczność wszystkich tych wyrobów przez Fakultet uczonych w Paryżu zatwierdzoną została, uznanemi one zostały jako środki hygjeniczne dla utrzymania czystości ciała i dla zdrowia.

Sprzedają się u p. L. LEGRAND fabrykanta pachnideł i brewetowanego dostawcy ICH CESARSKICH i KRÓLEWSKICH MOŚCI Cesarza Wszech Rossji, Cesarza Francuzów i Króla Włoskiego, w Paryżu przy ulicy Sgo Honorjusza, N. 207; jak również u wielu aptekarzy, rossyjskich i francuzkich, a zaś w Wilnie u aptekaza p. Chróścickiego ulica Wielka. 1—666

Ogłoszenie przedpłaty na dzieło:

NAUKA HOMEOPATJI,

(Lehrbuch der Homöopathie von Dr. Arthur Lutze etc.—Cöthen)
(w 8-u najmniéj 30 arkuszy druku)
spolszczona za upoważnieniem autora- nakładem

Dra Antoniego Kaczkowskiego

praktykującego lekarza homeopaty we Lwowie, przy ulicy Frenela l. 116.

Jak statystyka lekarzy całéj monarchji austryjackiéj, podana przez Dr. J. Nader'a w Wiedniu świadczy, przypada na całą Galicję, Bukowinę i Krakowskie nieco więcéj nad 1000 lekarzy, między nimi mamy podług spisu w II. poszycie czasopisma lekarskiego „Homeopata polski" r. b. na 45 lekarzy allopatów, tylko jednego lekarza homeopatę. Brak lekarzy homeopatów przymusza publiczność przeświadczoną o zbawiennych skutkach homeopatji, studyować tę naukę z książek niemieckich lub francuzkich, które nie dla każdego są przystępne; mamy tedy wielu światłych obywateli, zwolenników homeopatji, którzy w téj dziedzinie w obcym języku się mozolą—i mimo wielkich trudów, wiele dobrego swoim domownikom i biednym włościanom świadczą. Chcieliby oni w ojczystym języku mieć przewodnika téj nauki,—niestety żaden krajowiec homeopata nie zabrał się do podobnéj pracy, albowiem mała liczba lekarzy homeopatów jest tak dalece praktyką zajęta, że im braknie materjalnego czasu, a do tego nie każden lekarz homeopata w naszym kraju posiada polski język, i z téj przyczyny nie mamy w polskim języku homeopatycznych książek, wyjąwszy niedokładne tłómaczenie Dra Konst. Heringa i Cl. Millera p. n. Domowy lekarz homeopata.

Zamiłowanie w homeopatji spowodowało sumiennego zwolennika do tłómaczenia dzieła D-ra Artura Lutzego p. n. „Lehrbuch der Homöopathie von Dr. Arthur Lutze etc.—Cöthen 1860." Lecz takie tłómaczenie ma swoje nie małe trudności, potrzeba oprócz znakomitéj wiadomości niemieckiego, łacińskiego i francuzkiego języka, ażeby można oddać wierzytelnie i zrozumiale ducha autora w polskim języku.

Ze względu na dobro ogółu, na sławę i rozpowszechnienie zbawiennéj nauki D-ra Samuela Hahnemana, ażeby też powstrzymać pochop samolubnych i zarozumiałych przemysłowców, objąłem mimo braku czasu i sił spracowanych, ciężki obowiązek wierzytelnego opracowania wyż wymienionego dzieła, i zamierzam go wydać w całości, co, jeśli Opatrzność dozwoli, do końca stycznia 1863 r. uskutecznionem będzie. Cena wspomnionego dzieła w drodze przedpłaty do końca grudnia b. r. jest 4 zł. w. a. w Królestwie P. złp. 16, z przesyłką złp. 20; późniéj nastąpi podwyższona cena. Przedpłatę przyjmuje franco Redakcja czasopisma lekarskiego „Homeopata polski" przy ulicy Frenela l. 116 we Lwowie, oraz znaczniejsze księgarnie w Królestwie i Cesarstwie.

Drugi poszyt czasopisma Homeopata polski rozesłany; w redakcji można jeszcze dostać całoroczne wydanie 1861 r.

DR. ANTONI KACZKOWSKI.
redaktor czasopisma lekarskiego „Homeopata polski", przy ulicy Frenela l. 116 we Lwowie. 1—645

SYROP SIARCZANNY.

z którego znana ze swéj użyteczności woda mineralna Eau de Bonnes się wyrabia, przygotowany przez pana Emila Leroy aptekarza w Paryżu, na ulicy d'Antin N. 13.

Metoda leczenia za pomocą wód Siarczannych, zwana metodą leczenia hydro-siarczanną, przystępną jest dla każdego przez użycie nowo wynalezionego syropu siarczannego wody Eau de Bonnes. Syrop ten nie psuje się nigdy, nie rozkłada chemicznie, i może jak najdłużéj zatrzymać swe własności leczebne. Flaszeczka takiego Syropu wydaje cztery butelki wody mineralnéj, przez co nierównie konsumentom taniéj użycie jéj wypadnie. Lekarze zalecają zwykle syrop siarczanny, 1) na kaszel konwulsyjny i koklusz u dzieci, 2) na suchoty w pierwiastkowym ich objawie, 3) na dolegliwości chroniczne naczyń oddechowych, 4) na katary i w ogólności na wszelkie cierpienia płuc i kanałów oddechowych.

Cena flaszeczki 1 zł. r. 50 krajc.
Znajduje się w aptece Tomanka we Lwowie. 1—684

NAKŁADEM KSIĘGARNI

A. Nowoleckiego

przy ulicy Krakowskie-Przedmieście wprost Kolumny Zygmunta N. 457 obecnie wyszedł z kolei zeszyt 4-ty (1, 2, 3, 5 i 6-ty wyszedł już dawniéj) dzieła pod tytułem:

„WĘGRY"

pod względem historycznym, artystycznym, literackim i społecznym podług najlepszych i najnówszych źródeł, głównie podług dzieła wydanego przez Towarzystwo pisarzy francuzkich, pod kierunkiem madziarskiego historyka J. Boldenyi, wraz z poglądem na stosunki tego kraju z Polską, Austrją i innemi państwami Europejskiemi.—Przypisami do historji polskiéj odnośnemi uzupełnił K. Wł. Wójcicki.

Zapowiedziana rycina tytułowa chromolitografowana i mappa Węgier przeznaczona na praemium dla pierwszych 700 prenumeratorów, w przyszłym miesiącu wykończone zostaną i osóbno wraz z końcem dzieła i listą prenumeratorów bezwłócznie przesłanemi będą.

Prenumeratę jeszcze przyjmują wszystkie księgarnie krajowe i zagraniczne. Złp. 40. Na urzędach i na stacjach pocztowych w Królestwie jako i w Zarządzie pocztowym ekspedycji gazet w Warszawie po złp. 43 gr. 10.— Abbonenci odbierający jakiekolwiek inne pisma w kopertach, odbierać mogą łącznie z temi pismami i dzieło niniejsze bez żadnéj dopłaty za koperty.

Ponieważ całe dzieło nad zobowiązanie się w prospekcie, o sześć arkuszy druku powiększoném zostało i znaczne poniesione koszta na wyżéj wzmiankowany tytuł chromolitografowany i mappę, wydawca będzie w konieczności po ukończeniu całego dzieła cenę znacznie podwyższyć. 1—677

Nakładem Księgarni
A. NOWOLECKIEGO,
wyjdzie 2-gi tom dzieła pod tytułem:

Przewodnik Filozofji

Dzieło upoważnione przez Radę Wychowania publicznego w Paryżu.

Zawierającego w sobie *Moralność* i *Teodyceę* przez E. Saisset, oraz *Historją Filozofji* p. J. Simon, przekład E. Ziemięckiéj. Druk tego dzieła już rozpoczętym został i wyjdzie w 2-ch częściach czyli zeszytach, 1-y w miesiącu październiku, 2-gi w grudniu b. r.—Objętość dzieła taka sama jak i tomu 1-go obejmującego *Logikę* i *Psychologją*. Cena oznacza się Złp. 10, ułatwiając niezamożnéj młodzieży nabycie tak pożytecznego i potrzebnego dzieła, opłatę uiszczać można w 3 ratach to jest, przed wyjściem zeszytu 1-go złp. 3, a druga rata przy odbiorze tegoż, 3-cia zaś gdy 2-gi zeszyt opuści prassę. Prenumerować można we wszystkich księgarniach w Warszawie, na prowincji i w Cesarstwie. 1—678

Sprzedaje się, ogólnie i częściami, w pobliżu Wilna FERMA, z zabudowaniem i wszelkiemi dogodnościami dla gospodarki, zawierająca kilkanaście włok lasu, rozmaitego gatunku, towarnego i budowlowego, a także łąk na 200 wozów siana muroźnego i ziemi pasiecznéj 3 włoki—Szczegółową wiadomość mieć można w Wilnie w magazynie kupca Nowikowa przeciw Teatru albo w cukierni Bema na Niemieckiéj ulicy w domu Fityngofa—a w Oszmianie u pana Woiniusza. 1—695

W Dobrach Horodnéj w gubernji Wileńskiéj w powiecie Lidzkim położonych dziedzicznych JW. Maurycego hrabiego Potockgo o 16 wiorst od stacji pocztowéj Weronowa a o 10 wiorst od stacji pocztowéj Żyrmun położonych, w dniu 7-m przyszłego miesiąca października o południu, sprzedawać się będą: zwijająca się stadnina, składająca się z klacz stadnych i młodzieży trzy i dwu letniéj a w ogóle sztuk 25 i część zmniejszającéj się obory, składającéj się z krów stadnych i różnego wieku młodzieży, sztuk przeszło trzydzieście—o czem interesowani przez niniejsze zawiadamiają się. Dat 1862 roku września 15 d. w Horodnéj.

Pełnomocnik Jan *Januszkiewicz.* 2—680

Dnia 15 września przechodząc ze Sklepu p. Kleczkowskiego do fotografji p. Dowmonta stracono KRZYŻ srebrno-pozłacany z figurą Zbawiciela z napisem roku na 2-giéj stronie; znalazca odniesie do Redakcji, za co otrzyma rs. 3 nagrody. 3—672

OGŁOSZENIA PRYWATNE.

UWIADOMIENIE.

Niniejszém donoszę osobom grającym w loterję na dobra SZYMANÓW i SEROKI, w moich kantorach, że otrzymałem losy do II-iéj klassy, które do dnia 7-go października r. b. jako terminu planem w II-m przeznaczonego wykupione być winny, przez opóźnienie zaś wspomnionego czasu utratę losów sami sobie przypiszą.

Tabelki z 1-éj klassy, jako też losy do II-éj klassy, które listownie były zamówione, pierwszą pocztą odesłane będą.

MRONGOWIUS
Kollektor w Wilnie i Kownie. 1—688

JEST DO PRZEDANIA Kocz-kareta fabryki Warszawskiéj na leżących ressorach w domu W. Zawadzkiego na zaułku Bernardyńskim. Wiadomość u stróża. 1—690

WARSZAWSKI MAGAZYN MÓD

przy ulicy Śto-Jańskiéj w domu Wróblewskiego naprzeciw Rządu Gubernjalnego.

Zaopatrzony w dobór najświeższéj mody: kapeluszy, kapturów, girland ślubnych, siatek, stroików, negliżyków, czepków i t. d. poleca się usługom JJWW. Dam. Wszelkie wyprawy i obstalunki z prowincji, listownie wymagane, uskutecznia jak najakuratniéj. Tamże przyjmują się panny do nauki roboty strojów, za stosowną umową. 1—685

Продается темно-караковый заводскій КОНЬ, четырехъ лѣтъ, 2 аршина и три съ половиною вершка, выѣзженный подъ верхъ, но ходитъ и въ упряжи, въ городѣ Ошмянѣ, спросить въ домѣ Волкановского у десятскаго Казимира. 2—671

Na ulicy Wileńskiéj pod N. 706 w domu Rewieńskiéj, jest mieszkanie nowo wyerygowane, ze wszelkiemi wygodami, do wypuszczenia. 2—689

Sieczkarnia czuhunna o 2 nożach na kole pędowem jest do sprzedania za bardzo przystępną cenę. Widzieć można w domu Burhardta na Pohulance. 2—681

W domu JW. Seweryna Romera przy ulicy Zamkowéj pod N. 190 z przyczyny wyjazdu w dniu 24-m b. m. w poniedziałek i dniach następnych od godziny 10-éj rano do 4-éj po południu sprzedawać się będą z licytacji: Bronzy, marmury, obrazy, meble mahoniowe i palisandrowe, zwierciadła, firanki, porcelana, kryształy, szkło, bielizna stołowa, miedź kuchenna i rozmaita inna ruchomość. 3—679

FOLWARK włok 10, ziemi dobréj z lasem budowlowym mil 8 od Wilna, a $3\frac{1}{2}$ od stacji kolei żelaznéj położony, jest do sprzedania za 5,500 rub., z których 2,000 zostawuje się na ewikcję; bliższa wiadomość u Naczelnika stołu izby cywilnéj Wileńskiéj Władysława Zienkiewicza. 2—691

Z powodu wyjazdu przedają się dobre szopy za 60 rubli, nowy damski burnus z czarnego Lugduńskiego aksamitu, oblamowany korunkami za 55 rub., piękny czarny szal francuzki za 60 rub., lisie damskie futro za 30 rub. i inne rzeczy. Na Antokolu naprzeciw 5-éj wiorsty w domu pani Anisimowéj. 2—694

W DOMU TOMASZEWICZA za zielonym mostem jest mieszkanie do wynajęcia, także ktoby życzył może cały dom i z placem na skład drewa wziąść w arędę. 2—693

Kowieńskiéj gubernij, Rossieńskiego powiatu, w m. Szydłowie przedaje się w prędkim czasie APTEKA z DOMEM mieszkalnym i zabudowaniem gospodarskiem, ogrodem fruktowym i warzywnym, rówież z sadzibą, na któréj w trzech zmianach zboża po 4 pury wysiewa się—za 4000 rub. sreb. szczegółowie dowiedzieć się u właściciela apteki. 3—659

Do sprzedania Nieruchomość pod N. 1335, przy ulicy Popławskiéj położona, to jest Budynek murowany, po byłym browarze, dom mieszkalny drewniany z obszernem podwórzem i ogrodem, w którym znajdują się dwie lodownie. Chęć kupna mający, raczy się franco zgłosić do Wernerowéj, właścicielki téj nieruchomości mieszkającéj w Warszawie pod N. 636 przy ulicy Trębackiej. 2—675

Одобрено Ценсурою. 27 Сентября 1862 г. Вильно.

W Drukarni A. H. Kirkora.